

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1873. = ΤΕΥΧΟΣ ΜΑ'

Λ Ο Γ Ο Σ

Περὶ τῆς *ὁμοιοῦσης* τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τῆς κοινωνίας.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 199 καὶ τέλος).

Δὲν παρήγαγε τὰ θαυμασιώτατα ἀποτελέσματα; Δὲν ἐξήσκησε τὴν εὐεργετικωτάτην ἐπίδρασιν ἐν τε τῇ ἐξωτερικῇ καὶ ἐσωτερικῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου; δὲν εἶνε ὁ ἐχθρὸς πάσης καταθλίψεως, ἀδικίας, ἀτιμίας, ἀκαθαρσίας καὶ παντὸς αἰτήρου καὶ χαμερπούς καὶ βλαβεροῦ τῷ ἀνδρὶ ἢ τῇ γυναικί, τῷ κυβερνῶντι ἢ τῷ κυβερνωμένῳ; δὲν διέπραξε πλέον τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν συστημάτων, καὶ τοι δὲν ἐπαγγέλλεται νὰ διδάξῃ τὴν πολιτικὴν, ὅπως ἀσφάλισῃ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ ἀναπαλλοτριωτὰ δίκαιά του οὐχὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως εἰσδηλοῦσιν οὐδὲν τυπικῶν θεσμῶν, ἀλλ' ἐγγέων ἔνδον τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου τὰς ὑποχρᾶς ἀρχάς, ἐφ' ὧν δέον πᾶσαι αἱ ἐξωτερικαὶ διατάξεις, θεσμοί, κινήσεις καὶ αὐτενεργεῖαι νὰ βασιθεύσιν; Ὁ Χριστιανισμὸς λοιπὸν δὲν εἶνε τυπικὸς μηχανισμὸς καὶ ξηρὸν σύστημα διατάξεων ἢ κανόνων, ἀλλὰ πνεῦμα καὶ ζωὴ—εἶνε ἡ πίστις, ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ἣτις ἐάν διαδαινήσῃ διὰ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐνεργῇ ἔνδον ἐξωτερικῶς, τὸ ὅσπου, ὁ μῦθὸν καὶ ἡ σάρξ χιλίων εὐεργετικῶν αὐτενεργειῶν διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἀνθρώπου τάχιστα θὰ φανῶσι καὶ θὰ ἐξασκολευθῶσι νὰ ἐργάζονται διὰ τὸ καλὸν ἐπὶ τοσούτων, ἐφ' ὅσον ἐπ' αὐτῶν ἐπιενεργεῖ ἡ ζωὴ αὐτῆς πιστῆ. Ὅσον

(ΜΕΝΤΩΡΟΣ Τομ. Δ'. Τεύχος ΜΑ').

τοιούτου ὧν ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους πιστοὺς, εἰρηνικοὺς, φιλοπόνοους, ἀγαθοὺς, εὐπειθεῖς εἰς πάσας τὰς ποικίλας ὁδοὺς τῆς ζωῆς· ποιεῖ αὐτοὺς ἵνα ζῶσι σωφρόνως, δικαίως καὶ εὐσεβῶς καὶ οὕτω μεταρρυθμίζοντες τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν καὶ παρακινουῦντες πάντας τοὺς ἀπαζομένους τὰς ἀληθείας του νὰ ζῶσιν ἐν ἀμοιβαίᾳ ἀγάπῃ, ἐπιδιώκωσιν ἀδιαλείπτως τὴν μεταρρύθμισιν, τὴν εὐεργετικὴν πράξιν ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου παρήγαγεν ὑπὲρ πάντα τὰ ἄλλα θρησκευτικὰ συστήματα τὴν ὠραιστάτην φιλολογικὴν ἔφεσιν καὶ τὰ κάλλιστα φιλολογικὰ προϊόντα, καὶ ὥθησε τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν πρὸς τὴν ἔδον τῆς ἀνακαλύψεως. Ὅτε τὸ φῶς τῆς ἀληθείας του εἶχε σβύσει μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, διαρκούντων τῶν σκοτεινῶν αἰώνων, τὸ φῶς τῆς μαθήσεως καὶ ἐπιστήμης δὲν ἦτο εἰμὴ ἀποθνήσκουσα περὶ ἡμᾶς, ἀλλὰ ἐκείνη ἡ φλόξ, χρησιμεύουσα μόνον ἵνα ποιῆσθαι τὸ σκοτὸς ὀρατώτερον. Ὅτε ἡ Ἁγία Γραφή ἢ ἐμπεριέχουσα τὴν θεῖαν του διδασκαλίαν προήχθη εἰς τὸ φῶς ἀπὸ τῶν σκοτεινῶν καὶ εὐρωδῶν σελμιδῶν τῶν μονῶν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐν τῇ δούτῃ μεταρρυθμίσεως, ὅτε αὐτὴ ἤστραψε τὸ λαμπρὸν τῆς φῶς ἐν τοῖς ἔθνεσι τῆς Εὐρώπης, τότε ἐγένετο εἰς τὴν ὑπνώπουσαν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ζωὴ ἐκ θανάτου, εἰς δὲ τὴν μάθησιν, ἐλευθερίαν, ἐπιστήμην καὶ ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν ὡς ἡ πίστις ἢ μεταδούσα νέαν ζωὴν εἰς τὰ ξηρὰ ὄστα ἐν τῇ κοιλάδι τῆς ὀράσεως τοῦ Ἰεζεκὴλ (Ἰεζεκ. λζ'. 1—10). Τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ

του παπικού δεσμού ἔλυθη, τοῦ ὁποίου ἐπὶ πολλὸν καιρὸν ὑπῆρξεν ἀιχμάλωτος· ἡ ἀλήθεια ἠλευθέρωσεν αὐτὸν καὶ ἐδίδαξεν αὐτὸν τὰ θρησκευτικὰ καὶ πολιτικὰ αὐτοῦ δικαιώματα. Ἡ πορεία ἐπὶ πᾶν εἶδος ἀνθρωπίνης ἐρεύνης, ἐπὶ τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, ἐποίησε τηλικαύτην πρόοδον, ἥλικήν οὐδεμία ἄλλη ποτὲ ἐγένετο. Ἐξετάσατε τὴν γραμματολογίαν, τὴν ἔλευθερίαν, τοὺς θεσμούς, τὰς συνθηκὰς, τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν χωρῶν ἐκείνων, ἔνθα ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἐξουσιάζει ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας τῶν κατοίκων τῶν καὶ τὸ εὐαγγελίον του κωλύεται ἀπὸ τῆς ἐρεύνης αὐτῶν· εἶτα δὲ λάβετε οἰκονομικὰς γνώσεις, ἔνθα ὁ Χριστιανισμὸς ἰσχύει, γνωρίζεται καλῶς καὶ ἀγαπᾶται καὶ τὸ εὐαγγέλιόν του ἀναγινώσκεται ἐπιμελῶς, καὶ ἀντιπαρβάλλετε αὐτὴν ὑπ' ὅλας ταύτας τὰς ἐπόμεναις μετὰ τὰς προηγούμενας. Ἀπεινάτε καλῶς ἐπὶ ταύτης καὶ ἐκείνης τῆς εἰκόνας, καὶ θὰ διακρίνητε εὐθὺς τὴν διαφορὰν. Μετὰ ἄλλας λέξεις: συγκρίνατε τὰς ἀληθῶς καὶ κατ'ἐπιφάνειαν Χριστιανικὰς χώρας. Δὲν ζητῶ νὰ πορευθῆτε εἰς τὰς σκοτεινὰς χώρας τῶν βαρβάρων ἐθνικῶν. Συγκρίνατέ τινα ἐκ τῶν παλαιῶν ἱστορικῶν ἐθνῶν, κλεῖσθόντων ἐν τῇ ποιήσει καὶ τῇ ἱστορίᾳ, π. χ. Σκωτικῶν καὶ Ἰσπανίων, Ἀγγέλων καὶ Ἰταλιῶν, Ἀμερικῶν καὶ Γαλλίων, καὶ ἀρίστου ὑμᾶς εἰλικρινῶς νὰ ἐξηγήσῃτε τὸ συμπέρασμα καὶ ἐξηγήσῃτε τὸ γεγονός ὅπερ ἀπαντᾷται φανερὸν πανταχοῦ· ὁ ζῶν Χριστιανισμὸς καὶ τὸ εὐαγγέλιόν του εἶνε εὐλογία εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὁ δὲ νεκρὸς καὶ ἡ ἔλλειψις τοῦ εὐαγγελίου του κατάρξι! Ὁ πιστεύων εἰς τὰς πολυτίμους ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ εὐκόλως δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο: «πᾶν δένδρον ἐκ τοῦ καρποῦ του γινώσκειται.» «Ἐἵπατέ μοι, εἰπέ τις εὐσεβής, ποῦ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ ἀναγινώσκεται ἐπιμελῶς καὶ συνεχῶς καὶ ποῦ οὐχί, καὶ θέλω γράψαι ἠθικὴν τινα γεωγραφίαν τῶν τόπων ἐκείνων». Τίς, εἶτι νῦν, εἶνε ἡ κατάστασις τοῦ Ἰσπανικοῦ λαοῦ, ἔστις ἕως πρὸ ὀλίγου ἐκλίνε τὸν ἀντίον εἰς τὸν ζυγὸν κλήρου γελοιογραφούντος τὸν Χριστιανισμόν; Ἐν βλέμμα τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν θὰ πληροσφύρησιν ὑμᾶς. Παρκαμῆν, ἐξαρχίωσιν, ὀδύνην ἀπαντῶμεν πανταχοῦ. Τὸ ἐμπόριον φθίνει, ἡ γεωργία ἀσθενεῖ, αἱ ὠφελίμοι τέχναι παρακμᾶζουσιν. Ἐκεῖ αἰσθάνεται τις ἑαυτὸν ναρκωμένον ὑπὸ τινος ἀόρατου δυνάμεως· ὁ δὲ λαὸς εἶνε φανατικὸς ἢ ἐντελῶς ἄπιστος· καὶ εἰς μὲν τοῦ πρώτου τὸν οἶκον ἐξουσιάζει ὁ ἱερεὺς ἥτοι ἐπὶ μόνον δαυμόνια, εἰς δὲ τὸν τοῦ δευτέρου λεγῶν ὀλόκληρος. Περάσατε τὰ Πυρηναῖα καί, εἰσελθόντες εἰς τὴν χώραν τοῦ λεγομένου μεγάλου ἔθνους, ἐρευνησατε τὸν τόπον καλῶς καὶ θὰ διακρίνητε εὐθὺς τὴν ἠθικὴν ἐξαρχίωσιν τοῦ λαοῦ τούτου. Ἡ αἰτία δὲ τοῦ κακοῦ εἶνε φανερά· διότι τὸ μὲν πλῆθος ὄν ἀμαθέστατον καὶ ἄβουλον ὑποχείριον, εἰς φανατικὸν κλήρον ἀγνοεῖ τί εἶνε ζῶσα πίστις εἰς Χριστὸν καὶ τί ἀναγέννησις, τὸ δὲ πεπαιδευμένον μέρος εἶνε ἐντελῶς ἄπιστον. Ὅτι δὲ λέγομεν εἶνε ἀληθέστατον καὶ ὁμολογεῖται παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων Γάλλων. Ἐκεῖθεν δὲ διαπεράσαντες τὰς Ἀλπεῖς εἰσελθετε εἰς τὴν Ἑλβετίαν, Ὀλλανδίαν, Ἀγγλίαν καὶ Σκωτίαν, καὶ ὁποῖαν ἐκπληκτικὴν διαφορὰν θὰ ἀπαντήσῃτε εὐθὺς οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν! Οἱ ἄνθρωποι φαίνονται μετ' ὅψιν ἀληθινῆς ἀνεξαρτησίας, ἡ δὲ ἠθικὴ των διαμόρφωσις εὐθὺς καθίσταται δῆλη. Ὑπάρ-

χει ἐν αὐτοῖς φιλοργία, ἐπιδειξιότης, διδασκαλία θρησκευτικὴ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἀληθινῆς εὐημερίας· καίτοι δὲ παρ' αὐτοῖς ὑπάρχουσι κακίαι καὶ δυστυχίαι, ἀλλ' αὗται εἶνε ὡς αἱ φαινόμεναι κηλίδες ἐν τῷ δίκῳ τοῦ Ἥλιου, αἵτινες δὲν θολοῦσι τὸ φῶς του. Τίς εἶνε ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς ταύτης; Δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ λαμπρότερος οὐρανός· δὲν ὑπάρχουσιν ἐκεῖ ὠραιότεραι σικηαὶ τῆς φύσεως· μόνον διότι πιστεύουσιν ἀληθῶς εἰς τὰς θείας ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ καταγίνονται νὰ βάλωσιν εἰς πρᾶξιν τὰ θεῖα ἐπιτάγματα· μόνον διότι ἀγαπῶσι καὶ τιμῶσι τὸ εὐαγγέλιόν του. Καὶ εὐτυχῆς εἶνε ὁ λαὸς ὁ ἔχων ὁδηγὸν εἰς τὴν ζωὴν του τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· «ἡ δικαιοσύνη ὑποῖ τὰ ἔθνη.»

Τελευτῶν, ἐπιτρέψατε νὰ καθυποβάλω ὀλίγας σκέψεις, αἵτινες, ἐὰν ἐκτελεσθῶσι δεόντως, δύναται νὰ βοηθῆσωσιν ὑμᾶς, ὡς ὁ φιλέλληνας ποιητὴς λέγει,

«ἵνα ἀνασύρητε τὸν μοχλὸν καὶ ἐκδιώσῃτε τὴν δίοδον» καὶ ἀνοίξῃτε ἐνώπιον ὑμῶν τοὺς ἀπίστους θησαυροὺς τοὺς ἐμπεριχομένους ἐν τούτῳ τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς ἀληθείας·

1. Πιστεύετε εἰς τὰς θείας ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ μετὰ τὴν πεποιθησὶν ὅτι θεῖα τις ἀποκάλυψις κατεπειγόντως ἀπῆρτετο, καὶ ὅτι τὸ ἀνθρώπινον λογικόν, τὸ φῶς τῆς φύσεως, καλέσατε τοῦτο ὅπως θέλετε, ἔταν λαμβάνηται ὡς ὁ ὁδηγὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ κανὼν τῆς ζωῆς, ὁ ἀστὴρ τῆς αἰωνιότητος, δὲν εἶνε καλλίτερον ἐνὸς ἀπατηλοῦ μεταώρου περιπέταμένου ἐν μέσῳ τοῦ σκότους· καὶ ἐὰν τις ἀκολουθήσῃ αὐτὸ, προσιμῶν αὐτὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ, θὰ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὰ σκοτεινὰ ἔρη, ὅπου οἱ πόδες του θὰ προσκόψωσι καὶ ἡ ψυχὴ του θὰ ἀπολεσθῇ.

2. Πιστεύετε εἰς τὸν Χριστιανισμόν μετὰ τὴν πεποιθησὶν ὅτι οὗτος εἶνε θεῖα ἀποκάλυψις, εἶνε τὸ ἀληθινὸν φῶς τὸ φωτίζον πάντα ἀνθρώπων ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, εἶνε ἡ μόνη θρησκεία ἡ δυναμένη νὰ καταστήσῃ εὐδαίμονα τὸν ἀνθρώπον ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ καὶ μακάριον ἐν τῇ μελλούσῃ· ὅτι εἶνε ἡ θρησκεία ἐκείνη, τῆς διαδόσεως τῆς ὁποίας πρόδρομος ἐν τῷ κόσμῳ ὑπῆρξεν ἡ Ἑλληνικὴ διάνοια καὶ ἡ Ἑλλ. γλώσσα, καὶ ὅτι αὕτη ἔσωσε τὸν Ἑλληνισμόν ἀπὸ τὰς πολλὰς κατ'αὐτοῦ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν σκοπὸν, καὶ ὅτι θὰ σώσῃ πάλιν αὐτὸν ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην βάρβαρικὴν ἐπιδρομὴν, ἐπειδὴ πάλιν διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ θὰ διαδοθῇ καθαρὸς καὶ ἀπλοῦς, ὡς ἦτον ἐν τῇ ἀρχῇ του, εἰς τὴν Ἀνατολήν τὴν παλαιάν του πατρίδα.

3. Ἀγαπᾶτε καὶ ἀναγινώσκετε τὸ ἱερόν του εὐαγγέλιον μετὰ πρόθυμον, ταπεινόν, ἀμερόληπτον καὶ ἱκετευτικὸν πνεῦμα. Προσεκτικῶς σταθμίζετε τὰς ἀποδείξεις, τὰς ὁποίας πάντοτε πρέπει νὰ ἔχητε προσχεῖρους πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ θεοῦ του κύρους. Γνωρίζετε στενῶς μετὰ τὰς θείας του ἀληθείας—καθ' ἡμέραν πράττετε τὰς καθαρὰς του ἐπιταγὰς· καὶ τοῦτο ἔσται ὑμῖν ἡ ἀπλουσιότης, εὐκολωτάτη καὶ ἡ μάλλον ἰκανοποιητικὴ ἀπόδειξις ὅτι τοῦτο τὸ βιβλίον ἐμπεριέχει μίαν θεῖαν θρησκείαν, ἥτις εἶνε ὠφέλιμος διὰ τε τὴν παρούσαν καὶ μέλλουσαν ζωὴν.

«Ἐνδοξὸν τούτου τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ μυστήριον τῶν μυστηρίων.

Εὐτυχέστατοι ἐκείνοι ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οἳ ὁ Θεὸς των

ἔδωκε χάριν ν' ἀναγινώσκωσι, νὰ φροδῶνται, νὰ ἐλπίζωσι, νὰ προσεύχωνται, νὰ αὐρώσι τὸν μοχλὸν καὶ ἐκδιώξωσι τὴν δίοδον».

Καὶ «καλλίον θὰ ἦτο ποτὲ νὰ μὴ ἤθελον γεννηθῆ, ἔσοι ν' ἀναγινώσκουσι δυσπιστοῦντες ἢ ἀναγινώσκουσι χλευάζοντες».

4. Ἀναγινώσκετε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ μετὰ πλήρους πεποιθήσεως ὅτι εἶνε ὁ ἱερός τόμος τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ—τὸ βιβλίον ὅπερ εἰς ὄλους χρειάζεται, ὅπερ εἰς ὄλους ἀρμόζει, ἀλλ' ὅτι μάλιστα εἶνε τοῦ πτωχοῦ τὸ βιβλίον, ὡς χρηρῆσθαι εἰς αὐτὸν μεγίστην παραμυθίαν ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ δυστυχίαις του—ὅτι εἶνε ὁ οὐράνιος χάρτης τῶν συμβαλλομένων εὐλογιῶν τῷ ἀνθρώπῳ, σχεδιασθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τοῦ ἑλέους καὶ ὁδοῦ ἡμῶν ὅπως βοηθῆ ἡμᾶς εἰς πάντας τοὺς κόπους ἡμῶν, ὅπως παραμυθῆ ἡμᾶς ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων ἡμῶν, ὅπως προάγῃ τὰ καλλίστα συμφέροντα ἡμῶν διὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, καὶ ὁδηγῆ ἡμᾶς εἰς τὸν πλοῦσιον τόπον τῆς εὐλογίας, ὅπου Κύριος ὁ Θεὸς ἔσται τὸ αἰώνιον φῶς τοῦ λαοῦ του, καὶ αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους αὐτῶν θὰ λάθωσι τέλος.

5. Ἐργάζοντες ἐρευνᾶτε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ μὴ ἀναπαυθῆτε ἕως εὐρήτε ἐν αὐτῷ τὴν συντροφιάν του θεοῦ ἀνθρώπου τῶν θλίψεων, ὅστις ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀπέδυσσε τὰς ἀνομίαις ἡμῶν μετὰ τὸ αἷμά του, ὅστις Θεὸς ὢν καὶ ὁ Κύριος πάσης κτίσεως συγκατέειθε νὰ γεννηθῆ ἐν τῷ φάτῃ, ὅπως διδάξῃ τὸ εὐαγγέλιόν του εἰς τοὺς πτωχοὺς, ὅπως δώσῃ ἀπελευθέρωσιν εἰς τοὺς αἰχμάλωτους, τὴν ἀνάληψιν τῆς ὀράσεως εἰς τοὺς τυφλοὺς καὶ ἐντελὴ ἐλευθερίαν εἰς τοὺς συνετριμμένους. Μελετήσατε τὴν ζωὴν καὶ τὸν χαρακτήρα του, ἀπορροφήσατε τὸ φιλόστοργον του πνεῦμα, πραγματοποιήσατε τὴν συγκοινωνίαν του, καὶ θὰ εὐρήτε ὅτι ἐν μέσῳ ὄλων τῶν κακῶν τῆς ἡμέρας καὶ τῶν ἀντιπαρκοσῶν φωνῶν τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν μεριδῶν οὐδὲν ὑπάρχει μεθ' ὅλα ταῦτα, ὅπερ ἤθελε τόσον δραστηρίως βοηθῆσαι ἡμᾶς καὶ εὐλογῆσαι ὀλόκληρον τὸν κόσμον, ὅσον ἡ παγκόσμιος υἱοθεσίς τῆς ἀπλῆς καὶ συντόμου, ἀλλὰ θεοπνεύστου ἐντολῆς του, «πάντα σὺν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ἡμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς». (Ματθ. ζ'. 12.) Ἡ ἐκτέλεσις ταύτης τῆς ἀπλῆς ἀρχῆς εἶνε πᾶν οὐτινος δεόμεθα πρὸς θεορραπεῖαν τῶν κοινωνικῶν ἡμῶν ἀδικημάτων καὶ βλαβῶν· καὶ τὸ «πίστευσεν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν,» εἶνε τοιαύτη δικαιοσύνη, ἥτις, ἐὰν συγκατατιθέμεθα εἰς αὐτήν, δύναται νὰ ἐπαναφέρῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς πνευματικῆς ἀρμονίας καὶ εὐρήνης. Πόσον λίαν ἀπλοῦν εἶνε τοῦτο ὄλον καὶ πόσον λίαν εὐλογημένα θὰ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἤθελον ἀκολουθῆσαι ἀπὸ τινος παγκοσμίου συναισθήσεως εἰς τὰς τὰς δύο ἐντολὰς! Ὁ κόσμος οὐδέποτε γεγήσεται ἀληθῶς καὶ μονίμως καλλίτερος εἰμὴ ὅταν ὁ ἀνθρώπος ἀπαλλαχθῆ ἀπὸ τῆς φιλαυτίας τῆς φύσεώς του ἀγαπήσῃ τὸν Θεόν του καὶ τὸν πλησίον του ὡς ἑαυτὸν.

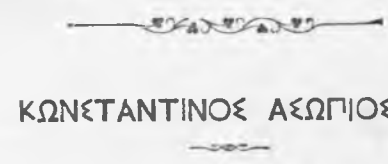
Φίλιπποι ἀναγνώσται.

Νέα καλλιτέρα ἐποχὴ ἀρχεται ἤδη· ὑπάρχουσι πολλὰ στοιχεῖα πρόοδου—ἡ παπισμός, ἔστις κατέθλιβε καὶ κατεδούλου τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ ἔκοπτε τὰς πτέρυγὰς του, ἤδη ἀπώλεσε τὴν ἐξουσίαν του· πολλὰ σημεῖα, χρηστὰς ἐλπίδας παρέχοντα τῆς

νέας ταύτης ἐποχῆς· ὑπάρχουσιν ἤδη. Πάντα ταῦτα εἰσι προϊόντα τῆς ἐκπολιτιστικῆς δυνάμεως τοῦ Χριστιανισμοῦ· καὶ ἐὰν θέλωμεν νὰ λάθωσι ταῦτα μειζόνως διαστᾶται, ἐὰν θέλωμεν νὰ μεταδώσωμεν τὴν ἐκπολιτιστικὴν ταύτην δύναμιν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν, πρέπει νὰ γίνῃ μεγαλειότερον ἐμπόνημα τῶν θεῶν αὐτοῦ ἀρχῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ θρίαμβος τοῦ φωτισμοῦ κατὰ τοῦ σκότους πορεύεται ἤδη ἀπανταχοῦ καὶ πάντες, ὡς διψῶσαι ἔλαστοι, τρέχουσιν ὅπως ποτισθῶσιν εἰς τὰς δροσερὰς, διαυγῆ καὶ ζωοφόρα ὕδατα τῶν πηγῶν τῆς παιδείας· ἀλλὰ μόνη ἡ προχώρησις τοῦ Χριστιανικοῦ φωτισμοῦ, ἔστις δύναται ν' ἀνακαίνισῃ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, δυνήθησεται νὰ καταβάλῃ ὅλα τὰ σχήματα τῆς κακίας καὶ τοῦ σκότους καὶ μηδενίσῃ ἐντελῶς αὐτά. Βελτιώσιν εἰς πάντα τὰ κοινωνικὰ πράγματα καὶ λύπας ἤδη πλησιάζει, καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῶν τριῶν μεγίστων ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἥτοι τῆς ἀδελφότητος, ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας, θὰ ἐπιταχύνῃ ταύτην τὴν εὐτυχῆ συμπλήρωσιν.

Θέλετε νὰ ἐπισπεύσῃτε τοῦτον τὸν καιρὸν; Τότε ἀγαπάτε καὶ ἐκτελεῖτε τὰς θείας ταύτας ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ.—Ναί! αὐτῶν καὶ μόναι δύναται νὰ βελτιώσῃ τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἀνθρώπος τῆς θλίψεως, βεδιῶθη ἥτις ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶνε ὁ ἀληθέστατος φίλος σου, ὁ καλλίστος βοηθός σου, ὁ ἀγαθέστατος ὁδηγός σου, καὶ ὅταν μελαγχολῆς καὶ λυπῆσαι ἐν καιρῷ τῆς θλίψεως καὶ τοῦ πόνου σου, ἐνθυμῶ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἐμπεριέχει οὐράνιον βάλταμον διὰ πάσας τὰς πληγὰς σου—οὐράνιον ἀνακούριον διὰ πάντα τὰ βάρη σου—οὐράνιον ἀντιράμικον διὰ πάσας τὰς λύπας καὶ πόνους σου—καί, τὸ καὶ ἀνώτερον πάντων, πλουσιωτάτην χορηγίαν τοῦ Πατρὸς σου διὰ πάσας τὰς χρεῖας σου.

ὑπὸ Ο. Κ.



ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΞΩΠΙΟΣ. (α)

Ἀλγενοστῆν ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν εἰς πᾶσαν Ἑλληνικὴν ψυχὴν ὁ κατὰ τὴν 19 Νοεμβρίου λ. ἔσμεβας θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Ἀσωπίου.

Τὸ ὄνομα τοῦ αἰδιόμου τούτου ἀνδρὸς προσέφρων τις ἀναμνησθεῖται τῆς μεγαλοφυΐας ἐκείνης ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐξηγείρετο ἀπὸ τετρακοσιετοῦς τᾶρου ὁ νεώτερος Ἑλληνισμὸς ἐν μέσῳ ἐνθουσιῶδων ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτήσεων συμπάσης τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης. Ἄνδρες γίγαντες κατὰ τὸν ἠρωϊσμόν, κατὰ τὴν φιλοπατριάν, κατὰ τὴν αὐταπαρηγορίαν, κατὰ τὴν παιδείαν καὶ ἐπιστήμην, κατὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς πρόοδου τοῦ Γένους ἀτρότους αὐτῶν ἀγῶνας, πληροῦσι τὴν μεγαλοφυΐαν ἐκείνην ἐποχὴν καὶ ἀρῆκαν εἰς τὸν νεώτερον Ἑλληνισμόν κληρονομίαν οὐχ ἥτιον περιδοῦν τῆς ἣν κατέλιπον εἰς τὸν ἀρχαῖον οἱ ἠρωϊκοὶ χρόνοι, οὗς ἔψαλεν ἡ

(α) Τὴν πραγματείαν ταύτην ἐρανίζόμεθα ἐκ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Νεολόγου ἀριθ. 1171.

μούσα του Όμηρου, κληρονομίαν ἀφ' ἐνός φέρουσιν τὰ δνόματα μωριονέκρων ἠρώων ἀγώνων, ἀφ' ἐτέρου δὲ τοὺς κυκλωπείους ἄθλους, δι' ὧν χαλκέντεροι ἄνδρες ἐπροίκιζον τὴν μόλις ἀρξάμενην σφαλερὰ νύ κινητὴ βήματα νεωτέραν 'Ελληνικὴν παιδείαν. Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐκείνοι, ὧν ἰδίως τὰ δνόματα οὐδεὶς φρενίσκας εἶς σχολεῖον ἀγνοεῖ, οἱ διαπρέποντες ὡς ἤλιος μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἀστέρων, εἰσὶν ὁμολογουμένως ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Ἀσώπιος, ὁ μέχρι γῆρας ἐπιζῶν πρῦτανος τῆς 'Ελληνικῆς ἐπιστήμης. Ἀλλὰ τέθηκε καὶ αὐτός, ἀπωφράνισε καὶ αὐτὸς τὴν πολύμοχθον ἡμῶν μητέρα, ἥτις νῦν εἴπερ ποτὲ ἀνάγκη ἔχει τῆς ἀρωγῆς τοιούτων ἀνδρῶν, κατέλιπε καὶ αὐτὸς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως κατέλιπον αὐτὴν πάντα σχεδὸν τὰ λείψανα τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς. Ναι, εἰπώμεν τὴν πικρὰν ἀλήθειαν ὅτι ἡ νέα γενεά, ἡμεῖς, οἵτινες τοσοῦτον καυχώμεθα ἀλλ' εἰς λόγους μόνον περιοριζόμενοι, ἐσμὲν νάνοι ἀπέναντι τῶν γιγάντων ἐκείνων. Καταπνίγει ἡμᾶς ὁ μέγας ἐκείνος κολοσσὸς τῆς κληρονομίας, ὃν κατέλιπον ἡμεῖς. Ἀλλὰ παραμυθούμεθα ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι τὸ πνεῦμα τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ἀνδρῶν θὰ ἐπιπνεύσῃ καὶ αὐθις ἐπὶ τὴν μεγάλην ἡμῶν πατρίδα καὶ θὰ δυνήθῃ νὰ γεννήσῃ καὶ πάλιν νέους Ἀσωπίους, δι' ὧν τὴν ἀπώλειαν θαλερὰ σήμερον καταλείβει δάκρυα.

Ἔνα καὶ ἡμισὺν περίπου μῆνα πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁ ἀείδιμος διδασκαλὸς ἔγραψε πρὸς φίλον αὐτοῦ ἐπιστολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ἣ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ φαίνεται οἰονεῖ προαισθανομένη τὸ προσεγγίζον αὐτοῦ τέλος. Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης δημοσιεύομεν ὧδε τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα.

« Ἐν Ἀθήναις τῇ 6' ὀκτωβρίου 1872.

« ... Παρκαλλῶ νὰ προσφέρῃς τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὸν ἀρτίστιστον Ἡπειρωτικὸν Σύλλογον δι' ἣν ἔκαμῃ μοι τιμὴν τοῦ ἐπιτίμου μέλους, καὶ τὸ βαθύτατόν μου σεβας πρὸς τὸν ἀξιόσεβαστον πρόεδρον αὐτοῦ τὸν κύριον Νεόφυτον Δέρκων, τὸν νοημονέστατον, τὸν ὅποιον μετὰ ὑπερηφάνειας ἔμαθον ὅτι ἐξέθραυεν ἡ εὐάνδρος Ἡπειρος.

« Ἀπό τινος καιροῦ παλαιῶ μετὰ τὸν θάνατον. Ἐὰν λοιπὸν ἡ παρῶσα δὲν ἦγε ἡ τελευταία ἐπιστολή, θέλω γράψαι πρὸς τὸν Σύλλογον. Ἐν τούτοις ἐπέυχομαι σοὶ ὑγείαν ἀμετάπτωτον καὶ εὐημερίαν ἀτομικὴν τε καὶ Ἑλληνικὴν, μετὰ τῆς ἠπειρωτικῆς.

» Ὁ ἀειπαθὴς καὶ θεοηξόμενος,
» Κ. ΑΣΩΠΙΟΣ.»

ΑΣΩΠΙΟΣ (Κωνσταντῖνος), ὁ σοφὸς καὶ εὐρυμαθὴς φιλόλογος, καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, οὗ πάλαις ἐγρημάτισε πρῦτανος, ἐγεννήθη περὶ τὸ 1789 ἐν Γραμμένῳ, κώμῃ τῆς Ἡπείρου καὶ πατρίδι τῶν Καπλανῶν καὶ τῶν Ζωσιμαδῶν, ἐκ τιμῶν ἀλλ' ἐνδεῶν γονέων.

Ἀποφραμισθεὶς πατρὸς ἐξ ἀπαλῶν δυνάμεων συνώδευσε τὴν μητέρα αὐτοῦ εἰς Ἰωάννινα ὅπου διήγε μόλις ἀποζῶν, μέχρις οὗ ὑπότροπος γενόμενος τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Ζωῆς Καπλάνη(1), ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐν τῇ Καπλανείῳ σχολῇ διδασκόμενα μαθήματα, σχολαρχοῦντος τοῦ μακαρίτου Ἀθανασίου Ψαλῖδα, καὶ ἐδίδαξεν

ἐν αὐτῇ πέντε ἢ ἑξ ἔτη. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἔδωκε τὰ πρῶτα δείγματα τῆς ἐν γράμμασι συζητήσεως οὕτω πως. Ἐλθόντες ἐκ Κυδωνίων Ζαγορεῖται τινες νέοι, προστατευόμενοι παρὰ τοῦ τότε μεγάλως ἰσχύοντος Ἀλεξίου Νούτζου, ἤρξαντο νὰ κηρύττωσιν ἐν ἄλλοις ὅτι, κατὰ τὴν ὀρθὴν φιλοσοφίαν, τὰ πάντα ἐξήρτηνται ἐκ τῆς ἀγωγῆς καὶ οὐδὲν ἐκ τῆς φύσεως. Ὁ Ἀσώπιος ἔγραψεν ἀντικρούων τὴν γνώμην ταύτην καὶ κατ' αὐτοῦ ἀνταπήνησαν ἐκεῖνοι. Καὶ οὕτω κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς τότε γνώσεις ἡμερισθῆναι εἰς ἡν ἐκάτεροι ἀνήκον, τῆς Καπλανείου ὑπὸ τὸν Ψαλῖδαν καὶ τῆς ἐν Κυδωνίαις ὑπὸ τὸν Βενιαμίν. Οἰκονομῆσας δλίγα χρήματα ὁ Ἀσώπιος ἀπεδήμησε μετὰ τοῦ μακαρίτου Χρ. Φιλητᾶ εἰς Νεάπολιν χάριν σπουδῆς ἱατρικῶν μαθημάτων ἀλλ' ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν εἰς Κέρκυραν, διότι ἠνώχλησαν αὐτὸν ὑποτροπιάσαντα κοιλιακὰ νοσήματα, ἅτινα ἐβασάνισαν αὐτὸν ἀκολούθως καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν. Ἐνταῦθα δὲ ἀναρρώσας, ἕνεκα τῆς μεταβολῆς τοῦ ἀέρος, ἀπέβη μετὰ Εὐαγγελίου τοῦ Μεξικικοῦ εἰς Βενετίαν, ὅπου ἐκὼν ἀέκων ἐξέδωκε μεταφράσεις μικροῦ λόγου ἀξίας. Ἐντεῦθεν δὲ μετέβη εἰς Τεργέστην, ὅπου διδασκαλὸς γενόμενος τῆς σχολῆς τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, ἐδίδαξεν ὅλην πενταετίαν, ἐκδὸς καὶ τὰ Μαθήματα τῆς Γραμμικῆς Γλωσσολογίας, καὶ τινὰ Ἐπιγράμματα ἐπὶ τῇ ἀρίθει τοῦ αυτοκράτορος Φραγκίσκου τοῦ Α'. Κατὰ τὴν ἐν Βενετίᾳ διαμονὴν αὐτοῦ συνήψε φίλιαν στενήν μετὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Στεφάνου Καραθεοδωρῆ(2), ὃς καὶ ἐν του εἰδύλλιον εἰς αὐτὸν ἀφιερῶν.

Τότε διέβαινε ἐκ Βενετίας ὁ ἀείμνητος κόμης Γυλφορδ, ὁ μέλλων ἱδρυτὴς καὶ ἀρχὸν τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, τὸν ὅποιον καὶ πρὸ ἐτῶν ἔλχεν ἰδεῖ ἐν Ἰωαννίνοις, ἐκεῖθεν διαβαίνοντα ἐκ Κεῦλάνης καὶ εἰς Ἀγγλίαν ἀνακάμπτοντα. Μετ' αὐτοῦ συνεφώνησε, τοῦ μακαρίτου Α. Μουστοξύδου γράψαντος ἰταλιτικὸν τὸ συμφωνητικόν, ν' ἀπέβη εἰς Γερμανίαν, θάπτην τοῦ φιλέλληρος λόρδου Γυλφορδ, τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν διδασκόμενος· εἶτα δὲ ἐπιστρέψας νὰ καθέξῃ ἔδραν καθηγητικὴν ἐν τῇ συσταθσομένη Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ. Πρῶτος τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν ὁ Κ. Ἀσώπιος ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐν ἀλλοδαπῇ σπουδῇ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ τοῦτο τὸ παράδειγμα ἐμιμήθησαν πολλοὶ ἄλλοι μετέπειτα. Διατρίψας λοιπὸν τῇ χορηγίᾳ τοῦ Γυλφορδ καὶ τοῖς μικροῖς αὐτοῦ πόροις ἐν Γενίγγῃ, Βερολίνῳ καὶ ἐν Παρισίοις ἐξεστίναν, καὶ πάντοτε, ὅσον ἡ ἀκροσφαλὴς αὐτοῦ ὑγεία συνεχώρει ἀσχολούμενος περὶ τὸ ἔργον ὃ ἠγάπατο, κατέβη ἕκτοτε εἰς Κέρκυραν, ὅπου συσταθείσης τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἐδίδαξεν ἐν αὐτῇ εἰκοσιν ἔτη, τιμηθεὶς καὶ τῷ παρασῆμῳ τοῦ ἀγίου Μιχαήλ καὶ Γεωργίου. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐγρημάτισεν ἔφορος τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῆς Βιβλιοθήκης, τῆς ὁποίας ἀπερχόμενος συνέταξε πληρέστατον κατάλογον· ρήτωρ δὲ ὢν πάντοτε σχεδὸν τῆς Ἀκαδημίας καὶ κατὰ πᾶσαν ἐν ἐθίμῳ τελετῇ, ἀπήγγελλε λόγους τῆς περιστάσεως ἀνεκδότους σωζόμενους.

Ἐκ Χίου, ἐκ Βουκουρεστίου, ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ἐκ Τεργέστης πάλιν προσκληθεὶς, ἦτο παρεπόμενον μηδεμίαν τῶν προσκλήσεων τούτων νὰ δεχθῇ. Τέσσαρας δὲ προσκλήσεις ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως λαβῶν, προσκομμάτων ἐπισυμβάντων, μόλις ἤδυνήθη

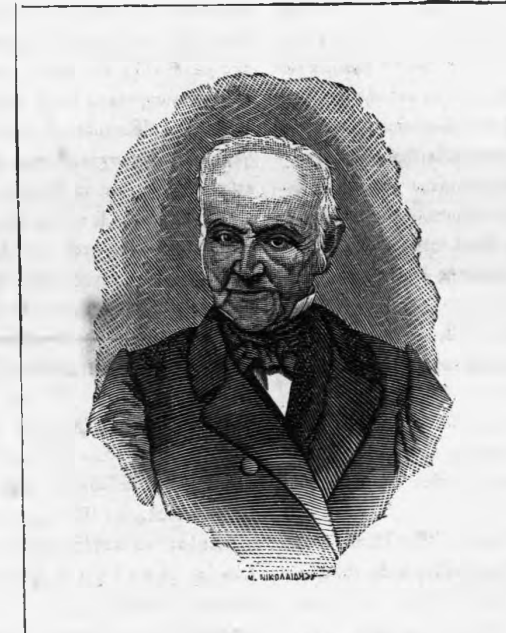
νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν τετάρτην, καὶ οὕτω καταλιπὼν τὴν Κέρκυραν μετέβη εἰς Ἀθήνας, ὅπου ὑπὲρ τὰ εἰκοσιν ἔτη ἐδίδαξεν ὡς καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ ὡς πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου. Ἀδύνατος δ' εἶπειτα καταντήσας εἰς κόπους διδασκαλίας ἐπαύσατο μὲν διδάσκων, οὐδὲν ὅμως ἄλλο πανεπιστημιακὸν ἔργον, ὅλον ἐξετάσεις, συνεδριάσεις καὶ τὰ τοιαῦτα, κατὰ τὸ ἐνὸν ἀποφεύγων. Συνταξιοῦχος δ' ἐν τέλει γενόμενος, ἐπὶ τῆς τελευταίας πρωθυπουργίας τοῦ Ἀλ. Κουμουδούρου καὶ τοῦ Χ. Χριστοπούλου τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως, ἦτο τῆς ἑλθῆς παιδείας, ὑπουργοῦντος, ἔλαβεν ἐλόκληρον τὸν μισθὸν του καὶ τὸ ἐπιμίσητον, ἀπαλλαγείς μὲν τῆς διδασκαλίας, πάσης δὲ ἄλλης πανεπιστημιακῆς προνομίας ἀκωλύων. Ἐτιμήθη πρῶτον μὲν τῷ ἀργυρῷ σταυρῷ τοῦ Σωτῆρος εἶτα δὲ τῷ χρυσοῦ καὶ ἐν τέλει τῷ τοῦ λαίμου.

Ὁ Κ. Ἀσώπιος διὰ τῶν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῆ ἄρθρων αὐτοῦ συνετέλεσε μεγάλως εἰς ἐξέγερσιν τῶν γενναίων φρονιμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, διὰ δὲ τῶν φιλολογικῶν αὐτοῦ πονημάτων εἰσήγαγε τὴν Γερμανικὴν εὐμεθοδίαν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, πρῶτος νέαν ταμῶν ἔδον εἰς τὰ τῆς Ἑλληνικῆς συντάξεως διὰ τοῦ περιεκτικωτάτους αὐτοῦ καὶ πληρεστάτου συντακτικοῦ. Εὐρυμαθὴς καὶ ἀκάματος, εἰργάθη ἀνεκδοτῶς εἰς τὸ πολύμοχθον τῆς φιλολογίας στάδιον ὧν αὐτὸς οὐτορῆ Ἑλληνικὴ φιλολογία ἐν-σασακωμένη, ὡς εἶπεν, καὶ ἀντὰ ἰος τῶν μεγάλων ἐκείνων φιλόλογων, οἵτινες ἰδρύσαντο καὶ ἐλάμπρυναν τὴν Γαλλικὴν ἀκαδημίαν, ἠγωνίσθη ὑπὲρ ἰδρύσεως τῆς νέας ἡμῶν ἀκαδημίας μετὰ τῆς λλοπῆς πλειάδος τῶν ὀτρῆρων τῆς παιδείας θεράπωντων. Πεπροικισμένος διὰ Γερμανικῆς ὑπομονῆς ἐπελαμβάνετο μετὰ ζήλου τοῦ θέματος αὐτοῦ, ὅπερ ἐπὶ τοσοῦτον ἀνέπτυσεν ὥστε οὐδὲ κατὰ κεραίαν ἠδύνατο ν' αὐξήσῃ τις τὸ οὕτως ὑπ' αὐτοῦ ἀναπτυχθὲν θέμα· παράδειγμα τούτου ἔστω ὁ περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου Λόγος αὐτοῦ, ὃν ἐξεφώνησε πρυτανεύων ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ. Δριμύς καὶ δριμυτικὸς εἰς τὰς ἐπιφράσεις αὐτοῦ καθίστατο ἐνίστη ἀδικος ἐκ τοῦ πολλοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων θαυμασμοῦ, ὡς ἐν τῷ εὐρεσεστάτῳ προόντι τοῦ καλαμίου αὐτοῦ τὰ Σότυσια, ἔνθα πολλαχοῦ μὲν ὀρθῶς καὶ δικαίως καθάπτεται τοῦ Παναγιώτου Σούτσου, κυρίως δὲ διὰ τὰς περὶ γλώσσης ἰδέας αὐτοῦ, πολλαχοῦ δὲ ἀδικῶς ἐπικρίνει τὸν Βάρδον τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος Ἀλέξανδρον Σούτσον, ψέγων καὶ αὐτὸν τὸν ὠραίον σίχον, δι' οὗ παρίσταται ἡ καταπληκτικὴ ταχύτης,

μεθ' ἧς κατέκτα τὰ βασίλεια ὁ Κορσικανὸς ἀετός, συνάμα δὲ καὶ ἡ φοβερά αὐτοῦ πτώσις,

« Ὁ εἰς μίαν μόνην ὄραν τὴν γῆν παῖδας, τὴν γῆν χάσας εἰς τοῦ Βατερλώ τὴν χώραν.»

Ἐκ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων σημειούμεν τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων κτλ, ἐν Ἀθήναις 1850, ἀνατεθεῖσαν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Εἰρηναίῳ, παιδευομένῳ τὴν ἱατρικὴν καὶ χειρουργίαν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Ταύτης προηγείται σοφὸς καὶ ἐκτεταμένος πρόλογος. Πολλὰ τῶν πονημάτων αὐτοῦ μένουσιν εἰσέτι ἀνεκδοτα. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εἰρηναῖος Ἀσώπιος ἐξέδωκε πολλὰ ἄρθρα ἐν τοῖς διαφόροις τῶν Ἀθηνῶν περιοδικοῖς καὶ ἀπὸ τεσσάρων ἡδὴ ἐτῶν εἶνε ἐκδότης τοῦ Ἀττικοῦ ἡμερολογίου.



Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος.

Ἴδου δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ.

Ἄ Ο ἦ ν α ι, 21)3 δεκεμβρ.— Τὴν νύκτα τοῦ προχθὲς σαββάτου μαύρη ἀγγελία κατῆλθεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ΑΣΩΠΙΟΣ ἀπέθανε! Αὐταὶ ἦσαν αἱ λέξεις, αἱ καταφρεῖς ἐπανελάμβανον οἱ πολῖται καὶ εἶχον δίκαιον· διότι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀσωπίου ἔβλεπον σθεννυμένην καὶ ἐκλείπουσαν τὴν μεγαλοῦργον ἐκείνην τῶν διδασκάλων γενεάν, ἥτις εὐδέποτε πλέον θὰ ἀναζήσῃ, διότι οἱ διάδοχοι ἀπεδείχθησαν ἐλάχιστοι πρὸς αὐτὴν παραβαλλόμενοι.

Εὐθὺς τὴν κυριακὴν ἡ σύγκλητος τοῦ πανεπιστημίου συνεκλήθη ἐν ἐκτάκτῳ συνεδρίῳ· τῇ προσκλήσει τοῦ ἀξιότιμου πρυτάνεως κ. Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου καὶ ἐξέδωκε τὸ ἐξῆς ψήφισμα, ὅπερ καὶ ἐτοιμοκλήθη ἐν μελανῷ περιβλήματι ἀπανταχοῦ τῆς πόλεως.

« Ἡ σύγκλητος τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, συνεθεῖσα σήμερον τῇ 19ῃ νοεμβρίου 1872 » εἰς ἕκτακτον συνεδρίῳ, ἐπὶ τῇ λυπηρᾷ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου » τοῦ καθηγητοῦ Κωνσταντίνου Ἀσωπίου, ἀκούσασα τὴν γνώμην » τοῦ πρυτάνεως καὶ κρίνουσα καθῆκον ἐκείνης νὰ δώσῃ ἐξαίρε- » τὸν τιμῆς καὶ σεβασμοῦ δείγμα εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀρχαιστάτου » καὶ ὀνοματεστάτου τῶν διδασκάλων τοῦ γένους,

» Ψηφίζει ὁμοφώνως :

» Α'. Ἡ σύγκλητος ἕως ἀντιπρόσωπος πάντων τῶν μελῶν τοῦ » πανεπιστημίου, καθηγητῶν, ὑφηγητῶν καὶ φοιτητῶν, ἐκδηλοῖ » τὴν βαθεῖαν αὐτῆς θλίψιν ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ ἐπισήμου ἀνδρός· » Β'. Ἡ σύγκλητος ἀναδέχεται τὴν περὶ τῆς κηδείας αὐτοῦ » φροντίδα καὶ ὀρίζει ὅτι θέλει τελεσθῇ αὐρίον τὴν 20ῃν νοεμβρ. » ὥραν 1 μ. μ.

(1) Ἴδε Α'. τομ. σελ. 473. (2) Ἴδε Β'. τομ. σελ. 381 καὶ 395.

» Γ'. Ἡ σύγκλητος ὅλη ἐν στολή θέλει παραπέμψει τὸν νεκρὸν » ἀπὸ τῆς οἰκίας του εἰς τὸν ναὸν τῆς μητροπόλεως καὶ ἐκεῖθεν » εἰς τὸν τάφον, κρατούντων τὰς τιμίας τοῦ φερέτρου τῶν τεσσάρων » κοσμητόρων. Προσκλαίει δὲ ἅπαντας τοὺς καθηγητάς, τοὺς ὑφη- » γητάς καὶ τοὺς φοιτητάς νὰ προσπέμψωσι τὸν νεκρὸν μέχρι τοῦ τάφου.

» Δ'. Εἰς δὴλωσιν τοῦ κοινοῦ τοῦ πανεπιστημίου πένθους ἐπὶ » τῇ στερήσει τοῦ πρυτάνεως τούτου τῶν διδασκάλων, τοῦ πρὸς » διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἅπαντα τὸν μακρὸν ἑαυτοῦ » βίον ἀναλώσαντος, αὐρίου, ἡμέραν τῆς ἐκπορέας, τὸ πανεπιστή- » μιον ἀπὸ πρωῒας μέχρις ἑσπέρας μένει κλεισιμένον.

» Εἰς τὸν πρύτανιν ἀνατίθεται ἡ δημοσίευσίς καὶ ἐκτέλεσις τοῦ » παρόντος ψηφίσματος.

Τὸ πένθος τοῦ πανεπιστημίου συνεμερίσθησαν καὶ πάντα τὰ ἐν Ἀθήναις σχολεῖα καὶ γυμνάσια δημόσια τε καὶ ἴδιωτικά συν- αμα δὲ καὶ τὰ δικαστήρια ἀπὸ πρωῒας κλεισθέντα. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὅποσον πάντας συνεκίνησεν, ἦν τὸ βάλῃ τῶν πολιτῶν πένθος, ἐπερ δὲν ἐκρύπτετο ἀλλ' ἐφάνητο ἐκεῖ ἐντετυπωμένον καθαρω- ατατον. Πρὸς τούτοις δὲ πάντα τὰ ἐν ταῖς κεντρικαῖς ἑδοῖς, ὅθεν ἔμελλε νὰ διέλθῃ ἡ κηδεῖα, καταστήματα Ἑλληνικά τε καὶ ξένα, αὐθιμότητος ἐκλείσθησαν ἀπὸ τῆς 11 ὥρας μέχρι τῆς ἑσπέρας ὥρα καὶ συγκινητικῆ πρᾶξις, δι' ἧς ἐκδηλοῦται ὅτι ὅπου τιμὴ καὶ σέβας καὶ ὑπόληψις νὰ ἀποδοθῇ πρόκειται, ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς γνωρίζει οἰκοθεν νὰ τὸ πράττῃ.

Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ἦδη τῆς γῆρας τὴν οἰκίαν τοῦ θανόντος ἐπλημμύρει πλῆθος λαοῦ συνελθόντος οὐχὶ ἐκ περιεργείας ἀλ- λ' ἵνα ἴδῃ τὸν προσεληθὲν νεκρὸν συνωστισμὸς δὲ μέγας καὶ κί- νησις ἄσχετος. Περὶ τὴν μίαν δὲ ὥραν ἐλθόντων τῶν στρατιωτι- κῶν σωμάτων, ἄτινα ὠρίσθησαν νὰ ἀποδώσωσι τὰς εἰς τὸν γυ- ρὸν τοῦ ταξιδίου τοῦ τάφου τοῦ σωτήρος, ὃν εἶχεν ὁ τε- θνεὴς, ὠρισμένης τιμᾶς, ἐξεκίνησεν ἡ κηδεῖα.

Μετὰ τὰ ἐξαπτερυγία καὶ τὰ ἱερὰ σήματα τῆς ἐκκλησίας πα- ρηκολούθουν αἱ στρατιωτικαὶ μουσικαί, κατόπιν δ' ἤρχοντο οἱ ἱε- ρεῖς καὶ πάντα τὰ μέλη τῆς ἱερᾶς Συνόδου. Εἶπετο δ' ὁ νεκρὸς, ὃν ὑπεβάσταζον τὰ μέλη τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασ- σοῦ». Τὰς ταινίας τοῦ φερέτρου ἐκράτουν οἱ τέσσαρες κοσμητορες τῶν σχολῶν, τουτέστιν ὁ τῆς νομικῆς κ. Καλλιγιάς, ὁ τῆς ἱατρι- κῆς κ. Βιτσάρης, ὁ τῆς φιλοσοφικῆς κ. Χρηστομάνος καὶ ὁ τῆς θεολογικῆς κ. Δαμαλάς. Ὅπισθεν τοῦ νεκροῦ ἠκολούθει ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εἰρηναῖος ἔχων δεξιόθεν μὲν τὸν ὑπουργὸν τῆς παιδείας κ. Δρόσον, ἀριστερόθεν δὲ τὸν πρύτανιν κ. Παπαρηγόπουλον. Παρε- πορεύοντο δ' ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὁ τε πρωθυπουργὸς κ. Δεληγεώρ- γης καὶ οἱ λοιποὶ ὑπουργοὶ καὶ οἱ συγκλητικοὶ τοῦ πανεπιστη- μίου. Ἐκλούθουν δ' ἅπαντα αἱ ἀρχαὶ στρατιωτικαὶ τε καὶ πολι- τικαὶ ἐν μεγάλῃ στολῇ καὶ ἀπειρὸν πλῆθος λαοῦ. Ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως εἶχεν ἀποσταλῆ ὁ αὐτάρχης κ. Ροδόσταμος.

Οὕτω βαδίζουσα ἡ νεκρικὴ συνοδεία διέβη διὰ τῆς ὁδοῦ Αἰ- ὄλου καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἑδρὴν Ἐρμοῦ σταματήσασα ἐν τῷ μη- τροπολιτικῷ ναῷ, ὅπου μετὰ τὴν ψαλιεῖσαν ἀκολούθειαν ὁ πρωτο- πρεσβύτερος κ. Π. Ρομπότης ἐξεζώωνε κατὰλληλον καὶ ὠραίο- ατατον λόγον ἐντολῇ τῆς ἀκαδημαϊκῆς συγκλήτου. Κατόπιν δὲ ἡ

συνοδεία ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν τῆς καὶ διὰ τῆς ὁδοῦ Ἐρμοῦ καὶ τῆς πλατείας Συντάγματος ἔλαβε, παρακάμψασα τὰ ἀνέκτορα, τὴν λεωφόρον Κηφισίας ὁλοκλήρως καὶ ἀδικήτως ἐπαυξάνομένη ὑπὸ πλῆθος λαοῦ. Τέρμα δὲ τῆς κηδεῖας δὲν ἦτο τὸ νεκροτα- φεῖον, ἀλλ' ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ριζάρειος Σχολὴ ἐκτὸς τῆς πόλεως κειμένη, ὅπου ὁ μακαρίτης ἐδήλωσεν ὅτι ἐπεθύμει νὰ ταφῇ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἐκεῖ κειμένου διδασκάλου Δούκα. Εἰς τὴν εἰσο- δὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ριζαρίου σχολῆς ἀνεμνον τὸν νεκρὸν ὁ διευθυντὴς μετὰ τῶν καθηγητῶν καὶ μαθητῶν τῆς σχολῆς, οἴ- τινες καὶ παρέλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν μελῶν τοῦ «Παρνασοῦ».

Ἐκεῖ ὑπὸ τῶν πτελεῶν τὴν μελαγχολικὴν σιάν ἐσχάθη ὁ τάφος. Ὁ πρύτανις κ. Κ. Παπαρηγόπουλος προσεζώωνε τὸ ὕψα- τον τὸν νεκρὸν, πλέξας λαμπρότατα τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ καὶ ἐπι- σφραγίσας δι' ὠραιότατου τέλους τὴν ὠραίαν ἐκείνην τελετήν. . . Καὶ μετ' ὀλίγον τὸν Κωνσταντῖνον Ἀσιώπιον, τὸν συγγραφεὰ τοῦ συντακτικου, τοῦ λόγου περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμα- ατων, τὸν πρῶτον καθηγητὴν τῆς ἀκαδημίας τοῦ Γυλφορδ, τὸν διδάκαλον τῶν διδασκάλων, τὸν πρύτανιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπι- στήμης, ἐκάλυπτεν ἡ γῆ!

Ἀληθῶς εἶπεν τοιαύτη κηδεῖα νῦν πρῶτον ἐγένετο ἐν τοῖς τελευταῖοις χρόνοις ἐν Ἀθήναις συνήγου τὸ πένθημον, τὸ ἐπίση- μον, τὸ μεγαλοπρεπές, τὸ ἀρετές.

Εἶθε ἡ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀσιωπίου ριφθεῖσα γῆ ἔλαρρα καὶ κοῦρος καλύπτει τὸ σεβαστὸν αὐτοῦ σῶμα! Ὁ τάφος δ' αὐτοῦ ἔσται τοῖς μεταγενεστέροις τοῖς περὶ τὰ γράμματα καταγινόμενοις ἱερὸς βωμὸς, εἰς ὃν ἐκάστοτε θὰ προσέρχωνται νὰ προσφέρωσι τῆς καρδίας αὐτῶν τὰ θυμιάματα.

Κύριοι Συντάκται τοῦ «Μέντορος».

Μετὰ πολλῆς μου τῆς χαρᾶς σπεύδω, κύριοι Συντάκται, νὰ ἀναγγείλω ὑμῖν ὅτι ἡ ἐν τῇ 284ῃ σελίδι τοῦ Γ'. τόμου τοῦ «Μέντορος» εὐχὴ ἡμῶν ἐξεπληρώθη.

Ἡ Α. Σεβασμιότης, ὁ Σεβαστὸς ἡμῶν Ποιμενάρχης, ὁ φιλό- μουσος Μητροπολίτης Ἐρέσου κύριος Ἀγαθὰγγελος προνοοῖ αἴ- σιμῶ ἐσύστημα παρεναγωγεῖον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κώμῃ, ἐν ᾗ ἤρ- χισαν νὰ φοιτῶσιν ὑπὲρ τὰ 40 κοράσια. Ἀδυνατῶ, κύριοι, νὰ πα- ραστήσω ὑμῖν τὴν κλίσειν τὴν δεικνύουσιν αἱ νεάνιδες πρὸς τε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας.

— Τῆς αὐτῆς ἀπολαύουσι εὐτυχίας τὸ Νύμφαιον, τὸ Κόλδαρε, τὸ Κισοῦρκοι καὶ ἄλλα, εἰς 2 μέχρι τοῦδε δὲν ὑπῆρξε παρενα- γωγεῖον, ἀλλ' οὐδ' ἐλπίς ἦτο νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῆς φιλομούσου ἐπιμονῆς τοῦ Ἀρχιερέως ἡμῶν. Κύριος διακυλάξαι καὶ ἐνισχύ- σαιεν Αὐτόν!

Γράφων ὑμῖν τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς εἰμὶ εὐελπίς, ὅτι καὶ ἡμεῖς, κύριοι Συντάκται, οἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον φροντίζετε διὰ

τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, βεβαίως ἀκού- οντες ταῦτα δὲν θὰ μείνητε ἀμέτοχοι τῆς χαρᾶς.

Ἐξῆθητε, κύριοι, τὴν διαβεβίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ὑποθήψεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ μου· εἰμὶ

Ἰμετερος
Γ. ΒΛΑΣΙΑΔΗΣ.

ΑΣΜΑ ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΟΝ.

Ἦ ὠραιότατη χώρα τοῦ Ἐρέσου ἐπαρχία
Ἦ ποτ' ἐπισημοτάτη τῶν Ἑλληνῶν ἀποικία,
Τὸ τῆς ἀμαθίας νέφος φεῖ! ποῦ σ' εἶχε καταστήσει!
Τὸν δριζοντά σου πλέον ἐντελῶς εἶχε σκοτίσει.
Πλὴν ἐνῶ ἐπεριπάτεες τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας,
Αἴφνης ἄστρον ἀνεφάνη με ἀκτίνας εὐτυχίας,
Ἐλυσε τὰς δυσκολίας
Καὶ ἀπέβαλε τὸ σκότος με τὰς λάμπεις του τὰς θείας.

Ἀγαθὰγγελον τὸν θεῖον, Ἐρέσσος, ἵνα θαυμάξῃς
πρέπει καὶ ὡς εὐεργέτην νὰ τιμᾶς καὶ νὰ δοξάζῃς.
Ὡς ὁ Ἥλιος ἀγάζων λάμπειν σὲ περιενδύει
καὶ τὰ φῶτα πανταχόθεν ὡς μαγνήτης συνελκύει.
Σ' ἔδρηγεί εἰς τόπον θεῖον, εἰς ὀλολαμπῆ, φαῖδρον
θριαμβεύει κατὰ πάντων τῆς παιδείας τῶν ἐχθρῶν
καὶ, εἰσάγων τὴν παιδείαν,
Τὴν ἀμάθειαν διώκει μετ' αὐτῆς καὶ τὴν κακίαν.

Ἄμ' ἀνέβη ὁ Ἐρέσου εἰς τὸν ὄρον Ἐρεσίων,
ἐμερίμνησεν εὐθὺς περὶ πάντων τῶν σχολείων,
περὶ τῆς κοινῆς προσόδου, περὶ τῆς παιδαγωγίας
ἀπεφάσισε νὰ πράξῃ ἔργον δόξης αἰωνίας.
Ἰπουργοὺς δ' ἐκλέγει ἄνδρας νουνεχεῖς, ἐπιτηδείους,
ἀληθῶς πεπαιδευμένους καὶ τὰ μέγιστ' ἀρμοδίους.
Ὅθεν οὐδ' ἀμφιβολία
Ὅτι εἰς τὴν Ἐπαρχίαν ὄ' ἀναλάμψῃ ἡ Παιδεία.

Χαῖρε τοῖνον τοῦ Ἐρέσου Θεορροῦρη! Ἐπαρχία,
Ὅτι διὰ τῆς παιδείας θὰ ἀναδειχθῆς ἀξία.
Ἰσχυρὰ ἔχεις τα δπλα κατὰ τῆς πανωλεθρίας,
Τῆς δεινῆς, κοσμολετείας καὶ φρικώδους ἀμαθίας.
Διδασκάλων προθυμίαν, ἐπιμέλειαν, σφρίαν,
Φιλομούσου Ἱεράρχου ἐντελεῖ φιλοσοφίαν
ἔτι καὶ τὴν εὐδοκίαν
Ἠγεμόνος φιλολάου ἔχεις καὶ τὴν προστασίαν.

Ὁ ἀγὼν ἡμῶν καθ' ἕλα νίκην ἦδη προσημάνει.
Ἦ ΠΡΟΟΔΟΣ τοῦ σταδίου θὰ ἐξέλθῃ ἐστεμμένη
δάφνας, καὶ ἡ ἀμαθία φεύγει κατανικηθεῖσα,
εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Ἄδου αἰωνίως δεσμευθεῖσα.
Δὲν θὰ βασιλεύῃ πλέον, δὲν θὰ ἔχῃ ἐξουσίαν
εἰς τὴν εὐφροῦν σου χώραν τὴν ὠραίαν καὶ πλουσίαν.
Ἦ! ἡμέραι εὐτυχίας.
Διαλύεται τὸ κράτος τῆς ζοφώδους ἀμαθίας.

Δεῦτε ἦδη τῆς Ἐρέσου προσφιλῆς μοι Νεολαία,
Τὴν πολύτιμον Παιδείαν ἐγκολπώσου, θαρραλέα.
Τώρα πλέον ἐκ τοῦ μέσου πᾶν ἐμπόδιον ἐξήχθη
καὶ διὰ τὴν παιδευσίν σου νέον στάδιον ἠνοίχθη.
Ὅθεν σπεῦσον, εὐχαρίστως ἀναδέξου τὸν ἀγῶνα,
τὴν Πειθῶ φέρε ὡς ὄπλον καὶ τὸν νόον σου ἡγεμόνα
Σύμμαχον δὲ τὴν Θρησκείαν
Ἐχε, καὶ θέλεις νικήσει ἀληθῶς νίκην τελείαν.

Ὅσον δὲ εἰς τὴν Παιδείαν ἡ νεότης ἀμιλλάται,
τόσον τοῦ Ἀγαθὰγγέλου ἡ ψυχὴ ἀγαλλιᾶται
Ἐπειδὴ, κλέως γινώσκων ὅτι διὰ τῆς παιδείας
Ἦ πατρίς Του θ' ἀπολαύσῃ παντὸς εἶδους ὠφελείας,
Τὸ βαλάντιον ἀνοίγει ἐν ἀνάγκῃ βοηθείας
Καὶ προσφέρ' εἰς τὰ σχολεῖα μετ' ἀράτου προθυμίας.
Διὰ ταύτην δὲ τὴν πράξιν
Κατατάχθη εἰς τὴν πρώτην τῶν εὐεργετῶν τὴν τάξιν.

Προσηκόντως δ' ὡς τοιοῦτον οἱ Ἐρέσιοι τιμῶσιν,
Ὅς Ποιμένα καὶ Πατέρα σέβονται καὶ ἀγαπῶσιν.
Ἀέγοντες τὸ ὄνομά του, ἀγαλλόμενοι σκιρτῶσιν,
Ὅμοθυμαδὸν δὲ πάντες ἐπευχόμενοι βωῶσι:
Ζήτω! ὁ Μητροπολίτης τῆς Ἐρέσου Ἐπαρχίας
Ζήτωσαν! οἱ θιασῶται τῆς Θεοφιλοῦς Παιδείας!
Ζήτω! κρᾶζοντες συγχρόνως
Ὅ Ἀποῦλ Ἀζίζ, τὸ κλέος καὶ ἡ δόξα τοῦ αἰῶνος.

Τζομπανησία τῇ 2 Μαρτίου 1873.

Γ. Βλασιάδης.

ΣΜΥΡΝΑΪΚΑ.

Κατὰ τὰς σωζόμενας καὶ πιθανωτέρας τῆς Ἀρχαιοῦτος πα- ραδόσεις ἡ παλαιὰ καὶ ἀξιόλογος πόλις Σμύρνη τῆς εὐάνδρου Ἰωνίας ἐκτίσθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐκ Θεσσαλίας μετανασθε- σάντων εἰς τὴν Μικρασίαν Αἰολέων μετὰ τὰ Τρωικά, οἵτινες ἐ-

κτισαν πρὸ τῆς Σμύρνης τὴν Κύμην καὶ ἄλλας πόλεις τῆς παρὰ τὴν Ἰωνίαν Αἰολίδος.

Ἡ Κύμη εὐνομηθεῖσα καὶ ἀκμάζουσα ἐπὶ Ὀμήρου, κατεστράφη ἔπειτα, καὶ νῦν ἔρημος οὕσα θέσις καὶ λεγομένη κοινῶς Μούρτι, (ἴσως ἀπὸ τοῦ φυτοῦ μύρτου, τῆς ἄλλως μυρσίνης) ἀνήκει εἰς τὰς κτήσεις τῶν ἀδελφῶν Βαλτατζίδων. Ἀρμόζει δὲ νὰ συνοικισθῇ αὐτὴς ἢ Κύμη, φυλάττουσα τὸ ἀρχαῖον ὄνομα καὶ ποτιζομένη ὑπὸ τοῦ πρὸ αὐτῆς ρέοντος μικροῦ ποταμοῦ Ξάνθου, ἐφ' οὗ νῦν ὑπάρχει μύλος μόνον.

Ἰπὸ τῶν Αἰολέων οὖν κτισθεῖσα ἡ Σμύρνη ἐπὶ τινος θέσεως τοῦ Σμυρναίου κόλπου, λεγομένης Ναύλοχον, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων, ταχέως ηἰξήθη, ὡς φαίνεται, διὰ τῆς ἐμπορίας, ἐπειδὴ εἰς τὸν κόλπον τοῦτον, εἰσδύοντα πολὺ ἐντὸς τῆς Μικρασίας, καθήρχοντο πολλὰ γεννήματα ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ πρὸς ἔξαγωγήν, καὶ οὕτως ἐνταῦθα παρὰ τὸν ποταμὸν Μέλητα γεννηθεὶς ὁ εὐφύστατος Ὀμηρος καὶ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Φημίου, πατρικοῦ ὄντος, ἀνατραφεὶς καλῶς καὶ διαδεχθεὶς αὐτὸν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ σχολείου, ἐσχετίσθη μετὰ τινος πλοίαρχου Ἰθακησίου, ἐλθόντος εἰς τὸ Ναύλοχον, ἵνα φορτώσῃ γεννήματα διὰ τὴν Ἰθρίαν (Ἰσπανίαν), καὶ παραιτήσας τὸ σχολεῖον, ἀπεράσισε κατὰ φιλομάθειαν νὰ περιηγηθῇ τὸν κόσμον μετὰ τοῦ Ἰθακησίου φίλου. Τὸ μέγα σχολεῖον τῶν περιηγήσεων ἀπετέλεσε τὸν σοφὸν καὶ μέγιστον ποιητὴν Ὀμηρον, εὐφυῆ ὄντα πρὸς πᾶσαν μάθησιν.

Ποῦ νῦν τὸ Ναύλοχον τοῦτο τὸ ἔπειτα μετονομασθὲν Σμύρνη ἀπὸ τινος ἐν Ἐφέσῳ συνοικίας, ὅθεν ἐλθόντες ἄλλοι μετανάσται Ἰωνες, ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν ταύτην, προσθέσαντες αὐτὴν εἰς τὴν Ἰωνικὴν ὀμοσπονδίαν; Τινὲς τῶν νεωτέρων περιοδευτῶν, εὐρόντες ἀρχαιότατα καὶ ἄμωρρα ἔρείπια ἐπὶ τινος λόφου ἢ βουνοῦ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Σιπύλου παρὰ τὴν νῦν θέσιν Χατοῦ Μούτσου, ὑπέθεσαν αὐτὴν τὸ ἀρχαῖον Ναύλοχον ἢ παλαιὰν Σμύρνην, μὴ συλλογισθέντες ἐκ τῆς αὐτοφίας, ὅτι πρῶτον τ' ἀρχαῖα ταῦτα ἔρείπια δὲν ἔχουσι μωρρὴν Ἑλληνικὴν, πολὺ ἔτι ἀπέχοντα τῆς παραλίας τοῦ Αἰολικοῦ μυχοῦ, ὅπου ἔκειτο πιθανῶς ἡ παλαιὰ πολίχνη Σιλλυδὸς (Σκάλα Βουρνόβα), καὶ ὅτι ἡ λέξις Ναύλοχον σημαίνει Καραδοστάσιον (ὡς λέγεται ἄλλοῦ ἐπὶ τῆς Αἰτωλικῆς παραλίας), ἀσφαλῆς δὲ στάσις πλοίων δὲν ὑπάρχει πρὸ τῶν εἰρημένων ἔρειπίων, ἀλλ' ἀπέναντι πρὸ τοῦ λόφου Πάγου ἐπὶ τινος θέσεως τοῦ αὐτοῦ Αἰολικοῦ μυχοῦ, κλειομένης ὑπὸ τινος Ἄκρας (Πούντας) καὶ προφυλαττομένης ἀπὸ τῶν κυμάτων τοῦ κόλπου. Αὐτέθι ἀναμριβόλως ἦτο τὸ Ναύλοχον, καὶ ἐπειδὴ ἔκειτο κατὰ τὰ μεθέρια τῆς Ἰωνίας, περιλαμβανούσης τὸν Πάγον, διὰ τοῦτο ἀντεποιήθησαν οἱ Ἰωνες τὸ ὑπὸ Αἰολέων κτισθὲν Ναύλοχον καὶ κυριεύσαντες αὐτὸ μετωνόμασαν Σμύρνην, καθὰ προείπαμεν. Διὸ πολλοὶ τῶν τότε Σμυρναίων ἔλεγον αὐτὴν Σμύρναν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἐν τοῖς ποιήματι τοῦ Ὀμήρου ἀπαντῶνται καὶ ἰωνισμοὶ καὶ αἰολισμοί, διότι ἀναμριβόλως ἢ γλῶσσα τῶν τότε Σμυρναίων, καθ' ἣν ἐποίησεν ὁ Ὀμηρος, ἦτο κρᾶμά τι ἐκ τῶν διαλέκτων Αἰολικῆς καὶ Ἰωνικῆς, κρᾶμα συμβιβάζον αὐτὰς καὶ καταληπτὸν καὶ ἀγαπητὸν πᾶσι τοῖς Ἕλλησι.

Τὰ εἰρημένα ἐπὶ τῶν προπέδων τοῦ Σιπύλου ἀρχαῖα ἔρείπια, πολὺ ἀπέχοντα τῆς παραλίας τοῦ Αἰολικοῦ μυχοῦ, ὡς προείπο-

μεν, καὶ ὅμως ἀποδοθέντα εἰς τὸ Ναύλοχον ὑπὸ τινων περιοδευτῶν, ἀνήκουσι καθ' ἡμᾶς εἰς τὴν Ἀρχαιοπόλιν, ὑπὸ Πλινίου ἀναφερομένην, κτισθεῖσαν πιθανῶς ὑπὸ Ταντάλου, ἡγεμονεύοντος ἐπὶ τοῦ Σιπύλου πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, καὶ τειχισθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἀτελῶς διὰ τὰς ἐκ τοῦ Σιπύλου μετὰ τοῦ Σμυρναίου κόλπου σχέσεις ἐμπορικῆς τῆς ἐπικρατείας τοῦ Ταντάλου καὶ τῶν προκατόχων καὶ διαδόχων. Ἐν τοῖς ἔρειπίοις τούτοις ζητοῦσι νῦν οἱ περιοδευταὶ τὸν τάρον τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ἀναφερόμενον ὑπὸ τῶν παλαιῶν.

Ἐκεῖτο τοίνυν καθ' ἡμᾶς ἡ παλαιὰ Σμύρνη κατὰ τὴν θέσιν τοῦ Αἰολικοῦ μυχοῦ, ὅπου νῦν τὸ Δαραγάτσι καὶ τὸ στόμα τῆς Ἀρτεμισίας λίμνης καὶ ὁ λόφος Τεπεζίκι. Ὁ λόφος οὗτος πιθανῶς ἐσχημάτιζε τὴν ἀκρόπολιν τῆς παλαιᾶς Σμύρνης, ἐκτεινομένης ἐκεῖθεν πρὸς τὸ Ἀρτεμισιον (Χαλκαμπουνάρ). ἴσως εἶχε τότε καὶ παρὰ τὸν Μέλητα οἰκήματα τινα ὡς προάστειον. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἴσως ἀποδείξωσι ποτε ὀριστικῶς ποῦ ἡ ἀλήθεια.

Ἡ παλαιὰ Σμύρνη, ὠχυρωμένη οὕσα, ἐπολεμήθη ὑπὸ τῶν Λυδῶν, οἵτινες πηδήσαντες ἐντὸς τῶν τειχῶν, ἀπεκρούθησαν γενναίως ὑπὸ τῶν Σμυρναίων καὶ ἀπέτυχον. Τὴν ἀνδραγαθίαν ταύτην τῶν τότε Σμυρναίων ἔλεγον ἔπειτα ὁ περίφημος Ἀριστομένης, παρορμῶν τοὺς Μεσσηνίους κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, διὰ νουκτὸς εἰσπηδησάντων εἰς τὴν τειχισμένην Εἶραν, τὸ τελευταῖον τῶν Μεσσηνίων καταφύγιον. Οἱ Λυδοὶ ἔπειτα ἐπιτυχόντες ἄλλην εὐκαιρίαν, ἴσως διὰ προδοσίας, ἐκυρίευσαν καὶ κατέσκαψαν τὴν παλαιὰν Σμύρνην, οἱ δ' ἐπιζώντες Σμυρναῖοι ἔζων περὶ αὐτὴν κωμηδὸν πολλὰ ἔτη, μέχρις ἐλθῶν καὶ ἐνταῦθα ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, ὅτε ἐξεστράτευε κατὰ τῶν Περσῶν, ἀπεράσισε νὰ κτίσῃ τὴν νέαν Σμύρνην ἐπὶ τοῦ Πάγου, λαβὼν ἀπὸ τῆς Κλάρου τὸν χρησμὸν τοῦτον:

Τρισμάχαρες κείνοι καὶ τετράκις ἄνδρες ἔσονται,

Ὁ Πάγον οἰκήσουσι πέρην ἱεροῖο Μέλητος.

Ἄφισε δὲ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἔργου εἰς τὸν στρατηγὸν Ἀντίγονον. Ὁ Λυσίμαχος ἔπειτα ἐκόσμησε πολὺ τὴν Σμύρνην.

Ἡ πόλις αὕτη ἤμασε πολὺ διὰ τῶν γραμμάτων, τῆς ἐμπορίας, τῶν τεχνῶν καὶ τῆς γεωπονίας, αὐτονομουμένη καὶ εἰρηνεύουσα ἐπὶ τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ρωμαίων, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντιῶν αυτοκρατόρων, φιλόμουσος πάντοτε καὶ φιλόκαλος καὶ φιλόφρωνος. Εὐγενὴς ὄντως καὶ ἀξιέπικτος διὰ τὰς κοινωνικὰς ἀρετὰς ὁ ἐδῶ Ἕλληνισμὸς ἀπὸ τρισχιλίων ἐτῶν ὑπάρχων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ ζωοποιῶν πάντοτε τὸν τόπον καὶ πολλαχῶς ὠφελῶν τὴν ἐνδοτέρω Ἐψάν Ἑλλάδα καὶ τιμῶν τὴν ἐθνότητα, ἔτι δὲ αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν τοῦ τόπου, καὶ περ ἐν πολλαῖς ἐλλείψεσι. Οἱ Σμυρναῖοι, πιστοὶ ἔτι ἀκόλουθοι καὶ φύλακες τῆς Ἑκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἀνευ τῶν περιττῶν προλήψεων, κατακρίνουσι θερμῶς καὶ τὰς ἀντικανονικὰς ἰδέας καὶ ἀπατήσεις τοῦ Σχίσματος, εὐσεβῶς συνηγοροῦντες πάντοτε ὑπὲρ τῶν δικαίων καὶ νομίμων συμφερόντων τῆς πασχούσης μητρὸς Ἑκκλησίας. Ἀποκρούοντες ἔτι μετὰ ζήλου τὰς προσηλυτιστικὰς καὶ σκανδαλοποιὰς ραδιουργίας τῆς ἑτεροδοξίας, ποιοῦσι μόνον τινὲς τὸ λάθος τοῦτο, ὅτι μετὰ τινος δυσδικησίας φέρονται πρὸς τινὰς τῶν συνοικίων ἀλλογενῶν, προβάλλοντες παλαιὰς μεμφιμοιρίας καὶ τινὰς προ-

καταλήψεις. Πρὸς τοῦτοις Σμυρναῖοι τινες ἀγενῶς πιθηκίζουσι παραπολὺ πρὸς τὰς ξενικὰς ἰδέας καὶ συνηθείας, ὅπερ ποιοῦσι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες.

Οἱ νῦν Σμυρναῖοι ὁμογενεῖς, λογιζόμενοι μετὰ τῶν πλησίον περιχώρων ὅτι ἀποτελοῦσι περίπου τὸ ἓμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως ταύτης (τουτέστι περίπου 80—90 χιλιάδας ψυχῶν), ἔχουσι καὶ διατηροῦσι καλῶς τινὰ σχολεῖα καὶ φιλόφροντα καταστήματα καὶ ἄλλα κοινωφελῆ, ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἀρκοῦσι, διότι ἡ μεγάλη αὕτη καὶ σπουδαία Κοινότης, αὐξανομένη καὶ φωτιζομένη δεσμηρία καὶ ὑπὸ ἄλλων γενῶν περιστοιχιζομένη, χρειάζεται μεῖζονα πρὸ νοῖα ὑπὲρ τοῦ κοινῶ καλοῦ καὶ πολλὴν ἔτι βελτίωσιν τῆς νῦν καταστάσεως. Καὶ τὴν μὲν πρόνοιαν πρέπει νὰ ἔχουσι διὰ παντὸς οἱ ἀγαθοὶ πολῖται, ὅσοι ἐμπειροὶ, φιλάρετοι καὶ φιλόκοινοι, μετὰ τῶν ἀρμόδιων ἀρχῶν, τουτέστιν Ἀρχιερέως καὶ Συμβουλίου καὶ Δημογεροντίας καὶ Ἐφορείων, ἐνθυμίζοντες, κινούντες καὶ βοηθούντες κατὰ δύναμιν τὸ ζητούμενον καλὸν τὰ δ' ἐφ' ὧν χρειάζεται μεῖζον ἔτι πρόνοιαν καθ' ἡμᾶς εἰσι ταῦτα, ἐκθετόμενα ἐνταῦθα κατὰ σειράν πρὸς γνῶσιν πάντων.

1. Ἐπειδὴ καὶ τῇ Ἑκκλησίᾳ καὶ τῇ ἐθνότητι συμφέρει πολὺ ἡ τῆς παιδείας πρόοδος ἐν τῇ Κοινοῦτητι ταύτῃ, ἀνάγκη ὡς παράρτημα τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς νὰ συστηθῇ ἐν θέσει κεντρικῆ δεύτερον Παιδευτήριον Φιλολογικόν, καὶ περὶ αὐτὸ νὰ συστηθῶσιν ἔτι ἄλλα δύο ἢ τρία κατώτερα σχολεῖα τῶν ἀρρένων καὶ τῶν κορασίων, ἔτι μεγάλη βιβλιοθήκη ἐντὸς τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἔχουσα ἐπιστάτην καλὸν καὶ ἀνοικτὴν πᾶσαν ἡμέραν, ἵνα χρησιμεύῃ εἰς τὰς μελέτας τῶν διδασκάλων, τῶν ἀνωτέρων μαθητῶν καὶ τῶν συγγραφότων. Πρὸς τοῦτο ἀπερασίθη ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Ἐφόρων ν' ἀγορασθῇ ἡ ἐν Ἀθήναις σωζομένη καλὴ βιβλιοθήκη τοῦ μακαρίτου Κ. Κοῦμα· ἀλλ' ἀφοῦ συμφωνήθη ἐν πολλῇ συγκαταβάσει ἡ ἐξώνησις αὕτη, μένει ἀνεκτέλεστος εἰσέτι.

2. Σχολεῖον τι τῶν ἐμπορικῶν μαθημάτων καὶ τῆς Καλλιτεχνίας.

3. Προικισμὸς ἀδρὸς τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἐκ τακτικῆς ἐτησίας προσφοράς πάντων καὶ ἐξ ἀδρότερον ἀφιερωμάτων. Ἀντὶ τῶν μαρμαρινῶν προσόψεων τῶν ναῶν (τεμπλῶν) ἀναγκαιοῦ μάλλον ὁ προικισμὸς τῆς παιδείας.

4. Κτίριον μέγα Ὀρφανοτροφείου τῶν ἀρρένων παρὰ τὸ Κοινοταφεῖον, διὰ παιδία παντόρφανα Σμύρνης καὶ περιχώρων τοῦλάχιστον 300, διδασκόμενα μετὰ τῶν στοιχειωδῶν γραμμάτων διὰ ἀφόρους τέχνας, ἵνα καθιστῶνται καὶ αὐτὰ χρήσιμοι πολῖται φροντίδι τῆς Ἐφορείας.

5. Ὀρφανοτροφεῖον τῶν παντορφάνων κορασίων ἐντὸς τῆς πόλεως, διδασκόμενα τὰ στοιχειώδη γράμματα καὶ χειροτεχνήματα καλὰ, ἵνα ὠφελῶνται ἔπειτα ἐξ αὐτῶν, καθιστάμενα οἰκοδόμοι καὶ ζητημένα καὶ χρήσιμοι.

6. Βρεφοκομεῖον χωριστὸν διὰ τὰ ἔκθετα.

7. Πτωχοκομεῖον ἀρρένων.

8. Ὁμοῖον γυναικείον.

9. Ἱεροσπουδατήριον.

10. Ἐταιρεία Γεωργικῆ.

11. Ἐπιμελητήριον Ἐμπορικόν.

12. Ἐταιρεία Φιλότεχνος.

(ΜΕΝΤΩΡΟΣ Τομ. Δ'. Τεῦχος ΜΑ').

13. Ἐταιρεία Ἀρχαιολογικῆ, διατηροῦσα Μουσεῖον τι ἐντὸς τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἀνοικόμενον δις ἢ τρίς τῆς ἑβδομάδος, κτλ. Ὅτι ἄλλο ἔτι κατὰστημα κοινωφελές.

Διὰ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα καλὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Σμύρνης ὑπάρχουσι χρήματα, μένει δὲ νὰ εὐρεθῇ παντοῦ ὁ τρόπος, ἵνα φιλοτιμῶνται οἱ ἔχοντες αὐτὰ νὰ δαπανῶσι γενναίως μέρος εὐ μικρὸν πρὸς τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἑκκλησίας, τινὲς δὲ καὶ ν' ἀφιερῶσι μεγαλοψύχως πᾶσαν τὴν περιουσίαν πρὸ τοῦ θανάτου, ἀφίνοντες κατὰ τὸ δίκαιον μέρος τῆς περιουσίας εἰς τὰ τέκνα καὶ τοὺς πτωχοὺς συγγενεῖς, ἐάν ἔχουσι τέκνα καὶ τοιούτους συγγενεῖς καὶ φίλους. Τὴν τοιαύτην γενναιοῦτητα ἔδειξαν πρὸ πάντων οἱ ἠπειρώται καὶ μόνον πρὸ πολλοῦ ὁ ἀειμνηστὸς Σεβαστόπουλος ἐν Σμύρνη.

Ἐξεθέταμεν ἄλλοτε πρὸς κοινήν χρῆσιν τὰ τοπικὰ τῆς Σμύρνης καὶ τῶν περιχώρων ὀνομάματα, μὲν περιωθέντα. τὰ δὲ νεολογηθέντα, ὡς Γερατίον, Ἄκρα (Πούντα), Ἀλίπεδον (Σχιναδίκια), Φασουλᾶς (πιθανῶς ἀπὸ φασιλῶν κήπου, καὶ οὐχὶ ἀπὸ Ἀραβικοῦ τινὸς ὀνόματος, ὅπερ εἶπόν τινες), Κορηαί, (ὡσαύτως ἀπὸ τῶν διὰ τοὺς αὐτοὺς κήπους σωρευομένων ὕλων ἄλλοτε), Λιμὴν, (Ἀληπασά βερανέ), Γυμνάσιον περὶ τὴν Ἀρμενικὴν Ἑκκλησίαν, Ἀρμενία, ἡ τῶν Ἀρμενίων συνοικία, Βυρσοδεψεῖα (Ταμπάχανα), Βαφεῖα, (Μπογιατσίδικια), Ἡράλιον (Ναμζικίχ), Πρατήρια (μπεζεστένια), Ἐβραϊκῆ, ἡ τῶν Ἐβραίων συνοικία, Πάγος, ὁ λόφος ἐφ' οὗ ἡ Σμύρνη, Θεατρον τὸ παλαιόν, Μητροῦον (Ἐβραϊκὰ μνημάτα), Μελανία (Καρπάσι), Ἀχιλίου, φροῦριον μικρὸν ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου, Πειραία (Περμερία), Πειροτά, Μωρία, Σιλλυδὸς (Σκάλα Βουρνόβα), Ἀρχαιοπόλις, Ἀκρόπεδον Λεβάδη (Μπακίραλι), Ἀμπελοῦσα (Μπαγ μπουρνοῦ) Ποικίλιον (Ἀλατσᾶς), Πετᾶλιον (Ναδουκέν), Εἴνοθα (Χατσιλάρ), Σιδή ἢ Ροῖων (Ναρλίκιον), Κόλπος (Καβακλί δερὲ), Περίλυστα (Μπουναρμπασί), Θεραπεῖον, Αἰμπαρόα (Σικλάρ), Ὀπαιοῖον (Κουγλουζᾶς), Γωνία (Μπουζᾶς), Ἀκριαί, Παραδείσιον, Ξανθόπολις, Ἰμερίον (Σεβδίκισι), Ἀδράστεια, Πηγαί (Καγιᾶσι), Πηγασία, ἡ παρὰ ταῖς Πηγαῖς Λίμνη. Ἐτι Μέλης ὁ παρὰ τὴν Σμύρνην ποταμὸς, Ναύλοχον (Δαραγάτσι), Ἀρτεμισιον (Χαλκαμπουνάρ) λίμνη καὶ ποτάμιον, καὶ ἄλλα.

Ἐὰν ἡ μνήμη δὲν μᾶς λανθάνῃ, Ἀλίτης ἐλέγετο ὁ ἀπὸ Περικλύστων ρέων εἰς τὸν Σμυρναῖον κόλπον, ἡ μάλλον τὸν Αἰολικὸν μυχόν, μικρὸς ποταμὸς, ἀπερχόμενος ἀπὸ τῶν ἐκεῖ πολλῶν πηγῶν, ἴσως δὲ ἀπὸ τῶν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ἀλεθόντων μύλων ὀνομασθεῖς. Ὁ Σουΐδας ἐν λέξει Βίαν ἀναφέρει χωρίον τι παρὰ τὴν Σμύρνην, ἐν ᾧ ἐγεννήθη ὁ Σμυρναῖος οὗτος ποιητής. Ἐκ τῶν νῦν Σμυρναίων οἱ φιλόλογοι ἄς ἐνασχολῶνται καὶ εἰς τὴν εὐρεσιν τῶν παλαιῶν τῆς Ἰωνίας πάσης ὀνομάτων, νεολογοῦντες κατὰ τὴν χρῆσιν προσφωῶς καὶ χρησίμως.

I. Γ. Α.

ΙΣΠΑΝΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ ΕΠΙ ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΣΚΛΗΡΟΥ.

Κατὰ τὸ Γαλλικὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμά.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε σελ. 221).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τὴν δὲ ἐπαύριον, ἄμα ἀνατειλαντος τοῦ ἡλίου, ὁ Ἰωάννης Πασχάλης συνεκάλεσε τὸ δικαστήριον τῶν *Βαντικαίων*, χωρὶς νὰ τοῖς εἴπῃ διὰ ποίαν αἰτίαν προσεκαλοῦντο· ὅλοι ἔφερον τὴν μεγάλην στολήν τῆς ὑπηρεσίας των, ὁ δὲ πρῶτος βοηθὸς τοῦ εισαγγελέως τὴν δικαστικὴν ράβδον εἰς τὴν χεῖρα κρατῶν, προήδρευε πάντων, ὅτε ὁ κλητὴρ ἀνέκραξεν· Ὁ βασιλεὺς! Καὶ ὅλοι ἠγέρθησαν ἔκπληκτοι.

— Καθίστατε, κύριοι, εἶπεν ὁ Ἰωάννης Πασχάλης· ὅλοι δὲ ὑπήκουσαν καὶ ὁ βασιλεὺς εἰσήλθε.

— Λοιπὸν! κύριε βοηθέ, εἶπεν ὁ δὸν Πέτρος προχωρήσας ἐν τῷ μέσῳ τῆς σοβαρᾶς ταύτης συνελεύσεως, τί ἀγαπᾶτε; Βλέπετε ὅτι ὑπήκουσα εἰς τὰς διατάγας σας, ἂν καὶ ἔπρεπε νὰ μοι δοθοῦν μὲ πλειοτέραν εὐγένειαν καὶ φιλοφροσύνην.

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης Πασχάλης, δὲν πρόκειται τὴν στιγμήν ταύτην οὔτε περὶ εὐγενείας οὔτε περὶ φιλοφροσύνης, ἀλλὰ περὶ δικαιοσύνης· διότι, κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν δὲν ἐνεργῶ ὡς αὐλικὸς τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ ὡς ἄρχων τοῦ λαοῦ.

— Ἄ! ἂ! ἀνέκραξεν ὁ βασιλεὺς· μοὶ φαίνεται ἐν τῷ σούτῳ· κύριε βοηθέ τοῦ εισαγγελέως, ὅτι τὴν λευκὴν αὐτὴν ράβδον, τὴν ὁποῖαν φέρετε, τὴν ἐλαμβάνετε διὰ σκηπτρον· δὲν σοὶ τὴν ἔδωκεν ὁμοῦ ὁ λαός, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς.

— Καὶ ἴσα ἴσα, ἀπεκρίθη σοβαρῶς καὶ μὲ αὐστηρὸν ἦθος ὁ Πασχάλης, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς μοὶ παρέδωκε τὴν ράβδον ταύτην, ὀφείλω νὰ δειχθῶ ἄξιος τῆς τιμῆς, τὴν ὁποῖαν μοὶ ἔκαμεν ἐμπιστευθεὶς αὐτὴν εἰς ἐμέ, καὶ ὄχι νὰ τὴν ἀτιμάσω ἀνάνδρως χαριζόμενος εἰς τοῦτον ἢ εἰς ἐκεῖνον.

— Ἔλα, καὶ μᾶς ἐξάλισσε μὲ τὴν ἠθικὴν σου, διέκοψεν εἰπὼν ὁ δὸν Πέτρος· τί με θέλεις;

— Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ Ἰωάννης Πασχάλης, φόνος τις ἐπράχθη τὴν νύκτα τῆς Παρασκευῆς πρὸς τὸ Σαββατον. Ἡ Μεγαλειότης σας τὸ γνωρίζει, διότι αὐτὴ πρώτη μοὶ τὸ ἀνήγγειλεν.

— Ἔ! καὶ ἔπειτα;

— Ἡ Μεγαλειότης σας μοὶ ἔδωκε τρεῖς ἡμέρας καιρὸν διὰ ν' ἀνακαλύψω τὸν φονέα.

— Λοιπὸν!

— Λοιπὸν! εἶπεν ὁ Ἰωάννης Πασχάλης, ἀνετίσας ἀσκαρδαμυκτὶ τὸν βασιλέα, ἀνεκάλυψε τὸν φονέα.

— Ἄ! ἂ! ἐπιθύρουν ὁ βασιλεὺς.

— Τὸν ἐμήνυσα λοιπὸν νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου μου, διότι ἡ δικαιοσύνη εἶνε μία καὶ διὰ τοὺς δυνατοὺς καὶ διὰ τοὺς ἀδυνατοὺς καὶ διὰ τοὺς μεγάλους καὶ διὰ τοὺς μικροὺς. Βασιλεὺ τῆς Καστιλλίας Δὸν Πέτρε! κατηγορεῖσαι ὅτι ἐφόνευσες τὸν Ἀντώνιον Μενδέζον, ἀρχηγὸν τῶν νυκτοφυλάκων τῆς συνοικίας τῆς Γιράλδας. Ἀποκρίθητι εἰς τὸ δικαστήριον.

— Καὶ ποῖος ἔχει τὴν αὐθάδειαν νὰ κατηγορῇ τὸν βασιλέα ὡς ἑνοχον δολοφονίας;

— Μάρτυς, τὸν ὁποῖον ὠρκίσθη νὰ μὴ φανερώσω.

— Καὶ ἂν ὁ βασιλεὺς τῆς Καστιλλίας ἀρνηθῇ, ὅτι εἶνε ἑνοχος;

— Θέλει ὑποβληθῇ εἰς τὴν βίβανον τοῦ γερέτρου. Τὸ σῶμα τοῦ Ἀντωνίου Μενδέζου εἶνε ἐκτεθειμένον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐδῶ πλησίον, ὅπου ἐφυλάχθη δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν.

— Εἶνε περιττόν, εἶπεν ὁ δὸν Πέτρος μὲ βραχὺν τόνον, ἐγὼ τὸν ἐφόνευσα.

— Λυπούμαι, ἀπεκρίθη ὁ Πασχάλης μὲ σοβαρώτερον τόνον, διότι ὁ βασιλεὺς τῆς Καστιλλίας θεωρεῖ τὸσον μικρὸν τὸν φόνον ἐνὸς τῶν ὑπηκόων του, καὶ μάλιστα ἐνῶ ὁ φόνος αὐτὸς ἐπράχθη μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας.

— Σιγὰ δά, κύριε βοηθέ, εἶπεν ὁ δὸν Πέτρος, βιασθεὶς ὑπὸ τῆς ὑπεροχῆς, τὴν ὁποῖαν βαθμηδὸν ἐλάμβανεν ἐπ' αὐτοῦ ὁ Πασχάλης, νὰ ὑπερασπισθῇ ἑαυτόν, σιγὰ! δὲν πρόκειται περὶ φόνου ἐδῶ, πρόκειται περὶ πάλης. Δὲν ἐδολοφόνησα τὸν Ἀντώνιον Μενδέζον· τὸν ἐφόνευσα διὰ νὰ ὑπερασπισθῶ νομίμως τὸν ἑαυτόν μου.

— Δὲν ὑπάρχει νόμιμος ὑπεράσπισις κατὰ τοῦ ἐνεργοῦ τῆς δικαιοσύνης, ὅστις ἐκτελεῖ τὸ καθήκον του.

— Ἄλλ' ἴσως ὁ ζῆλός σου διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός του τὸν παρέσυρε πολλὸ μακρὰν, εἶπεν ὁ δὸν Πέτρος.

— Ὁ νόμος δὲν εἶνε τὸσον ἐλαστικός, Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ βοηθὸς μὲ σοβαρὰν φωνήν, καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν σας ὁμολογίαν εἶθε ἐν γνώσει τοῦ φόνου.

— Ψεύδεσαι, ἄθλιε! ἀνέκραξεν ὁ βασιλεὺς· σοὶ εἶπα ὅτι τὸν ἐφόνευσα, εἶνε ἀληθές, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐφόνευσα, εἰμὴ ἀφοῦ τὸν εἶπα νὰ ἀποσυρθῇ. Ὁ ἀνόητος ἔσυρε τότε τὸ ξίφος του καὶ ἔπασσε μετὰ βασιλικὴν πάλην· τὸσον χειρότερα δι' αὐτόν· διὰ τί νὰ παρακούσῃ εἰς τὰς διατάγας μου;

— Διότι ὑμεῖς ὠφείλετε, Μεγαλειότατε, νὰ ὑπακούσῃτε εἰς τὰς ἰδικὰς του, καὶ ὄχι νὰ ἀντιτάξῃτε εἰς αὐτὰς ἑνοχον ἀντίστασιν. Ἄ! αἱ ἀπειλαὶ δὲν θὰ μὲ ἐμποδίσουν διόλου, Μεγαλειότατε, ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκτελέσω τὰ φερέα καθήκοντά μου. Ὅταν μὲ ἐπήρατε ἀπὸ τὰ βουνά, χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃτε τὴν θελήσιν μου ἔσαν ἀκουσίως μοι μὲ ἐκάμετε πρῶτον βοηθὸν τοῦ εισαγγελέως, μὲ ἐκάμετε διὰ νὰ ἔχητε δικαστὴν καὶ ὄχι αὐλικόν. Ἰδοὺ ἔχετε δικαστὴν· ἀποκρίθητε λοιπὸν!

— Εἶπα ὅτι εἶπα νὰ εἶπω. Μάλιστα, ἐφόνευσα τὸν Ἀντώνιον Μενδέζον εἰς παλὴν· εἶνε λοιπὸν μονομαχία καὶ ὄχι φόνος.

— Δὲν γίνεται μονομαχία, Μεγαλειότατε, μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ὑπηκόων του· ἐν ὅσῳ εἶνε φιλόνομος καὶ πιστός, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σύρῃ το ξίφος κατ' αὐτῶν. Τοὺς ἐδέχθη διὰ λογαριασμὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὸν Θεὸν θέλει δώσει λόγον

περὶ αὐτῶν.— Ἐκτός τούτου, ἐγνωρίζετε ὅτι ἐναντιόεσθε διὰ τῆς βίας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου. τὸν ὁποῖον ὑμεῖς ὁ ἴδιος ἐκάματε, καὶ ἡ βασιλικὴ θέσις σας ἀντὶ προφάσεων εἰς τὴν περὶ σας, τὸσον μεγαλειότερον πρέπει νὰ ἦνε τὸ παράδειγμα... Ἀκούσατε λοιπὸν τὴν ἀπόφασιν.

Ὁ βασιλεὺς ἐκινήθη μὲ ὑπεροψίαν. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐσπινθηροβόλησαν καὶ ἔφερε τὴν χεῖρα εἰς τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους του.

Ὁ δὲ Ἰωάννης Πασχάλης ἐξηκολούθησεν·

— Αὐριον τὴν μεσημβρίαν σὲ διατάττω, δὸν Πέτρε βασιλεὺ τῆς Καστιλλίας, νὰ εἰρεθῆς εἰς τὴν πλατείαν τῆς Γιράλδας, μᾶλλον πλησιάζουσιν τὸ μέρος ὅπου ἐπράχθη ὁ φόνος, διὰ νὰ ἀκούσῃς τὴν καταδίκην, τὴν ὁποῖαν ἡ δικαιοσύνη θέλει κρίνει κατὰλληλον νὰ ἀπαγγεῖλῃ, καὶ νὰ ὑποκύψῃς εἰς αὐτήν. Ἄν ἐλπίζῃς εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ παραμλήσῃς νὰ τὸ ἐπικαλεσθῆς μετὰ τῆς κατανύξεως ἐκείνης, ἥτις εἶνε ἡ τελευταία ἐλπίς τοῦ ἐνόχου.

Καὶ ἀπαγγεῖλας τὴν ἀπόφασιν μὲ βραδείαν ἀλλὰ στερεὰν φωνὴν ὁ Ἰωάννης Πασχάλης ἔνευσεν εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι ἐδύνατο νὰ ἀποσυρθῇ. Μετὰ ταῦτα ἠγέρθη βραδέως καὶ αὐτὸς καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν αἴθουσαν τῆς συνεδριάσεως, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν *Βαντικαίων*.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ὁ Δὸν Πέτρος ὠργίσθη, μετὰ ταῦτα ὁμοῦ κατελήθη ἀπὸ θαυμασμόν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ βασιλεὺς τῆς Καστιλλίας δὲν εἶχεν ἀκόμη διανύσει τὴν ἡμίσειαν περιόδον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τὴν περιόδον δηλονότι ἐκείνην, καθ' ἣν ἀπέκτησε τὸν τίτλον τοῦ δικαιοδότου· ἡ καρδιά του λοιπὸν ἐθαύμαζε πᾶν μέγα παράδειγμα, τὸ δὲ προκείμενον ἦτο δι' αὐτὸν παράδειγμα ἀνήκουστον καὶ πρὸ πάντων ἀπροσδόκητον ἐν τῷ μέσῳ τῶν αὐλικῶν του, γονυπετούντων ὅθεν διέβαινον· ἦτο παράδειγμα λαμπρὸν ἀνθρώπου, ὅστις ἐτόλμα νὰ ἐνεργήσῃ δημοσίᾳ τὴν δίκην βασιλέως παραδάντος τοὺς νόμους τοῦ βασιλείου του. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ βοηθοῦ καὶ νὰ ἐμφανισθῇ τὴν ἐπαύριον ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Γιράλδας, φέρων τὰ παράσημα τοῦ ὑπερτάτου βαθμοῦ. Ὁ Δὸν Πέτρος διέταξε νὰ τὸν συνοδεύσῃ ὁ Φερράνδος Κάστρου καὶ ὁ Ἰωάννης Παδίλλας, μὴ θελήσας νὰ προσλάβῃ ἄλλων ἀκόλουθον, διὰ νὰ μὴ τὸν κατηγορήσωσιν ὡς δειλόν.

Ἐν τούτοις ἡ εἰδήσις τῆς παραδόξου ταύτης δίκης διασπαρῆσα εἰς τὴν Σιβιλλίαν διήγειρε ζωηρὰν περιέργειαν· ἡ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου πρόσκλησις τοῦ βασιλέως, τῆς ὁποίας κανεὶς δὲν ἐδύνατο νὰ προῖδῃ τὸ ἀποτέλεσμα· ἡ ὑπακοὴ τοῦ δὸν Πέτρος εἰς τὴν προσταγὴν ἐνὸς τῶν ὑπαλλήλων του, τοῦ Δὸν Πέτρος, ὅστις ἦτο συνειθισμένος νὰ κυβερνᾷ ὅλους· ἡ ἀνήκουστος σταθερότης τοῦ δικαστοῦ, προσβαλόντος μετὰ τῶν τῶν τὸ μῆκος κατὰ πρόσωπον τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, πάντα ἐνὶ λόγῳ προσιώνιζον σκηπτικὴν ἐξ ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάμνησις μένει ἐντετυπωμένη εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ. Μόλις λοιπὸν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ ὁ λαὸς τῆς Σιβιλλίας ἤρχισε νὰ συναθροίζεταί εἰς τὴν πλατείαν τῆς Γιράλδας. Ὁ δὲ δὸν Πέτρος ἐπερίμενε μὲ τοὺς συντρόφους του τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὠφείλε νὰ ἐμφανισθῇ διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν καταδίκην του. Οἱ ἀκόλουθοί του ἐπροσπύθησαν

νὰ τὸν πείσωσι νὰ προσλάβῃ συνοδίαν πολυαριθμοτέραν καὶ φρουρὰν ὀπλισμένην, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπήντησε ρητῶς ὅτι ἐπεθύμει νὰ γίνωσι τὰ πάντα ὅπως διέταξε, καὶ ὅτι δὲν ἠθέληεν ἄλλην φρουρὰν ἀπὸ τὴν προεδρεύουσαν συνήθως εἰς τὰς δίκας τοῦ πρώτου βοηθοῦ τοῦ εισαγγελέως. Ἐπέτρεψε μόνον νὰ τὸν παρακολουθήσωσι δώδεκα αὐλικοί, ἀλλ' ἄνευ ἔπλων, καὶ ἀφοῦ πρῶτον ὠρκίσθησαν ὅτι, ὅτι δὴποτε καὶ ἂν συμβῆ, δὲν θέλουσι πράξει τίποτε χωρὶς ρητὴν διαταγὴν αὐτοῦ.

Μόλις ὁ λαὸς τὸν εἶδεν ἐρχόμενον, καὶ τὸν ἐχαίρειται δι' ἐπευφημιῶν, τὰς ὁποίας σπανίως εἶνε συνειθισμένοι οἱ βασιλεῖς νὰ ἀκούωσιν. Ὁ δὲ δὸν Πέτρος δὲν ἠπατήθη διὰ τὴν ἔκφρασιν ταύτην τοῦ λαοῦ, διότι ἐκεῖνος, διὰ τὸ ὅσοιον ὁ λαὸς τὸν ἐπευφήμει, ἦτο ἡ ὑπακοὴ τοῦ μᾶλλον ἢ ἡ μεγαλειότης του. Ἐξηκολούθησε λοιπὸν διευθυνόμενος πρὸς τὴν πλατείαν τῆς Γιράλδας· ἀλλ' ἀφοῦ ἐπροχώρησεν ὀλίγον, οἱ φύλακες φράξαντες τὴν δίοδον ἐδραῖον εἰς αὐτὸν ἄλλην δόδον. Οἱ αὐλικοί ἠθέλησαν νὰ διαβῶσιν ἐναντίον τῆς ἀπαγορεύσεως· ἀλλ' ὁ δὸν Πέτρος τοῖς ὑπεθύμισε τὴν ὑπόσχεσίν των, καὶ ἐδραῖε τὸ παράδειγμα τῆς ὑπακοῆς, ἀκολουθῆσας ἄνευ ἐναντιότητος τὴν δειχθεῖσαν δόδον. Καὶ αἱ μὲν ἀνευφημῆσαι τοῦ λαοῦ ἐδιπλασιασθησαν· οἱ δὲ ἀκόλουθοι συνωρρωώθησαν, διότι ἔδραμον φανερά ὅτι ὑβρίζετο οὕτω ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, ταπεινωθεῖσα ἕνεκα τῆς ἰδιοτροπίας τοῦ βασιλέως. Ἄλλ' ὁ δὸν Πέτρος ἔμεινε ἀπαθής. Τὸν ἠκολούθησαν λοιπὸν σιωπηροί, καὶ ἔφθασαν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν πλατείαν τῆς Γιράλδας, ὅπου εἶχον ἐτοιμάσει θέσιν ἰδιαιτέραν διὰ τὴν βασιλικὴν συνοδίαν.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλατείας συνεδρίαζε τὸ δικαστήριον τῶν *Βαντικαίων*, προεδρευόμενον ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Πασχάλην. Ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἦτο τὸ ἀγκυλιόμα τοῦ δὸν Πέτρος, περὶ καὶ ἐνδεδυμένου τὰ βασιλικά παράσημα. Πορρωτέρω ἔκειτο ἡ λαϊμητόμος, ὁ δὲ δήμιος, κρατῶν μὲξ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα, ἵστατο ὀρθοῦς παρ' αὐτὴν ἀπέναντι αὐτοῦ ἦτο τὸ μέρος τὸ προσδιορισμένον, ὡς εἶπομεν, διὰ τὸν βασιλέα καὶ τὴν συνοδίαν του· ὀλη ἡ ἐπιλοπιος περισχὴ ἦτο μεστὴ θεατῶν. Τὸ δὲ μεταξὺ τοῦ δικαστηρίου, τῆς λαϊμητόμου καὶ τοῦ βασιλέως διάστημα κατεῖχτο ἀπὸ τὴν ὀρεινὴν φρουρὰν τοῦ πρώτου βοηθοῦ τοῦ εισαγγελέως.

Ἄμα φανέντος τοῦ βασιλέως, ἤχος πένθιμος τυμπάνων μελανοσκεπάτων ἠκούσθη, ὅστις διήγειρεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παρευρισκομένων τὸ λυπηρὸν ἐκεῖνο αἶσθημα, τὸ ὁποῖον δοκιμάζει τις εἰς ὥραν θανάτου· ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς ἠσθάνθη αὐτὸ ἐπίσης, οἱ δὲ συνοδεύοντες αὐτὸν ἄρχοντες ἔφρασαν φανερά τὴν ἀγκυλιότησίν των· ἐκεῖνος ὁμοῦ τοῖς ἐπέταξε σιωπῆν. Ὅτε δὲ ἔπαυσεν ὁ ἤχος, ὁ δικαστικὸς κλητὴρ ἐγερθεὶς ἀνέκραξε μεγαλοφώνως· «Δὸν Πέτρε, βασιλεὺ τῆς Καστιλλίας!»

— Παρών, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἵππου του, τί με θέλετε;

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ὁ κλητὴρ, προσεκλήθητε νὰ ἀκούσῃτε τὴν καταδίκην σας καὶ νὰ τὴν ἴδητε ἐκτελουμένην.

— Ἀχρεῖ! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης Παδίλλας ὑπερηθῆσας μὲ τὸν ἵππον του τὸν φράκην καὶ διευθυνθεὶς πρὸς τὸν κλητὴρα.

— Στρατιῶται! εἶπεν ὁ Ἰωάννης Πασχάλης, συλλάβετε τῶν τὸν ἵππεα.

—'Ο πρώτος, ὁ ὁποῖος μὲ ἐγγίξῃ, θ' ἀποθάνῃ! ἀνέκραζεν ὁ Παδύλλας σύρξ τὸ ξίφος του.

—'Αποσύρθητι, κύριε Καστιλλανέ, εἶπεν ὁ δὸν Πέτρος μὲ στερεὰν καὶ εὐήχον φωνήν, ἐγὼ σὲ τὸ διατάττω.

'Ο Παδύλλας ἐπανεβάλε τὸ ξίφος του εἰς τὴν θήκην καὶ ἐξῆλθε μὲ τὸν ἵππον του ἀπὸ τὸν περιβόλον. Μέγας ψιθυρισμὸς ἐκπλήξσεως ἠκούσθη εἰς τὸ πλῆθος καὶ ἡ προσοχὴ ἐδιπλασιάσθη.

—Δὸν Πέτρος, βασιλεὺς τῆς Καστιλλίας, εἶπεν ὁ Ἰωάννης Πασχάλης ἐγερθεῖς καὶ αὐτὸς, κατηγορεῖσαι καὶ σὺ αὐτὸς ὡμολόγησας, ὅτι ἐκουσίως ἐφόνευσες τὸν νυκτοφύλακα Ἄντωνιον Μενδέζον, ἐνῶ ἐξετέλει τὸ καθήκον του. Τὸ κακούργημα τοῦτο εἶνε ἄξιον θανάτου.

Φοβερὰ ἐπιφώνησις ἠκούσθη τότε ἐν μέσῳ τοῦ πλῆθους, ὁμοία μὲ μοκροὺς τρικυμίας· διότι καὶ αὐτὸς ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ θεωρῇ υπερβολικὴν τὴν ἀυστηρότητα τοῦ δικαστοῦ.

—Σιωπή! ἀνέκραζεν ὁ Δὸν Πέτρος, ἀφήσατε τὸν ὑπάλληλον νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπηρεσίαν του.

Καὶ ἐσιώπησαν πάντες.

—'Απαγγέλλω λοιπὸν καθ' ὑμῶν, ἐξηκολούθησε μὲ τὴν αὐτὴν ἀδιάρρητον ὁ Ἰωάννης Πασχάλης, τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου! Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ πρόσωπόν σας εἶνε ἱερόν, καὶ κανεὶς ἄλλος πλὴν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἔδωκε τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σας, δὲν δύναται νὰ ἐγγίσῃ οὔτε τὴν κεφαλὴν οὔτε τὸ στέμμα, ἢ ποινὴ θέλει ἐκτελεσθῇ ἐπὶ τοῦ ἀνδρικέλου σας. Ἄφου δὲ ἐξεπλήρωσα, ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοί, τὸ καθήκον τὸ ὁποῖον ἡ θεία μου μοὶ ἐπέβαλε, ἄς ἐκπληρώσῃ καὶ ὁ δῆμιος τὸ ἐδικόν του.

'Ο δῆμιος ἔσπερε τότε τὸ ξίφος του, καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ βασιλικοῦ ἀγάλματος, κοπέισα ἀπὸ τοὺς ὤμους, ἐκυλίσθη εἰς τοὺς πόδας τῆς λαμπητόμου.

—'Ἦδη, εἶπεν ὁ Ἰωάννης Πασχάλης, θέσατε τὴν κεφαλὴν τούτην εἰς τὴν ἀκραν τῆς ὁδοῦ ὅπου ἐφρονεῖται ὁ Ἄντωνιος Μενδέζος καὶ ἀφήσατέ τὴν ἐκεῖ ἕνα μῆνα πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ κακούργηματος τοῦ βασιλέως.

'Ο δὸν Πέτρος κατέβη τοῦ ἵππου καὶ, προχωρήσας πρὸς τὸν Ἰωάννην Πασχάλην,

—'Ἄξιε βοηθῆε τοῦ εἰσαγγελέως τῆς Σιβιλλίας, εἶπε μὲ γαλήνιον φωνήν, χαίρω διότι σοὶ ἐνεπιστεύθη τὴν διεύθυνσιν τῆς δικαιοσύνης μου· εἰς οὐδένα ἄλλον ὁμοίον σου ἠδυνάμην νὰ τὴν ἐμπιστευθῶ. Σὲ ἀναγνωρίζω λοιπὸν ἄξιον τῆς θέσεως αὐτῆς, τῆς ὁποίας τὰ καθήκοντα ἐξεπλήρωσας μέχρι σήμερον τόσῳ νομίμως καὶ ἀμεροληπίτως. Ἡ ἀποραξίς σου εἶνε δικαία, θέλω νὰ ἐκτελεσθῇ μέχρι τέλους μὲ τὴν ἀπαιτουμένην ἀκρίθειαν· κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρομεν ὅτι ὄχι μόνον ἕνα μῆνα ἀλλὰ διὰ παντός θέλω νὰ μὲν ἐκτεθειμένη ἡ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ δημίου κοπέισα αὐτὴ κεφαλή, διὰ νὰ μεταδιδοῖται εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς τὴν μνήμην τῆς δικαιοσύνης σου.

'Ἡ θέλησις τοῦ δὸν Πέτρος ἐξετελέσθη, καὶ σήμερον ἀκόμη βλέπομεν εἰς τὴν ἀκραν τῆς ὁδοῦ Κενθύλας τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, ἣτις κατὰ τὰς διαβέβαιώσεις τοῦ λαοῦ, εἶνε αὐτὴ ἐκεῖνη ἡ ἀποτεθείσα ἐκεῖ τὸ 1359 διὰ τῆς χειρὸς τοῦ δημίου.

Τοιοῦτο τὸ διήγημα τοῦ δὸν Πέτρος, ὁποῖον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Ζουρήτα εἰς τὰ περὶ Σιβιλλίας χρονικά του.

(Ἐκ τῆς Πανθώρας).

Ἡ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΣΥΓΚΡΙΝΟΜΕΝΗ

πρὸς

ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Ἐκ διαφόρων πηγῶν ἐρανισθεῖσα καὶ διὰ ποιικίλων

σημειώσεων ἐπανεξεθεῖσα, διδασκόμενη ἐν τῷ

Φιλεπ. Συλλόγῳ «Ὁμηρος».

ὑπὸ Γ. Φραντζῆ καθηγητοῦ

(συνέχ. ἀπὸ σελ. 190).

Μίταιοι λοιπὸν λογίζονται ὅσοι δὲν ποιοῦσι καλὴν χρῆσιν τοῦ πλοῦτου αὐτῶν, καίτοι κάλλιστα γινώσκουσιν ὅτι ἡ κρυερά ἐκεῖνη πλαξ, ἢ θύρα αὐτῆ τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν ζωῆς, ἀπογεγυμνωμένων πάντων, πλὴν τῶν ἀρετῶν, παραλαμβάνει τὸν ταλαίπωρον ἄνθρωπον. Ὁ δὲ τῆς μετὰ θάνατον δόξης ἔρως εἶνε ἔρως ψυχῶν ἐγγονῶν, ἔρως ψυχῶν ἀγκυλωτῶν τὸν πλησίον αὐτῶν, εἶνε ἔρως ψυχῶν ἠρωϊκῶν· τὸ δὲ μεγαλεῖον τοῦ ἔρωτος τούτου μόνον τὰ ἀνδραπέδα λοιπὸν δὲν αἰσθάνονται, ὡς ὁ θεὸς Πλάτων, ὁ Ὁμηρος τῶν φιλοσόφων, λέγει περὶ παραπονούμενος·

«Ὁὐκ, ἐπειδὴν ἡμεῖς τελευτήσωμεν, καὶ οἱ λόγοι οἱ περὶ ἡμῶν » σεσιγῆσονται· ὥστε ἐπιμελητέον αὐτῶν ἐστίν. Ἄνάγκη γάρ, ὡς » εἶοικε, μέλειν ἡμῖν καὶ τοῦ ἔπειτα χρόνου, ἐπειδὴ καὶ τυγχάνουσι κατὰ τινὰ φύσιν οἱ μὲν ἀνδραποδωδέστεροι· οὐδὲ φροντίζοντες αὐτοῦ, οἱ δὲ ἐπιεικέστεροι, πᾶν ποιῶντες, ὅπως ἂν εἰ, » τὸν ἔπειτα χρόνον εὐ ἀκούωσιν».

Καὶ κατὰ ταῦτα τῇ ἀληθείᾳ προτιμῶ νὰ ἀπατώμαι μετὰ τοῦ σοφοῦ Πλάτωνος, παρὰ νὰ ὀρθοφρονῶ μετὰ τῶν ἄλλων.

'Ανδραπέδα λοιπὸν ὁ πατήρ τῶν φιλοσόφων ὀνομάζει ἡμᾶς ἀμελοῦντας τοῦ ἔπειτα χρόνου· ὁποῖον ἐπωνυμίαν ἀπονέμει ἡμῖν μὴ φροντίζουσι τῆς μετὰ θάνατον δόξης! Ἄνδραποδα! Καὶ ποία ἄλλη πρεπωδέστερα προσωνυμία παρὰ ταύτην; Ποίου δὲ ἄλλου ἐπιθέτου πρέπει νὰ ἀξιῶνται οἱ βρενθυόμενοι τε καὶ καυχώμενοι ἐπὶ τῇ μεγάλῃ αὐτῶν καταγωγῇ καὶ τοῖς ἐνδόξοις αὐτῶν προγόνοις, ἐν ᾧ οὗτοι ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτῶν φαίνονται αὐτόχρημα ὄνειδος τῇ πατρίδι;

Μὴ, πρὸς Θεοῦ! ἀναμαρτωῶμεν πλέον ἐπὶ ματαίῳ τὰς ἀρετάς, τὰ κατορθώματα καὶ τὴν σοφίαν τῶν εὐκλεῶν ἡμῶν προγόνων, καὶ σοφώτατοι ὦμεν, διότι οὐδόλως πρόκειται σήμερον περὶ πατρειῆς, ἀλλὰ περὶ τοῦ πῶς νὰ φαινώμεθα αἰετοεῖ ἄξιοι τῆς κλήσεως ἡμῶν, ἵνα μὴ προφέροντες τὰ ὀνόματα ἐκείνων, μέγα ἐπ' ἡμῶν αὐτῶν προστρέθωμεν ὄνειδος καὶ κατασχύνῃν ἀκαταλόγιστον.

'Ἄλλ' οὐδὲ τέλος λεγέτω τις ἐγὼ σὺ δύναμαι λέγειν, διότι κατὰ τὸν φιλόσοφον Ἰσοκράτην, «οἱ μὲν ἀριστα φρονεῖν δοκοῦντες ἐνί- » στε διαμαρτανουσι τοῦ συμφέροντος, τῶν δὲ φαύλων νομιζόμε- » νων εἶναι καὶ καταφρονουμένων, ἔστιν ὅτε κτωρθωσεν ὁ τυχὼν » καὶ βέλτεστα λέγειν ἔδοξεν» ἀλλ' ἄλλοις ὡς παραδειγμα ἑαυ- » τὸν προτιθέμενος καὶ ἀπὸ δεινοῦ ἔρωτος κατανικώμενος πρὸς τὴν κοινὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος καὶ ὑπὸ τοῦ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέρας ἐκκεντούμενος ἀδεκάστου κριτοῦ, τοῦ συνειδότος, πρὸς

τὴν ἣν ὀφείλει ἀπότισιν τῶν κοινωνικῶν αὐτοῦ καθήκοντων, πρα- » τέτω τὰ θέοντα εἰς τὸ πείσμα τῆς Ἄτης.

» Τὴν γὰρ Ζεὺς ἔρριψεν ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος

» χειρὶ περιστρέψας».

» Τὸ δὲ ζητούμενον ἄλωτον, λέγει ὁ Σοφοκλῆς,

» ἐκφεύγει δὲ τ' ἀμελούμενον».

Οὕτω δ' εὐγνώμονες υἱοὶ πρὸς πατέρας λίαν φιλοστόργους καὶ τρυφεροὺς καλῶν καγαθῶν αἰτίους γενομένους, ὠφελίμοι μὲν πρὸς τὴν μετὰ ταῦτα νεότητα, ἣτις, ἀναμφιβόλως σωτήρας τοῦ αἰτίους τῆς εὐδαιμονίας αὐτῆς ἀποκαλοῦσα καὶ πανευφροσύνης σκιρτώσα, θὰ ἐπιλέγῃ ἄδουσα τὸ Σοφάκλειον·

» ἦδη λαμπρὸν ἡλίου σέλας

» ἔφα κινεῖ φθέγματα ὀρνίθων σαφῆ

» μέλαινα τ' ἀστρων ἐκλέλοιπεν εὐφρόνη».

κατὰ συνείδησιν δὲ πράττοντες καὶ σὺν χαρᾷ προσφέροντες ἐπὶ τοῦ σωτηρίου βωμοῦ τῶν Μουσῶν τὴν ὀφειλομένην ἡμῶν προσφοράν, ἄς ἐκφρονώμεν γεγηθότες καὶ ἀγαλλόμενοι: Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν σοὶ προσφερόμεν. Ἡ δὲ Μνημοσύνη ἡ αἰετοεῖ στεφάνους πλέκουσα ἀμαρτάνους καὶ τούτοις στεφανοῦσα καὶ ἔσαι τὴν μνήμην τῶν καλῶν ἔργων δι' ἐπαίνων τιμῶσα, δικαιώνει ἐν τῷ ναῶ αὐτῆς γράμμασιν ἀνεξιτήλοις τὰς θεαρέστους ταύτας πράξεις—«ἀγαθῆς ζωῆς ἀριθμὸς ἡμερῶν καὶ ἀγαθὸν ὄνομα εἰς τὸν αἰῶνα διαιμένει» λέγει ἡ Ἁγία Γραφή. Ἄλλ' ἐν τούτῳ τοῦ λόγου γενομένου, λέγει τις ἴσως ἐν ἑαυτῷ.—'Ἄλλ' ὦ οὗτος, κατόπιν ἐρῶτῆς ταῦτα λέγεις—Οὐδαμῶς, ὦ φίλε, διότι κατ' ἐμὲ κριτὴν, πᾶν ἄλλο δύναται νὰ ἔχῃ τὸ τέλος αὐτοῦ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ ἀρτίωστατος ἡμετέρα αὐτῆ πνευματικῆς πανηγυριῶν τῶν Μουσῶν, ἣτις ὀφείλει νὰ ἦναι τὸ προὔργιστάτου τῶν μελημάτων ψυχῶν εὐγενῶν καὶ ὁ αἰώνιος σκοπὸς τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων· διότι ἐὰν ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἦναι ἀθάνατος, εἰς δὲ πειθούσιν ἡμᾶς ἀπειροὶ τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας λόγοι, ἢ δὲ εὐγενῆς αὐτῆ ὁρμῆ τοῦ ἀνθρώπου προέρχεται ἐπομένως ἐκ τῆς ἐν ἡμῖν ταύτης θείας δυνάμεως, πῶς δυνάμεθα νὰ μὴ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ εὐγενέστατος οὗτος ἔρως εἶνε ἔρως ἀθάνατος; Ἄλλ' ὁ θεὸς οὗτος ἔρως ἀμβλύνεται καὶ ἀδυνατεῖ, ὡς ὁ ὄργασμος τοῦ φυτοῦ ἐκείνου, εἰς τὸ ὁποῖον ἠρνήθησαν νὰ ρίψωσιν ὕδωρ· καὶ ἐὰν δὲν συντηρῆται ὑπὸ τῶν οἰκείων μέσων, θνήσκει, ὡς μὴ ὠφελε, καίτοι ζῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τότε δὴ τὸ ὑπερῆσαν ἔγῳ, ἢ ψυχῇ ἡμῶν ἢ τὰ πηδάλια τοῦ ζώου διευθύνουσα, τευτέστι τοῦ σώματος, καὶ τοὺς ὄφθαλμοὺς καὶ σκοπέλους ὑποδεικνύουσα, ἀποβάλλει πᾶσαν εὐγενῆ ἰδέαν καὶ ἀποκτηνοῦται λοιπὸν καὶ τῶν κτηνῶν χεῖρον διαίθεται, παραδιδομένην εἰς τὰς ἐκ τῶν αἰσθητῶν παραγόμενα. Τοῦτο δὲ πολλακίς συνέβη τῷ δυστυχεῖ ἀνθρώπῳ, ἐσάκις οὗτος ἐγκαταλείθει εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ ὀρέξεις καὶ ἀποκτηνωθείς, ὅτε εἰπεῖν, ἀπέβαλε τὴν περὶ τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ ἰδέαν καὶ προσεκύνησε ψευδεῖς θεοὺς καὶ πᾶν ὅ,τι δὲν ἦτο θεός.

Ὅθεν τὸ καλόν, ὅπως γένεται τοιοῦτον, ἐνδεδεχόμενος συντηρήσεως χρεῖαν ἔχει καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν πάντων, διότι διὰ πάντας τοῦτο γίνεται. Ἄλλως εἰς τὸν τῶν Δαναίδων πῖθον ὕδροφορῆσομεν, κατὰ τὴν προομίαν. Ὁ δὲ γινώσκων τὸ καλὸν καὶ

μὴ ποιῶν αὐτό, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἀμαρτάνει. Οἱ δὲ προτιμῶντες νὰ ὦσι φιλάργυροι, καίτοι γινώσκοντες ὅτι ὁ πλοῦτος τῶν φιλαργύρων, ὡς περὶ ὁ ἥλιος, καταδύς εἰς τὴν γῆν, οὐδένα τῶν ζώωντων εὐφραίνει, μαθέτωσαν ἢ ἀναμνησθήτωσαν ὅτι οὐτεῖ εἰσὶν οἱ πατέρες τῆς ἀδικίας, διότι ἐκ τῆς φιλαργυρίας ἀδικία φύεται κατὰ τὸν Κλείταρχον ἢ δὲ ἀνθρωπότης ἀδικουμένη μᾶλλον ὀργίζεται ἢ βιαζομένη, κατὰ τὸν Θουκυδίδη.

Ταῦτα δὴ δίκαια ἐνόμισα νὰ ἀναφέρω πρὸς ὑμᾶς οὐχ ἵνα συμβουλεύσω σοφωτέρους καὶ πολυπειροτέρους μου, ἀλλ' ἵνα ἀναμνήσω εἰς ὑμᾶς ἅπαντας, τοὺς μετὰ τοσαύτης προθυμίας προσερχομένους καὶ φαιδρῶ τῷ προσώπῳ τὰ κατὰ ἀκούοντας καὶ χαίροντας ἐπὶ τῇ ἀσῖα προαγωγῇ, ὅτι ἡ θέλησις ὑμῶν, ὅφ' ἦς ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ λαμπροῦ τούτου οἰκοδομήματος, ὀφείλει νὰ ὄργῃ συνδεδεμένη καὶ συνεπαυξανομένη πρὸς τὴν τελείαν ὅσον ἔνεστι τοῦ οἰκοδομήματος ἀποπεράτωσιν, ὅπως ὑμεῖς μὲν, οἱ καὶ τὴν πρωτοβουλίαν σχόντες, ἴδῃτε τὸ τέλος τῶν κόπων ὑμῶν, οἱ δὲ ἐπιγιγνώμενοι διαβαίνοντες ποθεν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον (Τί παρῶσον!) καὶ τῇ δακτύλῳ δεικνύοντες λέγωσιν,— ὑπάροχουσιν ἄνδρες τοσοῦτο μεγάλοι, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀνθρωπότης δὲν εὐρίσκει μὲν ἀταξίαν ἀνταμοιβῆν, ἔχει ὁμοῦς ἕμους!

Ὁς θέμα τοῦ σήμερον ἀρχομένου μαθήματος ἐξελεξάμην τὸ τερπνότατον καὶ ὠφελιμώτατον ἐξαίρετως ἡμῖν τοῖς Ἑλλησι, τὴν Θεολογίαν τῶν ἡμετέρων προγόνων, ἣτοι τὴν *Μυθολογίαν συγκρινομένην πρὸς τὴν ἱστορίαν*—καὶ τοῦτο ὅπως ἠθονικώτερον καταστή τὸ μάθημα διὰ τῆς δυνατῆς ἐξηγήσεως τῶν πολυειδῶν αὐτῆς μυστηρίων—βοηθούμενος ὑπὸ τῶν σοφωτέρων συγγραφέων.

'Ἡ λέξις μῦθος, ὡς πάντες οἴδατε, πολλὰ καὶ ἄλλοια σημαίνει, ὡς ἐκ τῆς ἐτυμολογίας αὐτῆς, διαφόρου οὐσης. Ἄλλ' εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὁμήρου καὶ τῶν κατὰ μίμησιν αὐτοῦ γραφάντων ἡ λέξις αὕτη λαμβάνεται ἀδιαφόρως ἐπὶ πάσης διηγήσεως, εἴτε ἀληθοῦς εἴτε ψευδοῦς, ὡς καὶ τὸ ρῆμα *μυθεῖσθαι* ἀντὶ τοῦ λέγειν κτλ. καὶ ὁ Πλάτων δ' αὐτὸς μεταχειρίζεται πολλαχῶς τὸ *μυθολογεῖν* ἀντὶ τοῦ *διηγέσθαι*, ἐπομένως, ὡς φαίνεται, τὸ κατ' ἀρχὰς μῦθος καὶ λόγος οὐδὲν ἀπ' ἀλλήλων διέφερον κατὰ τὴν σηματοσίαν. (1)

'Ἄλλ' ἐπειδὴ γίνεται λόγος κατωτέρω περὶ μύθων καὶ περὶ διαίρεσεως αὐτῶν, περιοριζόμεθα μόνον σήμερον εἰς τὸν ὀρισμὸν τῆς *Μυθολογίας*.

Τὴν *Μυθολογίαν* ἄλλοι ἄλλως ὀρίζουσιν, ἡμεῖς δὲ παρεδέχθημεν ὡς πληρέστερον τὸν ἐξῆς ὀρισμὸν· «*Μυθολογία* ἐστὶ *μυθολογία* τῶν θεῶν, τῶν ἡμιθέων καὶ τῶν ἠρώων τῆς ἀρχαιότητος, καὶ τῶν σχέσεων τῶν θεῶν μετὰ τῶν ἀνθρώπων.»

'Ἐπειδὴ δέ, ὡς θέλομεν ἰδεῖν, ἡ *Μυθολογία* ἐγεννήθη εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ κατάστασις τῶν ἀρχαίων ἔθνων ἦτο λίαν νηπιώδης, δὲν πρέπει νὰ θαυμάσωμεν, ἂν εἰς τὰς μυθολογικὰς ταύτας ἰδέας ἀπαντῶνται καὶ μεγάλα ἀντιφάσεις, περιπτώσεις ἀνεξήγητοι, πλείστα δ' ὅσα παράδοξα, ἄτοπα ἢ μάστιχα καὶ ἔλωσ ἀδύνατα, καὶ πολλὰ ἄσημα καὶ ἀκόλαστα. Δὲν πρέπει λέγω νὰ

(1) Ὁρ. *Μυθολογ.* Κ. Κοττοῦ.

ἀπορώμεν, ὅταν ἀκούωμεν ἀσυμβίβαστα ἢ γελοῖα καὶ ὄλωσ μι-
κροπρεπῆ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· διότι πρέπει βεβαίως νὰ ἔχωμεν
ὑπ' ὄψιν πρὸ πάντων καὶ πάντοτε, ὅτι ταῦτα συνέβησαν μεταξὺ
βαρβάρων ἀνθρώπων καὶ ὄλωσ στερουμένων τὴν δύναμιν ἐκείνην,
δι' ἧς ἠδύναντο νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν ὀρθὴν τῶν πραγμάτων κρί-
σιν καὶ γνώσιν· εἰς ἀνθρώπους τέλος πάντων, οἵτινες βεβαίως
δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ὄντας κατὰ τὴν παι-
δικὴν ἡλικίαν, ὅτε οὐδόλωσ δύναμεθα νὰ διακρίνωμεν τὴν ἀλη-
θειαν ἀπὸ τοῦ ψεύδους ἢ τὸ ἔντιμον ἀπὸ τοῦ ἀτίμου.

Καὶ ὅμως, καὶ τοι τῶν πραγμάτων οὕτως ἐχόντων, πάντες γι-
νώσκατε ὅτι ὁμολογοῦμενον ἦδ' ἠγάπησεν καὶ μάλιστα τοῖς τὰ γράμ-
ματὰ καλλιεργούσιν, ὅτι ἀδύνατον νὰ ὀδοιπορήσῃ τις εἴτε κατὰ
γῆν εἴτε κατὰ θάλασσαν μετ' ὠφελείας τῆς ποθομένης ἢ νὰ ἐκ-
τιμηθῇ προσηκόντως τὰ ἀριστουργήματα τῶν ἀρχαίων τεχνῶν ἢ
νὰ ἀναγνώσῃ καὶ καταλάβῃ ἐντελῶσ τὰ συγγράμματα τῶν ποιη-
τῶν, παρ' οἷσ τὰ πάντα ἦσαν ἔμπνευσις καὶ ἀλληγορία, οὔτε τὰ
τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, χωρὶς νὰ ἔχη τὰς ἀπαιτούμενας γενικὰς
τῆς μυθολογίας γνώσεις.

Ἐπομένως τριπλῆ δύναται νὰ ἦνε ἡ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς μυ-
θολογίας προσγινόμενη ὠφέλεια.

α.) Ἡ γνώσις τῶν διαφόρων γυνωμῶν, ἃς οἱ ἀρχαῖοι εἶχον περὶ
τοῦ παντός.

β.) Σαφεστερά κατὰλήψις τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν καὶ μάλ-
ιστα τῶν ποιητῶν.

γ.) Ἀκριβεστερά κατανόησις τῶν συμβολικῶσ παριστανομένων
ὑπὸ τῶν πλαστικῶν τεχνῶν : τῆσ ἐρμολογικῆσ δηλονότι καὶ ζω-
γραφικῆσ. Ἀλλὰ καὶ ὁ φιλόσοφος αὐτός καὶ ὁ ἱστορικός, ἀναζη-
τῶν τοὺσ πρώτους βλαστῶσ τῶν ἰδεῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἠθικῇ
καὶ θρησκείᾳ, δὲν δύναται νὰ φθάσῃ μετ' ἐπιτυχίας τὸν σκοπὸν
του, ἐὰν στερηθῆται τῆσ γνώσεωσ τῆσ μυθολογίας.

Καὶ πῶσ τῆσ γῆσ δὲν ἔστι ὁ Ἕλλησ; ἢ πῶσ στήσασ τοὺσ πόδας
αὐτοῦ δὲν ἀφῆκεν ἴχνη τῆσ ἀρετῆσ, τῶν γνώσεων καὶ τῶν τεχνῶν
αὐτοῦ; Οὗτος πρώτος ἀναντιρρήτως τῶν ἄλλων ἔθνῶν προβάσ
εἰς τὴν ἐξημέρωσιν τῶν ἠθῶν καὶ τὴν μεταβολὴν τῆσ διαίτησ
καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ νοῦσ ἐξύψανεσ δξυνούσστα καὶ εὐστοχώ-
τατα τὴν μυθολογίαν αὐτοῦ, ἧτισ ὑπερτερεῖ κατὰ πάντα πάσασ
τῶν ἄλλων ἔθνῶν.

Ἡ δὲ γλώσσα αὐτοῦ, ἡ τοσοῦτους λαοὺσ διαρωτίσασα καὶ νῦν
ἔτι ποδηγετούσα, δὲν εἰσεχώρησεσ ἐπειτα μετὰ τοῦ μεγάλου
Ἀλεξάνδρου μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Γάγγου; Ὑπὸ δὲ τῶν διαδό-
χων τοῦ Ἀλεξάνδρου, καίτοι πολυειδῶσ θανατινδυνούσα ὡσ πρὸσ
τὴν ἀρχέτυπον αὐτῆσ καθαρότητα, δὲν ἐξερπλώθη μ' ἔλα ταῦτα
ὡσ γλώσσα τῶν πεπαιδευμένων ἀπὸ τῶν σπηλιῶν τοῦ Ἡρακλέ-
ουσ μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἀπὸ τῆσ ὑπερείασ τοῦ Αἴμου μέχρι
τῶν ὀχθῶν τοῦ Νεῖλου;

Ἐπομένως δὲ ὀλίγον ὑστερον δὲν ἐξετέλεσε καὶ τὴν θειοτά-
την ἀποστολήν, χρησιμεύσασα ὡσ ὄργανον τῆσ διαδόσεωσ τοῦ
Χριστιανισμοῦ, καίτοι τοσοῦτους καὶ τοσαύτας θεοὺσ φέρουσα ἐ-
π' ὤμων αὐτῆσ καὶ τοσοῦτο δεισιδαιμόνων οὔσα; Τὸν δὲ ἀγνωστον
ἐκείνον θεὸν δὲν παρεδέχθη παράτα ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου κηρυσ-
σόμενον ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ, καίτοι μὴ ἐνασχολουμένη (ὡσ θέ-

λουσι πολλοί) περὶ τὰ θρησκευτικά, καὶ τοσαῦτα χιλιάδες δὲν
ἐπίστευσαν ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ;

Καὶ ὅμως ὀποῖα ἀφροντισία! ὀποῖα ἀναληγγία περὶ τὴν σπου-
δὴν καὶ μελέτην τῶν τοσοῦτους θησαυροὺσ σοφίας καταλιπόντων
εἰς ἡμᾶσ προγόνων ἡμῶν! Καίτοι τοιαύτην σπουδαιότητα φέρου
το μάθημα τοῦτο, οὐδαμοῦ τῆσ Ἑλλάδοσ, ὡσ ἐγὼ οἶδα, διδάσκε-
ται, πολλὸ δὲ μᾶλλον ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Τοῦ τοιοῦτου μαθήματος ἡ
σπουδαία αὐτῇ ἐλλειψις εἰκότως κρατεῖ ἡμᾶσ πλανωμένους ἀεί-
πουτε ἐν σκότει, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σφάλλοντας, ὡσ μὴ ὠφείλεν,
ἐνεκα τοῦτο εἰς ἕκαστον ἡμῶν βῆμα—Πικρὸν τοῦτο, ὅμως ἀλη-
θέστατον.

(ἀκολουθεῖ).

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Οὐδεμία ὑπάρχει κοινωνία, ἐν ἧ δὲν ἀνεφάνη ὁ αἰσθός, ὁ ρα-
ψωδός ἢ ὁ ποιητής αὐτῆσ. Ἡ ποίησις εἶνε ἡ ἀρχαιοτέρα, ἡ ἐξοχωτέρα
καὶ ὠραιοτέρα τῶν ὠραίων τεχνῶν, εἶνε ὁ πρώτος τῆσ γλώσσεσ
ἱερωτής, δι' οὗ ἡ ἰδέα ἀπθανατίσθη, ἀνεφάνη πρὸ τοῦ περὸσ λό-
γου ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν τῇ μελωδίᾳ πρὸ τῆσ μουσικῆσ· πρὶν ἢ
ἐφευρεθῶσι τὰ γράμματα, αὐτῇ διὰ τῆσ παραδοσεωσ διέδιδε μαθή-
ματα σοφίας καὶ διεσάλλιζε πανταχοῦ τῆσ γῆσ τῶν ἠρώων τὰ
ἀνδραγαθήματα.

Ἐδιδάχθημεν ὅτι πᾶν τὸ ὠφέλιμον παρ' ἀνθρώποισ τελειοποι-
εῖται διὰ πολυχρονίου καὶ καταλλήλου καλλιεργείασ. Αἱ γνώσεις
τῶν ἀρχαίων προστιθέμεναι εἰς τὰσ νεωτέρας ἀνακαλύψις καὶ
βελτιώσεισ, ἐμόρφωσαν βαθμηδὸν ἐκάστην ἐπιστήμην ἢ τέχνην,
καὶ ἐξ ἀμφοῖδλου ἀρχῆσ κατέστησαν αὐτὴν πραγματικὴν καὶ ἐπω-
φελῆ. Το τοιοῦτον ὅμως δὲν συνέβη καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ποί-
ησιν. Αὐτῇ ἄμα ἀναφανείσα, μετέβη ὡσ διὰ μαχίαισ ἐκ τῆσ νη-
πιαικῆσ εἰς τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν. Ἡ φωνῇ τῆσ ἦτο τοσοῦτον με-
λωδικῇ καὶ γλυκείᾳ, ὅταν ὁ Λίνος, ὁ Ὀρφεύσ, ὁ Μουσεῖοσ καὶ
ὁ Μελάμποσ ἐψάλλον, ὡσ ὅταν ὁ Ἀνακρέων, ὁ Πίνδαροσ καὶ ἡ
Σαπφὼ ἐτραγῶδουσ τοὺσ ἀμμιμήτουσ στίχοσ των.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα ἦτο πραγματικῶσ προσωριμένη διὰ τὴν
ποίησιν, αἱ δὲ λαμπρότεραι καὶ ὑψηλότεραι ἰδέαι ἐξεφράσθησαν
δι' αὐτῆσ. Τῇ ἀληθείᾳ ἡ ἐποχῇ τῆσ ποιήσεωσ χρονολογεῖται ἀ-
π' αὐτῆσ τῆσ ἀρχῆσ τῆσ Ἑλλ. γλώσσεσ.

Ἡ ποίησις παρ' Ἑλλήσιν ἦτο πάθος, εἰς δὲ τὸν ὑπερτεροῦντα
ἀοιδὸν ἀπεδίδοτο σέβασ καὶ λατρεία σχεδὸν ἰσάθεοσ· ὄντως μέρος
τῶν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν προσφερομένων δώρων ἀπενέμετο
εἰς τοὺσ ἐξέχοντασ ποιητάσ. Ἡ ποίησις ἦτο ἐπὶ χῆμα συνάμα
δὲ καὶ τέρψις. Παρ' Ἑλλήσιν στίχοι ἐπικνελαμβάνοντο πῆριξ τῆσ
ἐστίας, ἐψάλλοντο ἐν ταῖσ θρησκευτικαῖσ αὐτῶν τελεταῖσ καὶ
ἀπηγγέλλοντο ἐνώπιον πολυπληθοῦσ ἀκρατηρίου. Εἶνε λοιπὸν

ἄξιον θαυμασμοῦ, ἀν ἡ ποίησις ὑπὸ σύμπαντοσ τοῦ ἔθνουσ ἐκτι-
μωμένη, ὑψηλῶσ καλλιεργούμενη καὶ συνταυτιζόμενη μετὰ τῆσ θῆσ,
ἔθιμα καὶ θρησκευτικὰς τελεταῖ τῶν Ἑλλήνων, εἶνε ἄξιον θαυ-
μασμοῦ, λέγομεν, ἀν ὑπερπληθῆσασ τὸν φυσικὸν ροῦν τῆσ προόδου
ἐξῆσσε διὰ μιᾶσ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆσ τελειότητοσ;

Ἡ ποίησις καὶ ἡ ἐλευθερία εἰσιν ἀδιαχώριστα. Ὡσ ἀγαπηταὶ
δίδυμοι ἀδελφοὶ ὀδεύουσι μετὰ ἡνωμένασ τὰσ χεῖρασ. Ὑπάρχει
συμπαθητικός τις δεσμοσ ἐνόμων αὐτάσ ἀδιαχωρίστωσ. Ἀμφοτέ-
ραι ἐγεννήθησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατροσ, ἐθῆλασαν τὸ αὐτὸ γάλα,
ἐβαπτίσθησαν ἐν τῇ αὐτῇ κολυμβήθρα καὶ ὁ ἴδιοσ τάφοσ θέλει δε-

χθῆ τὸ τέρμα τοῦ ὠραίου
σταδίου των. Ἡ τύχη
τῆσ μιᾶσ ἔσσει ἡ τύχη
τῆσ ἐτέρας. Ὅταν ἀνθῆ
ἢ μία, ἢ ἄλλη ἀπολαμ-
θάνει ἰσχύον καὶ ὠραιό-
τητα· ἐὰν αὐτῇ καταπα-
τῆται, καὶ ἐκείνη μα-
ραίνεται καὶ ἀποθνήσκει.
Καθὼσ ὅταν δεδρύλλιον
τι τρεφόμενον ἐν παχείᾳ
γῆ διὰ καθαροῦ ἀέροσ
ἀνοίγη τὰ φύλλα του καὶ
προεκτείνῃ τοὺσ κλάδοσ
του καθιστάμενον ὠ-
ραῖον καὶ συμμετρὸν δέν-
δρον, οὕτω καὶ ἡ ποίη-
σις ὑπὸ τὸν αἴθερον οὐ-
ρανὸν τῆσ ἐλευθερίας
προεκτείνεται εἰς λαμ-
πρὸν καὶ ἐξοχὸν σύστη-
μα προτιθέμενον νὰ ὑ-
περασπίσῃ τὰ τιμαλφῆ
συμφέροντα ἐκάστω λα-
οῦ καὶ διαιωνίση τὰσ ἀ-
θανάτουσ πράξεισ τῶν
διασημότερων ἀνδρῶν.

Ὅτε ὁ ἥλιοσ τῆσ
Ἑλλ. δόξησ ἔδυσεν, ὅ-
τε ἡ Ἀκρόπολις ἠτιμά-
σθη καὶ ὁ Παρθενὸν ἐ-
βεβηλώθη· ὅτε οἱ ἐνάρετοι
καὶ ἐνδοξοὶ πολῖται ἐ-
ξωρίσθησαν, ἀμαθεῖσ δὲ
καὶ ἀνδράποδα προεβι-
βάσθησαν εἰς τὰσ ὑψη-

λοτέρασ πολιτικὰσ θέσεισ. τότε ἡ ποίησις καὶ ἡ ἐλευθερία μετὰ δε-
δακρυμένουσ ὀρθακμοὺσ ἐγκατέλειψαν τὰσ σκηνὰσ τῆσ νεανικῆσ
αὐτῶν εὐδαιμονίασ καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆσ ἀρχαίασ αὐτῶν εὐ-
κλείασ καὶ δόξησ. . . . Μετὰ παρέλευσιν πολλῶν αἰῶνων ἡ ἐλευ-
θερία ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν πυλῶν τῆσ Ἀκροπόλεωσ, καὶ ὁ Δι-
ονύσιοσ Σολωμοσ ἐκ τῆσ εὐθαλεστεράσ νήσου τοῦ Ἰονίου ἐχαι-
ρέτισεν αὐτὴν πρῶτοσ διὰ τῶν πασιγνώστων ἐκειῶν στίχων.

Ὁ Διονύσιοσ Σολωμοσ, ὁ Πίνδαροσ τῆσ ἀναγεννηθείσεσ Ἑλλ-
λάδοσ, ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὴν 8 Ἀπριλίῳ 1798. Δεκαετήσ
μετέβη εἰς Ἱταλίαν σπουδάσασ ἐν τοῖσ φροντιστηρίοισ τῆσ Πάρ-

μασ τὴν Ἱταλικὴν καὶ Λατινικὴν φιλολογίαν. Ἐκ νεαρῆσ ἡλι-
κίασ ὁ Σολωμοσ ἔδωκε δείγματα τῆσ δαιμονίου αὐτοῦ εὐφυίασ
καὶ ποιητικῆσ φαντασίασ:

“He was one
Who could not help it, for it was his nature
To blossom into song, as 'tis a tree's
To leaf itself in April.”

Ὡσ θάλλει τὸν Ἀπρίλιον τὸ δένδρον, παρομοίωσ
Ἦνθει κ' ἐκείνου ἄσματα ἀνέκαθεν ὁ βίοσ.

Τὰ πρῶτα αὐτοῦ ποιητικὰ δοκίμια εἰς τὴν Ἱταλικὴν καὶ Λα-

τινικὴν τοσοῦτον ἀνώτερα
τῆσ ἡλικίασ του ἐνεκρί-
θησαν ὑπὸ τῶν καθηγη-
τῶν, ὡστε πολλάκισ ἐ-
λεγον εἰς αὐτόν: «Gre-
co, tu farai dimentifi-
care il nostro Monti.»
Διαρκούσεσ τῆσ ἐν
Ἱταλίᾳ διαμονῆσ του, ὁ
Σολωμοσ συνεσεγείσθη
μετὰ τῶν διαπρεπεστέ-
ρων φιλολόγων τῆσ Ἱ-
ταλίασ, Παρίνη, Φοσκά-
λου, Πιδεμῶντη καὶ Μόν-
τη. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ
Μόντησ, ὁ ἐξοχοσ με-
ταφραστής τοῦ Ὀμήρου,
εὐρῶν ἡμέραν τινα τὸν
Σολωμόν ἐρμηνεύοντα
χωρίον τι τοῦ Δάντη,
εἶπεν αὐτῷ: «Δὲν πρέ-
πει νὰ σκέπτεσαι τόσον
πολλὸ, πρέπει νὰ αἰσθά-
νεσαι, νὰ αἰσθάνεσαι.»
«Πρέπει πρῶτα μετὰ δύ-
ναμιν νὰ συλλάβῃ ὁ
νοὺσ, νὰ ἀπήνησεν ὁ νέοσ
ποιητής, κ' ἔπειτα ἡ
καρδία θερμῶσ νὰ αἰ-
σθανθῆ ὅτι ὁ νοὺσ συν-
έλαθεν.»

Ὁ Σολωμοσ συνε-
σεγείσθη πρὸσ τοῦτοισ
καὶ μετὰ τοῦ ἀρίστου
φιλολόγου Ἰωάννη Τόρ-
τη, μαθητοῦ τοῦ Παρίνη,



Διονύσιοσ Σολωμοσ.

καὶ τοῦ Ἰωσήφ Μοντάνη, οὔτινοσ ὁ κριτικώτατοσ καὶ φιλοσοφικώ-
τατοσ νοὺσ διεστήρησεσ ἀμάλυντον τὴν ψυχὴν του, καὶ οὐδέποτε
μετεχειρίσθη, ὡσ τινεσ τῶν συγχρόνων, τὴν πολυμάθειάν του ἀρ-
γανὸν ἀνάνδρου δουλείασ ἢ χαιμερποῦσ κολακείασ.

Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ ἐπιστήθιοι φίλοι τοῦ Σολωμοῦ, τοιαῦτα
καὶ τὰ αἰσθηματὰ των. Ἐν τινι σχεδιάσματι ἐπισηδεῖουσ λόγου
εὐρίσκονται οἱ πολυτιμώτατοι οὔτοι λόγοι τοῦ Σολωμοῦ, —λόγοι
ἄξιοι νὰ ἐγχαραχθῶν ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκάστω Ἑλλήνοσ.—Μι-
θετε, λέγει αὐτόσ πρὸσ τοὺσ ἐν Ἱταλίᾳ συμμαθητάσ του, ατὴν
ἐπιτετήμην καὶ ἀρετὴν χωρὶς νὰ ὑπερηφανεύεσθε, καὶ οὐδέποτε θά

υπερφανευθήτε, ἂν ἀληθῶς μάθητε τὴν ἐπιστήμην καὶ ἀρετὴν! » Ἐμφροῦμενος ὑπὸ τοιούτων ἀγνῶν αἰσθημάτων ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν πατρίδα του (1818) πλήρης ποιητικῆς φαντασίας, ἣν ἐκαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς φυσικῆς καλλονῆς τοῦ « Ἀνθους τῆς Ἀνατολῆς », ὑπὸ τὸ μείδιον ἐκεῖνο στερέωμα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον κρινοδάκτυλοι παρθένοι παίζουσι τὴν λύραν καὶ ἁρμονικῶς τραγουδοῦσι.

Τὸ ὠραῖον καὶ βαλσαμῶδες κλίμα, ὁ αἶθριος καὶ καθαρὸς οὐρανός, αἱ εὐθαλεῖς κοιλάδες, οἱ καλαρίζοντες ρυακες, συντέτινον τὰ μάλα πρὸς ἀναζωπύρωσιν τοῦ ποιητικοῦ αἰσθηματος, ἔπερ ἐνέπνευσε τὸν Ζακύνθιον ἀεῖδον νὰ ψάλῃ :

« Κάθε ρεῖθρο ἐρωτευμένο,
Κάθε ὦρα καθαρῆ,
Κάθε δέντρο ἐμψυχωμένο,
Μὲ τὸ φλίψισμα ὀμιλεῖ.

Κι' ὅπου πλέον μουχιασμένοι
Εἶνε οἱ βράχοι σιγαλοί,
Μῆριν αἶεθε, θὲ ν' ἀκούσης
Νὰ σοῦ ψάλλῃ μία φωνή.

Καὶ σὺ ἀκόλουθα τὸν στίχο,
..... γὰ νὰ ἰδῆς,
Ἄν γνωρίζῃς εἴ φωνή σου
Ἄνευφλὸς ὁ ποιητής. »

Κατὰ τὸ 1821 ὁ Σολωμὸς ἔγραψε τὴν « Τρελλὴ Μάνα » καὶ τὰ « Δύο Ἀδέλφια ». Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ἀπεικονίζει μετὰ πλείστης ὁσμῆς ἐπιτυχίας ἐν τῶν βαθυτέρων καὶ σφοδρῶτερων αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνου καρδίας, τὴν μητρικὴν ἀγάπην, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ παριστᾷ τὸ φάσμα τοῦ Θανάτου διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων συνάμα δὲ καὶ διὰ τῶν τρυφερωτέρων ἐκφράσεων :

Προσκέφαλο κόκκινον
τῆς κίττι ἀποκάτου,
Κρεθβατὶ θανάτου
Στενὸ καὶ πικρὸ.

Θανάτου στεφάνι
Τριγύρου 'ς τὴν κόμη
Εἶν' ὄμορφη ἀκόμη
'Σ τὴν ὄψιν πολὺ.

Ἄγγελος ἴσως
Ποῦ παίρνει τὸ μίλημα,
Τῆς πῆρε μὲ φίλημα
Γλυκὸ τῆ ψυχῆ.

Γιατὶ ἔχει χαμόγελο
Ἀκόμη 'ς τὸ στόμα,

Ἰοῦ λῆς καὶ 'ς τὸ χῶμα
Ἄν πρέπει κα' ἄμψη.

Ἄν εἶν' πεθαμμένη
Τὴν ὄψιν τηράτε.
Κοιμάται, κοιμάται,
Εἰς ὕπνον βαθύ.

Ἐκ τῶν ποιημάτων του ὁ « Ἀάμπρος », ὁ « Κρητικός », ὁ « Μάρκος Βότσαρης », οἱ « ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι » καὶ ὁ « Πόρφυρας » μόνον ὀλίγα ἀποσπάσματα διεσώθησαν. Ἐν αὐτοῖς παντοῦ ἀναφαίνεται ἡ ἐξοχὴς φαντασία καὶ ὁ ποιητικὸς οἴστρος καὶ περιγράφει μετὰ μεγίστης ἐπιδεξιότητος καὶ τέχνης τὰ πάθη τῆς καρδίας, τοὺς σάλους καὶ τὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς, ἅπασαι δὲ αἱ εἰκόνας εἰσὶν ὠραῖαι καὶ ζωηραὶ καὶ αἱ ὑποτυπώσεις σφοδραί.

Πρὸς τούτους ἡ Ὁδὴ του πρὸς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος, ἡ Φαρμακωμένη καὶ τινὰ ἄλλα εἰσὶ προϊόντα ζωηρᾶς φαντασίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁμολογουμένως διακρίνονται οἱ ἐξῆς στίχοι :

« Ἐ τῶν Ψαροῶν τὴν ὀλόμαυρον ῥάχη
Περπατῶντας ἡ δόξα μονάχη,
Μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια,
Καὶ 'ς τὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
Γενομένο ἀπὸ ὀλίγα χορτάρια,
Ἰοῦ εἶχον μένει 'ς τὴν ἔρημη γῆ. »

Ἐπίσης ἐκ τῶν ἀσπασμάτων οἱ « ἐλεύθεροι πολιορκημένοι » πλήρεις χάριτος εἰσὶν οἱ ἐξῆς :

« Μάγεμα ἡ φύσις κι' ὄνειρο ε' τὴν ὄμορφιὰ καὶ χάρι,
Ἡ μαύρη πέτρα ὀλόχρυση καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι,
Μὲ χιλιαῖς θρύσεις χύνεται, μὲ χιλιαῖς γλώσσαις κραινεῖ
Ὅποιος πεθάνῃ σήμερον χιλιαῖς φοραῖς πεθαίνει. »

Ὁραία εἶνε ἐπίσης ἡ ἐξῆς στροφή ἐκ τοῦ ποιήματος τῆ Σκιᾶ τοῦ Ὁμήρου

« Ἐ τὸ ἀκρογιάλι ἀναπανότου ὁ γέρος,
'Σ τὰ παλαιὰ τὰ ροῦχα τὰ σχισμένα
Γλυκὰ γλυκὰ τὸ φύσημα τοῦ ἀέρος
Τ' ἀργὰ μαλλιά του ἐσχόρπα ε' ἀσπρισμένα,
Κι' αὐτὸς εἰς τὸ πολύαστρον τοῦ αἰθέρου
Τὰ μάτια ἱστρουφογύριζε σθυσμένα
Ἀγάλλει γάλλε ἀσηκῶθη ἀπὸ χάμου,
Καὶ ὡσάν νὰ 'χε τὸ φῶς του ἦλθε κοντὰ μου. »

Τέλος τὸ ποιημάτιον, ἡ « Φαρμακωμένη » εἶνε ὑψηλὸν τὴν φαντασίαν καὶ τὴν ἐπίνοιαν, εἶνε ποιήσεως ἀληθοῦς προϊόν. Οἱ ἐξῆς στίχοι εἰσὶν ἐμπλοεὶ τῆς οὐσίας ἐκείνης τῆς ἀποτελούσης τὴν ἀληθῆ ποίησιν.

« Σώπα, σώπα! θυμήσου πῶς ἔχεις
Θυγατέρα, γυναῖκα ἀδελφῆ
Σώπα! ἡ μαύρη κοιμάται 'ς τὸ μῆμα,
Καὶ κοιμάται παρθένα σεμνή.

Θὰ ξυπνήσῃ τὴν ὑστερὴν μέρα,
Εἰς τὸν κόσμον ὀμπρὸς νὰ κριθῇ,
Καί, 'ς τὸν Πλάστη κινῶντας μὲ σέβας
Τὰ λευκά της τὰ χέρια, θὰ πῇ :

« Κόττα μέσα 'σ τὰ σπλάγγνα μου, Πλάστη!
Τὰ φαρμάκωτα, ἀλήθεια, ἡ πικρῆ,
Καὶ μοῦ 'βγήκε ὄχ τὸ τοῦ μου, Πατέρα,
Ἰοῦ πλασμένα μοῦ τὰ 'χες Ἐσύ.

Ὅμως κόττα 'ς τὰ σπλάγγνα μου μέσα,
Ἰοῦ τὸ κρέμα τους κλαῖνε, καὶ πέες,
Πέες τοῦ κόσμου, ποῦ φώναξε τόσα,
Ἐδῶ μέσ' ἂν ἦ' ἄλλαις πληγαῖς. »

Ἐξ ἑλῶν τῶν ποιητικῶν ἔργων τοῦ Σολωμοῦ ὁ Ὑμνος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, θεωρεῖται ὡς τὸ ἀριστοτέργημα τοῦ αὐτοῦ ἴσταται ὡς αἰώνιον μνημεῖον εὐφυΐας, ἀκλόνητον εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν αὐστηροτέρων κριτικῶν. Τὸ ἁρμονικὸν καὶ νευρῶδες ὕψος του, αἱ ζωηραὶ ἐντυπώσεις καὶ ἡ γλώσσά του ἡ ἀρελῆς καὶ δημώδης, συντέτινον ὅπως ἀποβῆ ὁ λυρικώτερος τῆς νεωτέρας Ἑλλ. ποιήσεως, τὸ δὲ ὄνομά του νὰ διαφημισθῇ εἰς ἕλῶν τὸν Εὐρωπαϊκὸν κόσμον, καὶ ἦδῃ συναριθμεῖται μεταξὺ τῶν ἐνδοξοτέρων ποιητῶν τοῦ νεωτέρου Εὐρωπαϊκοῦ κόσμου. Αὐτὸς ἠδύνατο κάλλιον παντὸς ἄλλου νὰ εἴπῃ ὡς ὁ Ὀράτιος:— « Ἐγὼ ἀνήγειρα δι' ἐμυτὸν μνημεῖον ἰσχυρότερον τοῦ χαλκοῦ καὶ λαμπρότερον τῶν βρασιλικῶν πυραμίδων, ὅπερ οὔτε ἡ καταστρεπτικὴ λαίλαξ οὔτε ὁ τὰ πάντα ἀφανίζων χρόνος οὔτε ἡ πτῆσις τῶν αἰῶνων οὔτε Omnia Moriari θέλουσι καταστρέψαι. »

Ἐν τούτοις πρὸ τινῶν ἐτῶν ἀνεγνώσαμεν ἐν τῇ « Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων » ἄρθρον ἐπιγραφόμενον « Ἑλληνικὴ ποίησις ἐν Ἑπτανήσῳ » ὑπὸ Δώρας Ἰστριαδῆς. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄρθρον εἶνε γεγραμμένον εἰς ὕψος λίαν ἔξοχον, ἡ δὲ συγγραφεὺς φαίνεται καλῶς ἐξοικειωμένη μετὰ τῆς τοπογραφίας, τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἠθῶν τῆς Ἑπτανήσου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν συντόμως ἱστορογραφεῖ μίαν ἐκάστην τῶν νήσων καὶ δι' ὀλίγων τοῦ δεξιοῦ καλάμου τῆς στροφῶν παρουσιάζει εἰς τὸν ἀναγνώστην πᾶν ὅ,τι ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ ἢ νὰ γνωρίσῃ περὶ τῶν Ἰονίων νήσων. Μετὰ ταῦτα ποιεῖται γενικὴν περιγραφήν τῆς φυσικῆς τῶν νήσων καλλονῆς, εὐλογοῦσα τοὺς Ἑπτανήσιους διότι παρέσχον πλοῦτη καὶ ζωὴν ὑπὲρ τῆς Ἑλλ. ἐλευθερίας. Ἀκολούθως μετὰ τρυφεροῦ αἰσθηματος ἀναφέρει τὴν ἀφίξιν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος. . . .

Ἡ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου δικαίως ἀποδίδει τὴν ἀνέγερσιν τῆς Ἰονικῆς ποιήσεως εἰς τὴν Ἑλλ. ἐπανάστασιν καὶ ἐξαιολογεῖ λέγουσα:— « Ὁ λαὸς εἶχε ἠδῆ συνειθίσει νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν (ΜΕΝΤΩΡΟΣ Τομ. Δ'. Τεύχος ΜΔ').

κλέφτικα ἄσματα, ὅτε ὁ κόμης Σολωμὸς συνέγραψε τὴν Ὁδὴν του πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἣτις μετεφράσθη εἰς ἑλῶν τὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας.

Ὀλέκκληρος ἡ Ἑλλὰς ἦτο εἰς τὰ ἔπλα καὶ τὰ ἔμματα τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ἦσαν προσηλωμένα ἐπὶ τοῦ Μεσολογγίου· μέγας ἐθουσιασμός ἐπλήρωσεν τὰς καρδίας ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων, καὶ τούτου ἕνεκα πᾶς τις ἦτο πρόθυμος νὰ χειροκροτήσῃ τὰς ἀρρενωπὰς ἰδέας καὶ τὰς δραματικὰς ἐκφράσεις τοῦ Σολωμοῦ. Τώρα ὅμως, ὅτε αἱ ἀξιωματικὸν ἐκείνου μαχαὶ παρῆλθον καὶ ἡ ἐπικριτικὴ ἀλαλαχθῆναι τὰ δικαιώματά της, ἀνάγκη ν' ἀποδειχθῇ ὅτι αἱ ἰδέαι τοῦ Ζακυνθίου ποιητοῦ δὲν ἔχουσιν ἰκατόν ἐξέχοντα ἰθαγενῆ χαρακτήρα, καὶ ὅτι τὸ μέτρον δὲν εἶνε ποσῶς ἐθνικόν, τοῦ Σολωμοῦ δανεισθέντος ἀπὸ ξένης φιλοσοφίας ἀτυχεῖς νεωτερισμούς. . . Ἀλλαχοῦ δὲ, « Εὐρίσκονται εἰς τὸν Ἀάμπρον καθὼς καὶ εἰς τὴν Ὁδὴν του πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἴχνη ἀγωγῆς πραγματικῶς Ἰταλικῆς: ἐκτὸς τούτου ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὴν πλέον δημώδη γλῶσσαν, καὶ σχεδὸν τὴν τῶν Ζακυνθίων διάλεκτον » καὶ ἄλλαχοῦ, « Ὁ κόμης Σολωμὸς ἠγγείει ἑλῶν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ἣτις ἠδύνατο νὰ παραστήσῃ αὐτῷ ἀπειρα πλοῦτη, μάλιστα δὲ εἶχεν ἰδέαν τινὰ, καὶ ταύτην ἀτελή, τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς. »

Ἐν πρώτοις φαίνεται ὅτι ἡ κριτικὴ δὲν ἀνέγνωσε μετὰ προσοχῆς τὴν « Ὁδὴν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν » ἄλλως δὲν ἦθελεν ἐπιφέρει τοιαύτας ἀνυποστάτους παρατηρήσεις. Οὐ μόνον οἱ Ἕλληνες λόγιοι καὶ ἐπικριταί, ὡς ὁ Κοραῆς, ὁ Φερρακίδης, ὁ Ψύλλας καὶ Σούτσος, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ Ἕλληνοῖσι τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, οἵτινες ἀνέγνωσαν τὴν Ὁδὴν τοῦ Σολωμοῦ, ἀφ' οὗ αἱ ἀξιωματικὸν ἐκείνου μάχαὶ εἶχον παρῆλθαι, ἐκήρυξαν τὰς ἰδέας τοῦ Ζακυνθίου ποιητοῦ πρωτοτύπου καὶ γνησίον Ἑλληνικὸν χαρακτήρα. Πρακτέμπομεν τὴν Δώρα Ἰστριαδᾶ εἰς τι μικρὸν βιβλίον ἐκδοθὲν παρὰ τοῦ κ. Ἀντωνιάδου καὶ ἐπιγραφόμενον « Οἱ δύο διθάρκμοι τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ Α. Σούτσου, 1851. » Πρὸς τούτους παρακαλοῦμεν αὐτὴν νὰ ρίψῃ βλέμμα εἰς τὰ « Ἀπαντα τοῦ Π. Σούτσου » προϊόν οὐκ. 21, εἰς τὸν ἐπικριτικὸν λόγον τοῦ Σολωμοῦ τὸν ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Ἰερομ. Στρατούλη, καὶ ἐν τῷ προλεγομένῳ « Chansons Populaires, » ὑπὸ Faugier. Πρὸς τούτους ἰδοῦ τί ἔγραψεν ἡμεῖς ὁ ἀριστος Ἑλληνοῖσις τοῦ Νέου Κόσμου, ὁ Κορνῆλιος Φέλτων: « Ἀνέγνωσα μετὰ μεγάλῃς προσοχῆς καὶ ἐπιστασίας τὴν παρὰ σοῦ γενομένην μετάφρασιν τῆς Ὁδῆς τοῦ διακεκριμένου συμπατριώτου σου Σολωμοῦ. . . . Χαίρω πολὺ ὅτι σκοπεύεις νὰ δημοσιεύσῃς διὰ νέας ἐκδόσεως τὸ περίφημον τοῦτο ποίημα, ὅπερ πάντοτε θέλει κατέχει ὑψηλὴν θέσιν εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς νέας Ἑλλάδος. »

« Τὸ ἀντικείμενον τοῦ ποιήματος εἶνε θούριον, καὶ μολοντί ὁ ποιητὴς ἦτο πολὺ νέος, ὅτε ἔγραψεν αὐτὸ, ἡ εὐφραδεια, ἡ γραφικὴ δύναμις, ἡ δεινότης περὶ τὴν περιγραφήν, ἀποδεικνύουσιν ὑψιστον ποιητικὸν νοῦν ἐν τῇ ἐξασκῆσει τῶν καλλιτέρων αὐτοῦ δυνάμεων καὶ ἀντάξιον τοῦ θέματος, ὅπερ ἐπραγματεύθη. Εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ μικρὸν σου βιβλίον θέλει γίνεαι εὐπρόσδεκτον παρὰ πάντων τῶν λογίων, πρὸς τοὺς ὁποίους τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος εἶνε προσφιλέσ καὶ τῶν ὁποίων ὁ θαυμασμός δὲν περιορίζεται εἰς

τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς δόξαν, ὡς ἐπίσης θέλει εἶσθαι εὐπρόδεκτον καὶ ὠφέλιμον πρὸς πάντας τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ σπουδάσωσι τὴν ζωσαν γλώσσαν τοῦ τόπου ἐκείνου. Ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν τὸ ποίημα ἔσεται σπουδαιότερον τῶν τελευταίων Ἑλληνικῶν φιλολογικῶν ἔργων. Τὸ ὕψος τοῦ εἶνε δημοτικώτερον ἢ τὸ τῶν καθηγητῶν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀληθέστερον καὶ φαινούτερον ἀντιανακλᾷ τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ.»

Ὁ δὲ καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς τοῦ ἐν Νεοδωρῶν πανεπιστημίου κ. Κρόστους ὑπὸ ἡμερομηνίαν Σεπτεμβρίου 25 τοῦ 1857 λέγει:—«Καλῶς ἀποκαλεῖς τὸν Σολωμὸν Πίνδαρον τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως, ἥτις παρέσχε τῷ Τρικυπῇ σακηνᾷ πατριωτικῆς ἀνδρείας τοσοῦτον ἀξιοθαυμάστους, ὅσον ἐκείναι, ἃς παρέσχον ὁ Περσικὸς καὶ Πελοποννησιακὸς πόλεμος εἰς τὸν Ἡρόδοτον καὶ Θουκυδίδην, καὶ δύναμαι νὰ προσθέσω, ὅτι ὁ νεώτερος ἱστοριογράφος οὐδὲν ἔλαττον εἶνε κατώτερος τῶν προκατόχων του... Ἡ ᾠδὴ τοῦ Σολωμοῦ εἶνε πλήρης ζωῆς καὶ ἀληθοῦς διθυραμβικοῦ πνεύματος. Χαίρω ὅτι προτίθεται νὰ παρουσιάσῃ αὐτὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν συμπατριωτῶν μου, οἵτινες ὀφείλουσιν ὑπὲρ πάντα ἄλλων νὰ σεβῶνται καὶ ἐκτιμῶσι τοὺς ἥρωας τῆς σπάθης καὶ τῆς γραβίδος τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος.»

Ἀπορούμεν πρὸς τοῦτοις τίνι τρόπῳ ἢ κριτικῇ, ὡσεὶ ἦτο ἄμοιρος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποιήσεως, λέγει, ὅτι τὸ μέτρον τοῦ Σολωμοῦ δὲν εἶνε ἔθνικόν, ἐνὲς ὠρεῖλεν αὐτὴ νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι τὸ μέτρον, ὅπερ μεταχειρίζεται ὁ Σολωμὸς εἰς τὴν ᾠδὴν του, εἶνε ὁ τροχαϊκὸς τετραμέτρος καταληκτικὸς. Ἐὰν ἢ κριτικὴ ἀναγνώσις μετὰ προσοχῆς τὸν Αἰσχύλον, τὸν Πίνδαρον καὶ Ἀριστοφάνην, θέλει εὑρεῖν τὸ μέτρον τοῦτο συγγόντα ἐν χρήσει παρ' αὐτοῖς, ἰδίως δὲ ἐν τοῖς «Πέρσαις» τοῦ Αἰσχύλου καὶ ἐν ταῖς «Νεφέλαις» τοῦ Ἀριστοφάνους.

Ὁ Συμεὼν, ὅστις ἔζη ἐν ἔτει 1030, ἔγραψεν εἰς τροχαϊκὸν τετραμέτρον καταληκτικὸν τινὰ τῶν τροπαίων του. Πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ Ἰλιάς τοῦ Ὀμήρου μετεφράσθη ἐν τῷ αὐτῷ μέτρῳ ἀργότερον ἐγράφησαν τὰ «ἀνδραγαθήματα» τοῦ Μιχαὴλ Βοσφόδα τῆς Βλαχίας καὶ ἢ «ἐπάνοδος τοῦ Διογένους» ἢ τὸ «Φινάρι» καὶ τινὰ τῶν λυρικῶν τοῦ Χριστοποῦλου εἰς τὸ αὐτὸ μέτρον.

Ὁ λόγος δέ, διὰ τὸν ὅποιον ὁ ποιητὴς μετεχειρίσθη τοιοῦτο μέτρον, εἶνε ὁ ἐξῆς· ἐπειδὴ τὰ μακρὰ καὶ βραχέα φωνήεντα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀπώλεσαν νῦν τὴν μελωδίαν αὐτῶν, οἱ δὲ ἐξῆς μέτροι καὶ ἄλλα ἀρχαῖα μέτρα ἐγένοντο ὡς περὶ λόγος, ὁ Ζακύνθιος καὶ οἱ ἄλλοι εὐρῶν τὸν τροχαϊκὸν τετραμέτρον καταληκτικὸν καὶ πρὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ μετ' αὐτὸν μέχρι τῆς τελευταίας ἐκατονταετηρίδος ἐν χρήσει εἰς τὰ ὄρη, πόλεις καὶ ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δικαίως τὸν παρεδέχθη ὡς ἔθνικόν, καὶ οὐδεὶς ἔχων ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν μέτρων δύναται νὰ τὸ ἀρνηθῆ.

Ἐτέρα κατηγορία, ἢ ἢ κριτικὴ φέρει κατὰ τοῦ ποιητοῦ τοῦ «Λάμπρου», εἶνε ὅτι ἔγραψεν εἰς τὴν πλέον δημιώδη γλώσσαν καὶ σχεδὸν τὴν τῶν Ζακυνθίων διάλεκτον. Πλεῖστα ὅσα ἔξοχα ποιήματα ἀπεμακρύνθησαν τῆς γλώσσης τῶν λογιωτάτων, τῶν ποιητῶν προτιμησάντων τὴν ἐγγύωρον αὐτῶν διάλεκτον. Ὁ Ὀμηρος, ἴσως τὸ γένος, δὲν ἔγραψε τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ ποιήματα εἰς τὴν διά-

λεκτον τῆς πατρίδος τοῦ τὴν ἔθνικην; Ὁ Ἀλκαῖος, ἢ Σαπφώ, ἢ Μύρτις, ἢ Κόρινθα καὶ ἄλλοι δὲν ἔγραψαν εἰς τὴν γενέθλιον αὐτῶν γλώσσαν; Τίνας ἔνε κα λοιπὸν ἢ κριτικὴ τοσοῦτον ἐπικρίνει τὸν Σολωμὸν διότι, ἀκολουθῆσας τὰ παραδείγματα τῶν περικλεῶν προκατόχων του, ἔγραψεν εἰς τὴν πατριὸν αὐτοῦ γλώσσαν; Ἡ διάλεκτος τοῦ Σολωμοῦ εἶνε διάλεκτος, ἢν ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ἐννοοῦσιν ἐξ οἰκουμένης τόπου καὶ ἂν τυγχάνωσιν. Ὁ ἄριστος τῶν ζώντων Ἑλλήνων λογίων, ὁ καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κανταβριγίας κ. Σοφοκλῆς, λέγει: «Τοῦ Σολωμοῦ μας τὰ ποιήματα μετ' ἡδύον πάντοτε, εἰς τὴν γλώσσαν ὅμως τοῦ Σολωμοῦ. Μετὰ τὴν εἰς τὴν λογιωτάτην γλώσσαν τῶν σχολαστικῶν μας, καὶ τότε βλέπει, ἄκραν ἀρδίαν.

Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι ἢ χάρις τῆς Σολωμοῦ ᾠδῆς ταῦτα συνίσταται πρὸ πάντων εἰς τὴν τεχνικὴν καὶ ἐν ταῦτῳ ἐναρμόνιον καὶ ρυθμικὴν σύνθεσιν τῶν λέξεων (« τῶν ὀνομάτων» κατὰ τοὺς ἀρχαίους κριτικούς)..»

Παρακατὸν ἢ κριτικὴ λέγει, ὅτι ὁ «Σολωμὸς ἠγγίζει ὅμως τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν» κτλ. Ἄν εὐαρεστηθῆ νὰ ἀναγνώσῃ μετὰ πλεονεξίας ἐπιστάσις τὴν ᾠδὴν πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν, θέλει εὐρεῖν ἐν αὐτῇ ἔχον οὐχὶ Ἰταλικῆς ἀλλ' Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς, καὶ θέλει ἀναμειβόμενος πεισθῆ ὅτι ὁ ποιητὴς ἦτο κάτοχος τῆς γλώσσης τῶν προγόνων του, ἄλλως τε οὐδέποτε ἤθελε δυνηθῆ νὰ ἀκοῦσθαι καὶ μιμηθῆ τοσοῦτον θαυμασιῶς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ποιητὰς εἰς τὸ μέτρον, ὅπερ οὗτοι μετεχειρίσθησαν, ἐκθλίβειν, κρᾶσιν καὶ συνίζησιν παρεσιάζων αὐτὸς ἐνίοτε εἰς τοὺς στίχους του, ὡς οἱ ἀρχαῖοι τὸν τριβράχυν, δάκτυλον καὶ ἀνάκρουσιν, οὕτως ὥστε νὰ προλαμβάνῃ τὴν ἐνοχλητικὴν ἐκείνην μονοτονίαν, ἥτις θέλγει τινὰς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ποιητῶν.

Ὁ Σολωμὸς ἦτο κάτοχος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Ἡμεῖς αὐτοὶ ἠκούσαμεν τὸν πεπαιδευμένον καὶ ἔνθουν Ἕλληνα λόγιον Ἀναστάσιον τὸν ἐξ Ἰθάκης, ὅστις πρῶτος ἐπέτισε τὸν Σολωμὸν μετὰ τὰ νάματα τῆς ἀρχαίας σοφίας καὶ γλώσσης, διηγούμενον μετ' ὀποῖον ζῆλον ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς, νέος ἔτι ὢν, ἐμελέτα τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς καὶ ἱστορικούς. Πλην τούτου ἐνέκυπτε καθημερινῶς εἰς τὴν σπουδὴν τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν καὶ περιπαθῶς ἠρέσκετο ν' ἀποστηθίζῃ τοὺς θεῖους ψαλμούς τοῦ Δαυὶδ, τοὺς θρήνους τοῦ Ἰερεμίου καὶ τὰς δοκιμασίας τοῦ Ἰώβ. Ἦτο ἐπίσης κάτοχος τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, καίτοι εὐρισκομένης τότε:

“Not verdant then
With foliage, but of dusky hue; not light
The boughs and tapering, but with knares deform'd.
And matted thick: fruits there were none but thorns.”

Ἄλλ' οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ γράψῃ αὐτὴν, προτιμῶν τὴν γλώσσαν τοῦ λαοῦ, διότι ζωηρῶς ἐπεθύμει ν' ἀναγινώσκωνται καὶ ἐνοῶνται παρὰ τοῦ λαοῦ τὰ ποιήματά του.

Ὅτι δύναται τις νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ Σολωμοῦ διὰ τινὰς τῶν στίχων του ὁμοιότητος πρὸς προϊόντα τῆς Ἀγγλικῆς, Ἰταλικῆς καὶ Γαλλικῆς φιλολογίας ὡς π. χ.

Τὸ θηρίο, π' ἀνανομιέται
Πῶς τοῦ λείπον τὰ μικρά,
Περιορίζεται, πετιέται,
Αἷμα ἀνθρώπινο διψᾷ.

Alors je sentis comme une lionne à qui on vient d'arracher ses petits: elle remplit les forêts de ses mugissements.
(Τηλέμ. Κεφ. ΧΙ.)

Τόσα πέφτοντε τὰ θέρι-
σμένα ἀστάρια εἰς τοὺς ἀγρούς·
Σχεδὸν ὅλα ἐκεῖ τὰ μέρη
Ἐσκειπάζοντο ἀπ' αὐτούς.

»Like the mower's grass at the close of the day,
When his work is done on the level'd plain;
Such was the fall of the foremost slain.»
(Βύρων.)

Ἐστὴν σκιὰ χειροποιασμένης,
Ἐστὴν σκιὰ βλέπω κ' ἐγὼ
Κρινοδάκτυλαι; παρθέναις,
Ὅπου κἀνοῦνε χορῶ.
... Παρθένοι,

Ἐρχεῖτ' ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ χεῖρας ἔχοντες.
(Ὀμήρου Ἠλιάς.)
“Link'd hand in hand...
Our virgins dance beneath the shade.”
(Βύρων.)

... Εἰς τὴν αὔρα κυματίζον
Μαύρα ὀλόχουσα μαλλία
«Chiome d'oro si fine all'aura sciolse.»
(Πετράρχης.)
“Long floating auburn curls.”
(Βύρων.)

Ἐμέγα ποῦ ἄνθισαν οἱ λόγγοι
Γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.
Ἐγαλλιάσθω ἔρημος καὶ ἀνθείω ὡς κρίνον.
Ἐγὼ εἶμ' Ἄλφα, Ἐμέγα ἐγὼ.

Καὶ εἶπέ μοι· γέγονεν ἐγὼ εἶμ' τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἢ ἀρχὴ καὶ τὰ τέλος.
(Ἀποκάλ. Ἰωάννου.)

Σφαλερὰ τετραποδίζον
Πληθος ἄλογα, καὶ ὀρθὰ
Τρομασμένα χλημητροῖζον
Καὶ πατοῦν εἰς τὰ κορμιά.
“E un incalzar di cavalli accorrenfi,
Scalpitanti sugli elmi a' moribondi.” (1).
(Φόσκολος.)

(1) Τὸ ποιημάτιον τοῦτο ὀλόκληρον ὁ Π. Σούτσος μετέφρασε κατὰ γράμμα καὶ προσήρτησεν αὐτὸ ἐν τινὶ τῶν ποιημάτων του ὡς προϊόν τῆς ευφροσύνης του. Παραθέτομεν ἀμφοτέρω ὅπως ὁ ἀναγνώστης κρίνῃ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων μας.

... Η navigante
Che veleggiò quel mar sotto l' Eubœa,
Vedeo per l' ampia oscurità scintille
Balonar d'elmi e di cozzanti brandi,
Fumar le pire igneo vapor, corrusco
D'armi ferree vedeo larve guerriere
Cercar la pugna; e all' orror de' notturni

Ἄχ! γιατί δὲν ἔχω τώρα
Τὴν φωνὴν τοῦ Μωῦσῆ; κτλ.
(«Ὁρα Ἐξοδος κεφ. ΙΕ'.)

Ποῦ μεθ' ἐμὲ μετράει τὴν γῆν,
“Misuro l' universo con uno sguardo.”
(Φόσκολος.)

Ἀστυχῆς! παρηγορία
Μόνη σοῦ ἔμεινε νὰ λῆς
Πιερασμένα μεγαλεῖα,
Καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.
“Nessun maggior dolore
Che ricordarsi del tempo felice
Nella misseria.”
(Δάντης.)

Ἐστὴν πτωχὸς ποῦ θυροδέρνει,
Κ' εἶνε βίβλος του ἢ ζωὴ.
“E men doloroso l'andare accattando di porta in porta la vita.”
(Φόσκολος.)

Ἐφρονάζανε ὡς τ' ἀστέρια
Τοῦ Ἰονίου καὶ τὰ νησιά,
“Ἐχθὴ δ' ἀμφοτέρων ἴκετ' αἰθέρα καὶ Διὸς αὐγὰς.”
(Ὀμήρου Ἰλιάς.)

Ἐστὴν τὸν βράχον...
Ὅπου ἀγίνει ἀνεμοζάλη
Καὶ χαλάζει καὶ βορρῆ,
Νὰ τοῦ δέρονον τὴν μεγάλην,
Τὴν αἰώνιον κορυφῆ.

Je le voyais semblable à un rocher, qui, sur le sommet d'une montagne, se joue de la fureur des vents et laisse épuiser leur rage, pendant qu'il demeure immobile,
(Τηλέμαχος, Κεφ. ΧΙΙ.)

Ὅτι, ἐπαναλαμβάνομεν, εἶνε δίκαιον νὰ εἴπῃ τις περὶ τοῦ Σολωμοῦ διὰ τὰς τοιαύτας ὁμοιότητας, δύναται νὰ παρατηρήσῃ ἐπί-

Silenzi si spandea lungo ne' campi
Di falangi un tumulto, e un suon di tube
E un incalzar di cavalli accorrenti,
Scalpitanti su gli elmi a' moribondi,
E pianto ed inni, e delle Parche il canto.
Dei Sepolcri d' Ugo Foscolo.

«Ὁ ναύτης, ὁ νυκτοπορῶν πλησίον τῆς Εὐβοίας,
Εἰς τῶν ἀέρων ἔδλεπε τὰς μαύρας ἐρημίας
Μεσονυκτικοῦ ἀστραπαῆς ξιφῶν συγχαρουμένων,
Καὶ εἰς πικρὰς νυκτολαμπεῖς πτωμάτων καιομένων»

Σκιὰς γιγαντιαίας
Μὲ περικεραλαίας
Ὀρμώσας πρὸς τὸν πόλεμον, ὀρμώσας πρὸς τὴν νίκην
Καὶ εἰς τοῦ σκότους ἤκυε τὴν σιγαλέαν φρίκην
Κλαγγὴν φαλάγγων καὶ Περσῶν ἀλαλαγμῶν καὶ θρήνων,
Καὶ ἄσματα Ἑλλήνων
Καὶ ἀλπιγγας καὶ κτύπον
Χρεμετιζόντων ἵππων,
Τοὺς ὠρνας πατούντων
Ἀνδρῶν ψυχροπαγούντων. Π. Σούτσος.

σης ἀπραλῶς καὶ περὶ ὄλων σχεδὸν τῶν ἐξοχωτέρων ποιητῶν.

Ὁ Τάστος, ὁ ἔξοχος Ἰταλὸς ποιητής, ὅστις ἀπεξίωσε νὰ καλέσῃ τὴν μουσικὴν του ἐκ τῆς Πίνδου, ἀλλ' ὑψώσε τὴν φωνὴν του καὶ ἐτόνισε τὴν λύραν του ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν ἐκείνης, ἦτις

«Su nel Cielo fra i beati cori

Hai di stelle immortali un aurea corona».

ἐδανείσθη καὶ ἐμιμήθη τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τὸν Ὀμηρον. Ὁ Γολφρέδος, Ἀργάντης, Ρινάρδος, Ἀρμίνδα καὶ Χλωρινδα, οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ ἀπομιμήσεις τῆς Ἰλιάδος. Καὶ αὐτὸς ὁ Μίλτων, ὅστις καυχώμενος λέγει ὅτι σκοπεύει νὰ πετάξῃ ὑπεράνω τοῦ Ἰωνικοῦ ὄρους, ἐδανείσθη πολλάς φράσεις καὶ μεταφορὰς ἐκ τῆς κερυφῆς αὐτοῦ.

Αἱ ὀλίγα εἰκόνας ἐκ τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, αἵτινες καθωραϊζοῦσι τὰ ἔργα τοῦ Σολωμοῦ, εἰσὶν ἐπιτυχέσταται, καὶ φαίνεται ὅτι ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς εἶχεν ἐνώπιόν του τοὺς λόγους τοῦ Νόρθ: «Κλείσον τὰς θύρας τοῦ Οὐρανοῦ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἡ πτῆσις τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται ἀσθενεστέρη καὶ βεδραμένη ἐκ τῆς ὕλης τοῦ κόσμου τούτου, ἢ δὲ φωνῆ τῆς ὡς ἡ ἐν τῷ κλωδῷ κερυδαλοῦ.»

Καλὸν εἶνε νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα, ὅτι τινὲς ἀπαρέσκονται εἰς τὸν Σολωμόν, διότι μεταχειρίζεται πολλάς συνιζήσεις καὶ συνεκφωνήσεις. Ἀλλὰ μήπως τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σακροπύρου, τοῦ Δάντου, τοῦ Μίλτωνος καὶ πλείστων ἄλλων δὲν γέμουσι συνιζήσεων ἢ συνεκφωνήσεων; Παραθέτομεν ἐνταῦθα ὀλίγα παραδείγματα ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων ποιητῶν.

Μῆνιν ἄειδε, θεᾶ, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος, (Ὀμηρος)

Mi ritrovai per una selva oscura.

(Δάντης)

Delight thee more, and Silo a's brook that flow 'd

(Milton)

Antiochus and his daughter's dead.

(Σακροπύρος)

Τοιοῦτος ὁ Σολωμὸς ὡς ποιητής, ἀλλὰ καὶ ὡς πολίτης διεκρίθη ἐπὶ ἀρετῇ καὶ ἀγαθότητι: ἔδωκε δὲ πλείστα τῆς φιλοπατρίας του δείγματα διὰ γενναίων χρηματικῶν προσφορῶν εἰς ἀρμοδίας περιπτώσεις. Οἱ πρόγονοι αὐτοῦ κατήγοντο ἐκ Κρήτης, ὁ δὲ πατήρ του Νικόλαος Σολωμὸς ἀπεβίωσεν, ἐνῶ ὁ ποιητὴς ἦτο μόλις 9ης ἢ μήτηρ του Ἀγγελικὴ βοηθουμένη ὑπὸ περιουσίας οὐκ εὐκαταρροήτου ἔδωκεν αὐτῷ τε καὶ τῷ ζῶντι εἰσέτι ἀδελφῷ του ἐπιμελημένην ἀγωγήν: αἱ σπουδαὶ κυρίως τοῦ Σολωμοῦ ὡς ἀνεπέραστον δὲν ὑπῆρξαν ἐπιπόλοιοι. Τέλος ὁ Σολωμὸς ἐτελεύτησεν ἐν Κερκύρῃ τὴν 9)21 Νοεμβρίου 1857, ὅπου ἐπὶ τριακονταετιᾶν ἔζησε τιμώμενος, ἀγαπώμενος καὶ σεβόμενος παρὰ πάντων. Ἡ Βουλὴ τῆς Ἐπτανήσου διέκοψε τὰς συνεδριάσεις τῆς κηρύτουσα δημοσίον τὸ πένθος. Ἡ κηδεὶα του ἐγένετο μεγαλοπρεπεστάτη συνοδευθεῖσα παρὰ πάντων τῶν ἐν τέλει, ἱερῶν καὶ πλήθους λαοῦ, ὁ δὲ ἀδελφὸς του κ. Δ. μητρίος μετέφερε τὰ ὄσα αὐτοῦ ἐν τῇ γενεθλίῳ πόλει μετὰ 8 ἐτῶν παρέλευσιν καὶ ἀνήγειρεν ἀνδριάντα ἐξ ἰδίων, προλαβὼν τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ἀπόφασιν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ζακύνθου.

Περαιόντες τὴν μικρὰν ταύτην βιογραφίαν, ἐπισημαζόμεν τὴν ψυχρὰν πλῆξ τοῦ ἐνδοξοτέρου τῶν νεωτέρων τῆς Ἑλλάδος ποιητῶν διὰ τῶν ἐξήστίων, οὗς αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἀπηύθυνε πρὸς τὸ ἄνουν σῶμα τοῦ συμπολίτου, τοῦ φίλου του καὶ ἐπίσης ὡς αὐτοῦ διακεκριμένου ποιητοῦ Οὐῆου Φροσκόλου.

«Se non vuoi che tua patria si consigli
Col dolor del suo danno, e pianga sempre,
Fa che piisca per lei chi Ti somigli.»

Ἐὰν δὲν θέλῃς ἢ Πατρίδι πικρῶς ἀναστεναῖξῃ

Καὶ τὰ θ' ἡγῆ εἰς τὴν μνήμην σου,

Ἄς γεννηθῇ πάλιν αὐτῇ ὅστις θὰ Σ' ὁμοιάξῃ.

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλ. ὑπὸ Μ. Γ. Παλλαμάρη.—Συν. ἀπὸ σελ. 140).

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ὀδοιπόρους ἐκείνους, οἵτινες ὑπὸ ἄλλα κλίματα κίθηνται εἰς τὴν ὀλέθριον σκιάν τῆς μανσενίλης(*). Εἰς τὰ κλίματα ταῦτα ἡ πνοὴ τοῦ καυτικοῦ ἀέρος, ἢ τοῦ ἡλίου θερμότης, ἢ διὰ τῶν πυκνῶν γῶν πορεῖα, ἢ διὰ τῶν πεπυρωμένων βράχων διακρίσεις, ἢ ἐπὶ τῶν λευκῶν καὶ κονιοδῶν ἀτραπῶν πορεῖα, πάντα ταῦτα προτιμότερα θὰ ἦσαν τῆς ὑπὸ τοὺς πρασίνους καὶ βαθυσκούρους τοῦ δηλητηριώδους δένδρου κλάδους ἀναπαύσεως, ἢ οὐ: ὁ μεσημβρινὸς ὕπνος φαίνεται τόσον γλυκὺς, ἢ σκιὰ αὐτῶν τόσον δροσερὰ, ἀλλ' ἔστιν αὐτὴ ὡς ἔμπουσα (vamhri) φοβερά, προσφέρουσα δὲ τὸν ὕπνον, προσφέρει τὸν θάνατον.

Ὁ Ἰάκινθος, ὠρίμως σκεπτόμενος, ἤθελεν ἐννοῆσαι: ὅτι οἱ φόβοι τῆς Ραφαήλας ἦσαν ἀνυπόστατοι, ὅτι οἱ πτωχοὶ δὲν εἶνε ζήλευτοι, ὅτι τὰ κοράκια δὲν ἔχουσι ἐχθρούς, ὅτι ὁ αἰθριὸς οὐρανὸς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ νέφη, ὅτι οὐδὲν ἀνήγγελλε τὸν ψυχρὸν βροχῶν διὰ τὰ ρόδα ἐκεῖνα, ὅτι θόρυβος ἀκουσθεῖς ἐπὶ τὸς δάσους, ἄνθρωπος ὀρθεῖς ἐπὶ τινος ὄδου ἠδύνατο ταῦτα νὰ ἐξηγηθῶσι φυσικῶς καὶ ἄνευ μυστηρίου: ὅτι αἱ ἢ θύελλα ἐμυκάτο μακρὰν, ὁ κεραινὸς ἤθελεν ἐκραγῆ ἐπὶ κέδρου ἢ δρυός, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἄνθου τοῦ λειμῶνος: ὅτι τέλος τὰ πάντα ὤρειλον ν' ἀποδιώξωσι μακρὰν αὐτοῦ τοὺς φόβους τῆς Ραφαήλας.

Ἄλλ' ὁ Ἰάκινθος τότε δὲν ἐκπέπτετο.

Καθήμενος κατὰ γῆς ἐνώπιόν τῆς θύρας ἐζύμνε σχεδὸν χωρὶς νὰ προσέχῃ ὀλίγην ἀργίλον, τὴν ὅποιαν ἐκράτει σχηματίζων διὰ τῶν δακτύλων διαφόρους μορφάς, ὅπερ συνήθως ποιοῦσιν οἱ καλλιτέχναι, ὅταν ἐν τῇ τέχνῃ ζητῶσι ν' ἀνεύρωσιν ἀνακούρυσιν τῆς ἀνίης ἢ τῆς λύπης των. Ἠσθάνετο τοὺς λόγους τῆς φίλης

(*) Ἴδε περὶ αὐτῆς Μέντ. Γ. τόμ. σελ. 142.

του ὑπερτεροῦντας τῶν διαμαρτυρήσεων τοῦ λογικοῦ του ἀνεκάλει αὐτοὺς εἰς τὴν μνήμην του: ἐπρὸς πᾶσι νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν ἔνοιαν αὐτῶν τοὺς ἐξήγει ἡρώτα ἑαυτὸν ἔχι ἂν ὑπῆρχε κίνδυνος, ἀλλὰ τίς οὗτος: ἔχι ἂν ὑπῆρχεν ἐχθρός, ἀλλὰ τίς ἦτον ὁ ἐχθρός: καὶ εἰς τὴν ἀνωφελῆ ταύτην θήραν τῶν ρεμβασμῶν του μὴ θυγόμενος νὰ συλλαβῇ τὸ θήραμα, ἐβουλλέτο ἐπὶ μάλλον εἰς θλίψιν ἀόριστον καὶ ἀησυχίαν, ὡς εἰς σκοτεινὴν καὶ ἀδιεξίτητον λόχμην δάσους.

Τότε δὲ ἀκριβῶς διέβη ἐνώπιόν του ὁ ὡς προσκυνητὴς ἐνδεδυμένος ἄνθρωπος.

Ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ἰάκινθος ἀπεσπίασθη ἐκ τῶν ρεμβασμῶν ἐν οἷς εὐρίσκειτο, καὶ ὡς ἡμιέξυπνος συβέων τὰς νέας ιδέας του μετ' ἐκείνων, ἄς πρὸ ὀλίγου εἶχε, τὸν ἐθεώρησε μὲ βλέμμα σταθερὸν καὶ ἐπιθύρισε ταπεινῇ τῇ φωνῇ, Ἰσως.

Ἐπειτα δὲ ὡς δι' αἰφνιδίου ἀποφάσεως ἀπετάθη πρὸς τὸν διαβαίνοντα ἄγνωστον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ὁ Μαῦρος ἄνθρωπος φαίνεται ὡς καλλιτέχνης.

Ὁ Ἰάκινθος λοιπὸν εἶπε πρὸς τὸν ξένον «Καλὴ ἡμέρα, καλὲ ἄνθρωπε: ἤρχισες, βλέπω, τὴν κρείαν σου πολὺ πρωΐ.»

Ὅσον ἂ πλῆ καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἢ φράσις αὐτῆ, ἐφάνη ὀχληρὰ εἰς τὸν προσκυνητὴν, ἐπροσποίθη τὸν κωφόν, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίθη. Ἄλλ' ἢ ἀλλόκοτος αὐτῇ φωνῇ σὺν γινώσκῃ ἔκαμεν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Ἰάκινθον καὶ δι' εὐκόλου συνδυασμοῦ ἰδεῶν ἐγῆρυσεν ἐπὶ τοῦ ἀγνώστου τοὺς φόβους τῆς Ραφαήλας, καὶ ἐπεθύμει νὰ μάθῃ, τίς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. Ἐξηκολούθησε λοιπὸν.

Φαίνεται ὅτι ἐκίνησας πολλὴν ἐξήμερωσιν, διότι τὰ πλησιέστερα χωρὶς εἶνε μακρὰν ἀπὸ ἐδῶ... θὰ ἦται κουρασμένος. Ἐθέλεις νὰ καθήτῃς ὀλίγον καὶ νὰ συμεριθῆς τὸν ἄρτον μου;

Ἀναμειβόμενος, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος σταθεῖς καὶ ἀπαντῶν εἰς τὴν πρώτην τῶν ἐρωτήσεων τοῦ Ἰακίνθου, προσέλαβον τὴν ἡμέραν: ἀλλὰ τί ἐνδιαφέρει ὁ χρόνος τὸν ὀδοιπόρον, οὔτινος ἢ καρδία εἶνε σταθερὰ καὶ ὅστις γινώσκει τὴν ὁδόν, ἦτις ἀνοίγεται πρὸ τῶν βημάτων του; ὁ οὐρανὸς μόνον νὰ ἦν αἰθριὸς καὶ ὁ ἄρ' καθρός, καὶ ἀδιάρρονον διὰ τὴν ὄραν.

Ναί, ἀλλ' ὁ κοπος... .

Ὁ κόπος εἶνε μικρὸν πρᾶγμα, ὅταν ἀποβλέπωμεν εἰς σκοπὸν ὠριμῶμενον. Ὁ προσκυνητὴς ὁμοιάζει τὸν καλλιτέχνην ἢ ὁδὸς ὡς καὶ ἡ τέχνη ἔχουσι τὰς ἀνωφερείας καὶ κατωφερείας των, τὰς δυσχερείας καὶ τὰς θέλητρά των. Πολλάκις εἶνε δύσκολον νὰ φθάσῃ τις εἰς τὸν σκοπὸν, ἀλλ' ὁ τεχνίτης προχωρεῖ πάντοτε διὰ μέσου τῶν κωλυμάτων πρὸς τὸ ἰδανικόν, καθὼς ὁ ὀδοιπόρος διὰ μέσου τῶν προσκομιμάτων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διευθύσεώς του. Ἐὰν ἡ ἡμέρα ἐπιλείψῃ αὐτοῦς, προσμένουσι τὴν ἐπάνοδόν τῆς: δὲν ὀπισθοχωροῦσι: καταβάλλουσι πᾶν σθένος, ἀλλὰ δὲν παραιτοῦνται τοῦ σκοποῦ των καὶ δι' ἄγνων κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἦτον μακρῶν, ἀλλὰ πάντοτε προδευτικῶς καὶ ὀρθοτόμων, ἀκολουθοῦσιν ἀμάρτεροι τὴν πορείαν των.

Οἱ λόγοι οὗτοι εἶχόν τι βέβαιον καὶ πειστικόν. Τὸ ὄφρος τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἦτο γλυκὺ ἄμα καὶ σεβρῶν. Ὁ Ἰάκινθος καταληφθεὶς ὑπὸ θαυμασμοῦ ἔμεινε σιωπηλός. Ὁ ἄγνωστος αὐτός, ὅστις πρὸ μικροῦ τὸν εἶχεν ἀησυχίσει, ἦδη τὸν ἐξέπληττε.

Ὁ ξένος ἔκαμεν ἐν βῆμα διὰ ν' ἀπομακρυνθῇ. Τότε δὲ ὁ Ἰάκινθος ἐπανελάθε.

Ἄρνεῖσαι νὰ εἰσέλθῃς;

Ὁ ἄγνωστος ἐδίστασε κατ' ἀρχάς.

Τέλος, δὲν ἀρνοῦμαι: θὰ εἰσέλθω, λέγει. Μοὶ εἰσὶ ἄγνωστος, ἀλλὰ τὸ μέτωπόν σου εἶνε καθρὸν καὶ οἱ λόγοι σου εἰλικρινεῖς: ἀποδέχομαι τὴν προσφορὰν σου.

Εἰσερχόμενος παρετήρησεν ἀγαλμάτιον, τὸ ὅποιον εἰργάζετο ὁ νέος πρὸ ὀλίγου.

Εἶσαι λοιπὸν καὶ καλλιτέχνης, τῷ λέγει μειδιῶν μὲν ἀλλὰ σεβρῶς. Ἐπὶ τοῦ προσώπου τούτου τοῦ φέροντος τὰ ἴχνη τηλικούτων συμφορῶν καὶ αὐτὸ τὸ μειδίημα ἦτο σεβρῶν. Ποιήσαντα δ' αὐτὸν τινὰς ὀρθὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἀγαλματίου τούτου ὁ Ἰάκινθος τὸν ἐθεώρει ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον ἐκπληκτόμενος.

Καὶ σὺ ἐπίσης, καθὼς βλέπω, εἶσαι καλλιτέχνης, λέγει εἰς τὸν ξένον.

Ἐγὼ δὲν εἶμαι, ἀπεκρίθη ὁ ξένος, ἀλλ' ἐγνώρισα πολλοὺς τοιοῦτους, εἶδον μάλιστα Ἰωάννην τῆς Βονωνίας, τὸν μέγαν γλύπτην, περὶ τοῦ ὁποῦ ἀναμειβόμενος θὰ ἤκουσες νὰ γίνεταί λόγος.

Τὸν Τζουάνε τῆς Μπολωνίας! ἀνεκράξεν ὁ Ἰάκινθος: τὸν ἐγνώρισες;

Ἐπεσκέφθην πολλάκις τὸ ἐργοστάσιόν του... Ἀλλὰ τί εἶνε τούτο;

Περιτρέχων ὁ ξένος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἐργοστάσιον, παρετήρησεν ἀναγλύφον τι ἡμιτελὲς ἐπι, ἀλλὰ κατεσκευασμένον μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἀφοσιώσεως. Τὸ ἀναγλύφον τούτο παρίστανε δύο νεάνιδας μεγέθους ὀλίγον κατωτέρου τοῦ φυσικοῦ καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ τοῦ σώματος. Αἱ δύο κεφαλαὶ θεώμεναι ἢ μὲν πλαγίως, ἢ δὲ ἐκ τριῶν τετάρτων, ἦσαν ζωνταναὶ καὶ θελκτικώταται. Ἡ μὲν πρώτη εἶχε τὴν σεβρῶν ἀγρότητα ἀγγέλου καὶ τοὺς χαρακτήρας τῆς Ραφαήλας, ἡ δὲ ἑτέρα, εὐφυῆς καὶ γλυκυτάτη, ἦτον ἡ Ἰωάννα.

Ὁ ἄγνωστος ἐντοσοῦτω ἐστάθη πλησίον τοῦ ἀναγλύφου, καὶ προσηλώτας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ ἔργου τούτου ἔμεινε προσεκτικὸς καὶ εἰσὶν ἀφρητημένος: ἐνίστε τὰ βλέμματά του ἐλάμβανον ἀλλόκοτον ἔκφρασιν, τὸ στόμα αὐτοῦ ἡμιγνοίετο, ἵνα ὁμιλήσῃ, ἔπειτα, ὡς εἰ ἐναντία σκέψις διήρχετο τὸ πνεῦμά του, τὰ χεῖλη αὐτοῦ ἐκλείοντο ἐκ νέου μὴ προφέροντα μηδεμίαν λέξιν: τὸ βλέμμα του καθίστατο πάλιν ἀκίνητον, οἱ δὲ χαρακτήρες αὐτοῦ δὲν ἐξέφραζον πλέον εἰμὴ ἄρῶνον θαυμασμόν.

Ἄλλ' ὁ Ἰάκινθος ἰστάμενος ἐπισθεν αὐτοῦ, οὐδεμίαν ἔβλεπε τῶν ἀλλοιώσεων τούτων.

Διὰ τὸν Ἰάκινθον αἱ δύο αὐταὶ κεφαλαὶ ἦσαν προσηλίσταται, διὰ πάντα ὅμως ξένον, τὸν ὅποιον ὀλίγον ἐνδιέφερον τὰ ὀνόματα, ἢ χάρις αὐτῶν τὰς καθίστα θελκτικώτατας.

Τοῦ ἀγνώστου σιωπῶντος, ὁ γλύπτης ἠθέλησε νὰ μάθῃ τί ἐφρόνει περὶ τοῦ ἀναγλύφου. Ὄθεν,

— 'Ιδού, τῷ λέγει, τὸ εὐνοούμενόν μου ἔργον· πῶς σοὶ φαίνεται;

— Ἐἶνε καὶ τὸ καλλίτερον, ἀπεκρίθη ὁ προσκνητής. 'Αλλ' αἱ δύο αὐτὰ ὠραία κεφαλαί εἰσὶν ἰδιωματικὰ ἢ ἔσχατος πρότυπα αὐτῶν;

— Πῶς... 'Α! ἀληθῶς εἶται ξένος, ἔρχεται μακρόθεν καὶ δὲν δύναται νὰ τὰς γνωρίζῃ. Ἐἶνε δύο νεάνιδες τοῦ χωρίου τούτου, αἱ θυγατέρες γυναικῶς ὀνομαζομένης Θηρεσίας.

— Καὶ πῶς! εἶνε ἀδελφαί; ἀλλὰ δὲν ὀμοιάζουν διόλου.

'Εχεις δίκαιον· εἶπα αἱ θυγατέρες τῆς Θηρεσίας κατὰ συνήθειαν· ἀλλ' ἡ νεωτέρα εἶνε τέκνον υἱοθεσίας.

— Οὕτως ἔχει, λέγει ὁ ξένος ὀμιλῶν τρόπον τινὰ πρὸς ἑκυτόν· νομίζω ὅτι τὰς ἀπήνησα, ἡ νεωτέρα δὲν ὀνομάζεται Μαρίας;

— Μαρίας; ὄχι, 'Ιωάννα. Τὸ ὄνομα τῆς ἐτέρας εἶνε Παρατήλλα.

— 'Ιωάννα, ἐπανέλαθεν ὁ προσκνητής; ἢ ἠκνητήθη βεβαίως.

— 'Αναμιθόλω; διότι εἶνε ἀδύνατον νὰ τὰς εἶδες σήμερον.

'Ὡς θέλων δὲ νὰ διακόψῃ τὴν ἀδιάφορον ταύτην συνομιλίαν ἐπὶ ἀντικειμένων τοσούτων προσελθὼν εἰς αὐτόν, ὁ νέος καλλιτέχνης ἐξῆλθε τοῦ ἐργασταίου. Ἐπέστρεψε δὲ μετὰ τινος στιγμῆς, φέρων ἄρτον, οἶνον καὶ ὀπωρικά.

«'Ιδού, λέγει ἀποθέτων αὐτὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἴδου λάβε καὶ, ὅπως ἐπαναλάβῃς ὀλίγον τὰς δυνάμεις σου.

'Ὁ ξένος δὲν ἀπήνησε καὶ ἐβάνετο ὅτι δὲν ἤκουσε τίποτε. 'Ὁ 'Υάκινθος ἐπροχώρησε πρὸς αὐτόν· ὁ προσκνητής ἐκράτει ἴχνο-γράφημά τι, ἔπερ εὖρε πιθανῶς ἐπὶ τῆς τραπέζης. 'Απέθεσε δὲ αὐτὸ ἀκούων τὸν νέον πλησιάζοντα.

— Τοῦτο εἶνε μία τοιχογραφία τοῦ Σινιορέλλη, λέγει οὗτος, τὸ ἐσχεδιάσα ἐσχάτως εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Μοντολιέτου.

— Αὐτὸ τὸ μοναστήριον εἶνε πολλὸ μακρὰν ἀπ' ἐδῶ;

— 'Ὁ! ὄχι· μίαν περίπου λεύγαν. 'Εκεῖ ὑπάρχουν θαυμάσια, ζωγραφίαι, αἵτινες θὰ σοὶ ἀρέσωσιν, ἐπειδὴ ἀγαπᾷς τὰς ὠραίας τέχνας.

— Εἰς τὸ Μοντολιέτον, ἀπεκρίθη ὁ προσκνητής, μὴ προσέξας εἰς τὰς λεπτομερείας ταύτας, διαμένουν, νομίζω, οἱ μοναχοὶ Βενεδικτῖνοι;

— Μάλιστα.

— Τοὺς γνωρίζεις;

— Γνωρίζω τινὰς ἐξ αὐτῶν, μάλιστα δὲ τὸν δὸν 'Ισίδωρον, ὅστις ἐγνωρίσα ποτε τὸν Φρὰ Βαρβολομαῖον καὶ παρ' οὗτινος ἐνεπνεύσθη.

— Δὲν ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν κάποιος ὀνομαζόμενος δὸν Γαετάνος;

— Δὸν Γαετάνος; Βεβαίως. Οὗτος εἶνε ἅγιος γέρον, τιμώμενος καὶ σεβόμενος ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους. Τὸν γνωρίζεις ἴσως;

— Πολλὰκις ἤκουσα περὶ αὐτοῦ. Τὸ ἀνάγκυρον τοῦτο εἶνε ἀναμιθόλω καὶ καλλίστον, καὶ ἔχεις, καλὲ νέε, μέλλον ἐνώπιόν σου· ἀλλ' ἐνθυμοῦ ὅτι ἡ τέχνη εἶνε δέσποινα ζηλότυπος, ἀπει- τοῦσα ὑπέρβας ἀμωσιωμένους... 'Ιωάννα δὲν ὀνομάζεται ἡ ὠραία αὕτη νεάνις;

'Ὁχι, ἡ μικρότερα ὀνομάζεται οὕτω.

— Τοῦτο εἶνε ἀληθές, τὸ εἶχες ἤδη εἰπεῖ· ἀλλὰ τί τὰ ὀνόματα ταῦτα μοὶ ἐνδιαφέρουν; 'Εν μόνον μοὶ ἐνδιέφερε, τὸ ἰδικόν σου· διότι θὰ καταστάῃ, σοὶ τὸ λέγω, διάστημα ἡμέραν τινὰ.

— Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σὲ εἰσακούσῃ καὶ εὐδελήγητῃ πράγματι νὰ κοσμήσῃ καὶ νὰ λαμπρύνῃ τὸ ὄνομα τοῦ 'Υακίνθου!

'Ὁ προσκνητής λαθὼν τὴν ῥάβδον τοῦ ἀπεμακρόνυτο.

— 'Ε! πῶς, τῷ λέγει ὁ γλύπτης, ἀναχωρεῖς; δὲν θέλεις νὰ δεχθῇς οὐδὲν ἐκ τοῦ λιτοῦ τούτου φαγητοῦ; ἐδεῖκνε δ' εἰς αὐτόν ὅλα τὰ ὀπωρικά, τὰ ὅποια εἶχε φέρει.

'Εκεῖνος ἤρνηθη.

— 'Ὁ ἥλιος, λέγει, προσδίνει εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ αἱ ὄραι βαδίζουσιν. 'Ὁρεῖλαι ν' ἀναχωρήσω. Δὲς μοι μόνον τὸν ἄρτον τούτον ὡς σύντροπον τῆς ὁδοπορίας μου.

— Ἦ γαυθῆς ὡσαύτως τὸν οἶνον τούτον ὑπὲρ τῆς εὐθυμερίας τῶν τεχνῶν.

— Καὶ ὑπὲρ τῆς προόδου σου, ἀπεκρίθη ὁ ξένος, κενόνων τὸ ποτήριον.

— Προσέτι δὲ καὶ ὑπὲρ εὐδωστῆτος τοῦ ταξιδίου σου, ἐπρόσθεσεν ὁ 'Υάκινθος... 'Αλλ' ἀναχωρεῖς, μὴ ἀρίων μοι τὴν γνωρί- μίαν σου;

— Πρὸς τί τούτο; ἠθέλησα νὰ σὲ γνωρίσω, διότι ἔχεις κάλλιστα προτερήματα καὶ μέλλον τὸ κατ' ἐμὲ τί καλὸν ἔχω; 'Υπεδέχθη δ' ὀλίγας στιγμῆς ὑπὸ τὴν στέγην τῆς οἰκίας σου τὸν ἀπρηνηκότα προσκνητήν, συνδιελέχθη μετ' αὐτοῦ, σὲ ἐνεθάρρυνε· δὲν θέλεις ἴσως τὸν ἐπαγίθει, πρὸς τί λοιπὸν νὰ γνωρίζῃς τὸ ὄνομα αὐτοῦ; Τὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ δένδρα ἐρωτώσιν ἄρα γέ τὸν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου φερόμενον κονιορτόν, ποῖον τὸ ὄνομα αὐτοῦ;

— 'Ὁχι, ὄχι, λέγει ὁ 'Υάκινθος· μολοντί ἀρνεῖσαι τοῦτο, ὅμως βλέπω ἐν σοὶ ἄνδρα καλλιτέχνην καὶ ἴσως ἤκουσα περὶ σοῦ.

— 'Ε! καλὰ, ὀνόμαζόν με Φάβιον, ἐὰν θέλῃς. Τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶνε ὄνομα ἀγνωστοῦ, τὸ ὅποιον τοιοῦτον θὰ μείνῃ πάντοτε δι' ἐσέ. 'Υγίαινε, ὁ Θεὸς δ' ἔστω σοὶ βοηθός.

Καὶ ἀποαιρετῶν διὰ τῆς χειρὸς τὸν γλύπτην ὁ προσκνητής ἐξῆλθε τῆς οἰκίας· ἐπαναλαθὼν δὲ τὸν δρόμον τοῦ ἀπεμακρόνυτο.

'Ὁ 'Υάκινθος τὸν ἠκολούθησεν ἐπ' ὀλίγας στιγμῆς διὰ βλέμματος ἐπαστικῶς, ὁ δὲ ξένος στρέψας τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ ἐγένετο ἄφαντος· τότε ὁ νέος εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστάσιόν του καὶ ἐστάθη ἐνώπιον τοῦ ἀναγλύφου του, ἔπερ τόσον ἐπεθύμει νὰ θεωρῇ. (ἀκολουθεῖ).

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου 'Ηθικῶν).

Μεθερμηγνέων ἐπὶ τὸ ἀπλοῦστερον καὶ εὐληπτότερον τὴν ἀξιο- λογητάτην πραγματείαν τοῦ φιλοσόφου τῆς Χαίρωνείας τὴν περὶ τοῦ:

«Πῶς ἂν τις αἰσθῆται ἐαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ»

ἦτοι «Πῶς νὰ γνωρίσῃ τις τὰς πρὸς τὴν ἀρετὴν προόδους αὐτοῦ», πέποιθα ὅτι οἱ φιλόμοστοι ἀναγνώσται τοῦ Μέντορος θέλουν με- γάλως εὐαρεστηθῆ ἐκ τῆς ἐπωφελεστάτης ἀναγνώσεως αὐτῆς, καὶ μάλιστα οἱ νέοι τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος οἱ ὀργῶντες πρὸς τὴν παιδείαν καὶ ἀρετὴν. 'Αλλ' ἐπειδὴ ἡ πραγματεία αὕτη εἶνε ὀπω- σοῦν διεξοδική, προτάσσω τὴν ἐπομένην περίληψιν αὐτῆς.

Περίληψις.

Μετὰ τινος ἐπὶ τῶν Στωϊκῶν φιλοσόφων παρατηρήσεις ὁ Πλού- ταρχος ἐκθέτει· τα γενικὰ καὶ μερικὰ σημεῖα, δι' ὧν δυνά- μεθα νὰ γνωρίσωμεν ὅποιας προόδους ἐκτάμμεν ποδὸς τὴν ἀρε- τήν. Ταῦτα δὲ συγκεφαλαιούονται ὡς ἑξῆς: Μετριοφροσύνη εἰς τὴν πράξιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἀποφυγὴ πάσης ἐπιδειξίσεως, ἐπαγρύπνη- σις καὶ σκέψις τοῦ νοῦς ἀδιάλειπτος, ἵνα γνωρίσωμεν τὰ ἐν ἡμῖν προσκόμματα τὰ βραδύνοντα τὴν πρόδον μᾶς πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἠπίστης περὶ τὸ δέχεσθαι τὰς συμβουλάς τῶν ἐπιτιμῶντων ἡμᾶς, φροντίς εἰς τὸ ἀνακαλύπτειν τὰς ψυχικὰς ἡμῶν ἀσθενείας πρὸς ἄνδρας νουεχεῖς καὶ πεπαιδευμένους, γενναία ὑπομονὴ τῶν δυσ- τυχημάτων, ψυχικὴ εὐστάθεια οὐδόλως παρατομένη καὶ ὑπ' αὐ- τῶν τῶν φοβερῶν ἐνυπνίων, ἔρευνα τῶν παθῶν, εἰς ἃ πρότερον ὑπεκείμεθα, ἵνα κρίνωμεν ἂν ἡ φρόνησις ὑπερίσχυσε κατ' αὐτῶν, θυμιασμός πρὸς τοὺς ἐναρέτους ἄνδρας καὶ μάλιστα ζήλος ἐνθερ- μος τοῦ μιμῆσθαι· αὐτοὺς καὶ εἰς αὐτὰς προσέτι τὰς συμφορὰς ἃς ὑπέστησαν, ὅπως ἐμμένωσι πιστοὶ εἰς τὰ καθήκοντα αὐτῶν, καὶ τέλος προσοχὴ εἰς τὸ ν' ἀποφεύγωμεν καὶ τὰ ἐλάχιστα σφάλ- ματα καὶ ἐνδελεχῶς νὰ τεινωμεν πρὸς τὴν ἐντελεῆ ἀρετὴν, ἣν ἅπαντες ἀείποτε ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν.

Τίτι τρόπῳ, ὦ φίλε Συνεκίον (1), θὰ συνησθάνομεθα τὴν πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπίδοσιν ἡμῶν, ἂν ἡ κακία καὶ ἡ ἀφροσύνη, οὐδόλως βαθμηδὸν ἐλαττούμεναι, συγχρόνως μὲ τὰς προόδους μᾶς ἐξῆσκον ἐπ' ἡμᾶς τὴν αὐτὴν ἐπιρροὴν καὶ μᾶς ἔσυρον πρὸς τὰ κατὰ, ὡς ἡ μολιβδία τὸ δίκτυον; Οἱ μνηθάνοντες τὴν μουσικὴν ἢ τὰ γραμματικὰ πῶς ἤθελον γινώσκει τὰς προόδους των, ἂν ἡ μάθησις δὲν ἐσμίκρυνε βαθμηδὸν τὴν περὶ αὐτῶν ἀμύθειαν καὶ ἀτεχνίαν; καὶ ἂν εἰς τὸν ἀσθενούντα ἢ θεραπεία δὲν ἐπέφερον ἀνακούρισί τινα μετριάζουσαν τὸ νόσημα αὐτοῦ καὶ βελτιούσαν τὴν ὑγείαν του μέχρι τελείας ἀναρρώσεως, πῶς ἤθελον οὗτος γινώσκει τὴν ἐπιγινομένην διαφοράν; Καθὼς λοιπὸν εἰς ταῦτα ἀληθῶς δὲν προκόπτομεν ἂν ἀγνωσῶμεν τὴν μεταβολήν, ἣν περ δυνάμεθα ν' ἀρρομώσωμεν πρὸς πλάστειγα, τῆς ὁποίας διὰ νὰ ὑψωθῇ τὸ ἐν μέτρῳ, ὀφείλει συγχρόνως νὰ βαρύνῃ τὸ ἔτερον, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας οὐδέμια αἰ- σθησις προκοπῆς δύνανται νὰ παρατηρηθῇ, ἂν ἡ ψυχὴ δὲν ἀποκα- θαιρηται ὀλίγον κατ' ὀλίγον τῆς ἀβελητηρίας καὶ τῶν μολυσμά- των αὐτῆς, ἀλλὰ μέχρις οὗ λάθῃ τὸ ἄκρον καὶ τέλειον τῆς ἀρε-

(1) Ὁ Σόστριος Συνεκίον, εἰς ὃν ὁ Πλούταρχος ἀπέφωκε τοὺς Πα- ραλλήλους Βίους του, τὴν παροῦσαν πραγματείαν καὶ τινὰς ἄλλους ἠθι- κῶς αὐτοῦ λόγους, φανερὰ ὅτι ἦτο ἐπιστήμιος τοῦ φιλοσ. Ὁ Συνεκίον οὗτος ἐγένετο τετράκις ὑπάτος, καὶ οἱ αὐτοκράτορες Νέρβας καὶ Τραϊαν- νος ἔσχον ἰδίαν τινὰ ὑπόληψιν πρὸς αὐτὸν τῆς ἀρετῆς του ἐνεκεν.

τῆς, ὑπόκειται καθ' ἑλὸν τὸ μεταξὺ διάστημα εἰς τὴν κακίαν, διότι ἄλλως ἤθελε φανῆ τις, ὅτι ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ ἅπασαν διὰ μᾶς τὴν φαυλότητα ἀποφυγῶν προσέθη εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀρετῆς, αἰφνιδίως οὕτως εἰπεῖν καὶ οὐδὲ πολλοστὸν τῆς κακίας μέρος ποσαφαιρέσας. Καὶ ὁμως γινώσκεις ὅτι οἱ λέγοντες (1) ταῦτα καὶ δοξάζοντες τὴν τοιαύτην αἰφνιδίον μεταβολὴν εὐρίσκονται περιπε- πλεγμένοι εἰς μεγίστην ἀπορίαν τοῦ νὰ τὴν ἐξηγήσασιν, διότι βεβαίως διαλανθάνει αὐτοὺς ἡ στιγμή, καθ' ἣν αἴφνης ἐγένοντο σοφοί, καὶ ἀγνωστοὶν ὅτι ἡ ἐπίδοσις γίνεται κατὰ μικρὸν καὶ ἐν χρόνῳ πολλῷ, ὅστις τὰ μὲν ἀφαιρεῖ, τὰ δὲ προστίθει, καὶ ὅτι, οὕτω προβαίνοντες, ἀνεπαίσθητως καὶ ἠρέμα προσμύγνυνται τῇ ἀρετῇ. Ἄν δὲ ὑπῆρχε τοσούτον τάχος καὶ μέγεθος τῆς μεταβο- λῆς, ὥστε ὁ ἀφ' ἐσπέρας κακίστος νὰ γίνῃ τὸ πρῶτ' βέλτιστος καὶ, ἀποβαλὼν τὰς χθελινὰς αὐτοῦ ἀβελητηρίας καὶ ἀπάτας ἐκ τῆς ψυχῆς, νὰ ἐκφωνήτῃ τὴν ἐπαύριον ἐγαυρόμενος τὸ τοῦ ποιη- τοῦ, ὡσανεὶ ἀποδιώκων τὰς ψευδεῖς ὀπτασίας τῆς νυκτός:

«Ψευθεῖς ὄνειροι, χαίρετ', οὐδὲν ἦτ' ἄρα»,

τῆς δὲν ἤθελον αἰσθῆναι τὴν τοσαύτην ἐν ἐκτυῶ γενομένην διαφο- ρὰν καὶ τὴν ἀθρόως ἐκλάμψασαν φρόνησιν; Τὸ κατ' ἐμὲ νομίζω ὅτι γενόμενος τις κατ' εὐχὴν ἀνὴρ ἐκ γυναικῶς, ὡς ὁ Κανεύς (2) ἤθελε μᾶλλον ἀγνωστῆ τὴν μεταμύρωσίν του παρὰ ὁ ἀποτελε- σθεὶς σώρων καὶ συνετός καὶ ἀνδρεῖος ἐξ ἀνοήτου καὶ δειλοῦ καὶ ἀκράτους, ἢ ὁ εἰς ἐνάρετον καὶ σχεδὸν θεῖον ἐν ἀκαρεῖ μεταβα- λῶν τὸν θηριώδη αὐτοῦ βίον. 'Αλλ' ὀρθῶς μὲν ἐρρέθη τό:

«Πρὸς στάθμην

Πέτρον εἰσεσθαι, μῆτι πρὸς πέτρῳ στάθμην.»

ἦτοι: «Νὰ κόπτωμεν τὴν πέτρην ἐπὶ τοῦ κανόνος καὶ ὄχι νὰ μορφώσωμεν τὸν κανόνα ἐπὶ τῆς πέτρας.» Οἱ δὲ μὴ μορφώνον- τες τὰς γνώμας καὶ δοξασίας των πρὸς τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ πράγματα πρὸς τὰς ἐκτυῶν ὑποθέσεις, καταβιαζόμενοι αὐτὰ νὰ λάβωσι κλίσην ἐναντίαν τῆς φύσεώς των, ἐπληρώσαν τὴν φιλοσοφίαν πολλῶν ἀποριῶν, ἐξ ὧν ἡ μεγίστη εἶνε τὸ νὰ διατείνωνται ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι οἱ μὴ ἀπικόμενοι εἰς τὸ τέλειον τῆς ἀρετῆς ὑπόκεινται εἰς μίαν δμοῦ κακίαν, καὶ οὕτω ἡ λεγομένη ἐπίδο- σις καὶ προκοπὴ, μικρὸν τι διαφέρουσα κατ' αὐτοὺς τῆς ἐσχάτης ἀφροσύνης, καθίσταται αἰνίγμα ἀκατανόητον καὶ παραλογισμός, καὶ τὸ χεῖρον προσέτι διτύχουζονται ὅτι ἡ προκοπὴ ἢ κατορ- θώσασα βαθμηδὸν ν' ἀπαλλῆξῃ τοὺς ἀνθρώπους τῶν παθῶν καὶ νοσημάτων παρέχει αὐτοὺς ὁμοίως δυστυχεῖς ὅσον καὶ τοὺς μη- δενὸς τῶν κακίστων ἀπηλλαγμένους.

'Αλλ' ἡμεῖς, ὅπως ἀναίρεσωμεν τὰ τοιαῦτα, ἃς ἀντιτάζομεν κατ' αὐτῶν τὰ ἴδια αὐτῶν ὀπτα. Οὗτοι εἰς τὰς σχολὰς των κοτὰ τὴν λαοθησμένην αὐτῶν ἀρχὴν φρονοῦσι μὲν ὅτι ὁ δίκαιος 'Αριστείδης ὑπῆρξεν ἐπίσης ἀδικος ὡς ὁ τύραννος Φίλαρις, ὁ

(1) Οἱ φιλόσοφοι, οὗς ἐναπέθα ἔχει ὑπ' ὄψιν ὁ Πλούταρχος, εἶσι Στωϊκοί. Οὗτοι διετείνοντο ὅτι ὅλα τὰ πράγματα ἦσαν ὅμοια καὶ ὅτι τὸ ἐλάχιστον ἀδικημα ὀφείλει νὰ τιμωρῆται αὐστηρῶς ὡς καὶ τὸ μέγι- στον ἐγκλημα. Κατὰ συνέπειαν τοῦ συστήματος τούτου οἱ μὴ κατέχον- τες τὴν τελειότητα τῆς φρονήσεως καὶ τῆς σοφίας ἦσαν ἐπίσης κακοῦρ- γοὶ καὶ φαυλόηθεις ὡς καὶ οἱ μᾶλλον διεσθαρμένοι.

(2) Νέος κόρη ἐκ Θεσσαλίας, ἐρομένη τοῦ Ποσειδῶνος, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ τὴν μεταμορφώσῃ εἰς ἀνδρα καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἄπρω- τον εἰς τὰς μάχας. Ἐγένετο λοιπὸν κατὰ τὴν μυθολογίαν εἰς τῶν αν- δρειότερων Λαπιθῶν.

γεννίας Βρασιδας δειλός ως ο Τρωαδίτης στρατιώτης Δόλων και προσέτι ο φιλόσοφος Πλάτων εξίσου αγνώμων ως ο συκοφάντης Μέλιτος· άλλ' όμως εις τας πολιτικας τε και εμπορικας αυτών επιχειρήσεις αποφεύγοντες τους κακίστους ως μη παρέρχοντας αυτοίς την δέουσαν ασφάλειαν, προσφεύγουσιν εις τους

εναρέτους και πολλού λόγου αξίους δια να εμπιστευθώσι και εκτελέσωσι δι' αυτών τας αναγκαιοτέρας των υποθέσεις.

Ήμεεις δέ, βλέποντες προφανώς ότι εις πάν γένος κακού και μάλιστα εις τας άταξίας της ψυχής συμβαίνει αυξησεις η ελάττωσις κατ' αναλογίαν των προόδων ήμων προς την άρετήν και καθόσον ο όρθος λόγος διαρωτίζει ήσύχως την ψυχήν και διακαθαίρει διαλύων την μοχθηρίαν αυτης ώσπερ σκιάν, φρονούμεν εύλόγως ότι ή μεταβολή αυτη ή ανέλκουσα ήμας εκ του βυθού των ελαττωμάτων καθίσταται λίαν ε-παισητή και ότι, καθώς οί πλέοντες εις πέλαγος άχανός αναλογίζονται τον χρόνον της πλεύσεως και την δύναμιν του άνέμου, δια να γνωρίσωσι την απόστασιν ήν διήνυσαν ούτω κομίζόμενοι, τοιούτοτρόπως δύναται



Η βασίλισσα της Μαδαγασκάρης.

τις μετά θετικότητος να κρίνει περί του μεγέθους των προόδων αυτού προς την φιλοσοφίαν (1) αναλογιζόμενος την πορείαν αυτού, αν ύπήρξεν ενδελεχής και συνεχής, και ούδόλως εν τή με-

(1) Η άρετή κατά τον Πλούταρχον Ισοδυναμεί τή φιλοσοφία, και αληθώς. Ο φιλόσοφος Σωκράτης ακολούτως απέδειξε το ταυτόσημον έπιφώρων των λέξεων. Άλλως τε, τί δύναται φιλοσοφία άνευ άρετης;

ταξί έχουσα καταπαύσεις, είτε παλιν όρμας και επιτηδύσεις, άλλ' αν λείως πάντοτε και όμαλώς εις τή προς κινουμένη, ώδηγείτο άπταιστως δια του όρθού λόγου και της φρονήσεως. Διότι το του Ήσιόδου :

«Εί γάρ κεν και σμικρόν επί σμικροή καταθείο
«Και θαμά τουθ' έρδοιο, τάχα κεν μέγα και τό γένοιτο»

ήτοι «Μικρά ποσότης, επί μικρά συνεχώς προστιθέμενη, αποτελεί πύραυτα μεγάλην ποσότητα» δεν έρρέθη καλώς προς αύξησιν μόνον των χρημάτων, άλλ' έφαρμόζεται εις όλα και μάλιστα εις την επίδοσιν της άρετης, καθόσον αι συχναι πράξεις αυτης περιποιούσιν εις την ψυχήν μέγιστον έθος και τελεσιουργόν· αι δέ άνωμαλίας και άμβλύτητες της πορείας ού μόνον αναστέλλουσι την προκοπήν, έπιφέρουσι κατ' αλύματα, ούτως ειπείν, ως εν καιρώ εδοιορίας, άλλά διδούσιν εν τώ μεταξυ καιρόν εις την κακίαν, ήτις τότε επιτιθεμένη και άνθυποφέρουσα ήμας προς τουναντίον, καταστρέφει τας προόδους μας.

Οί μθηματικοί λέγουσιν ότι οι πλανήται, παυσάμενης της εις τούμπροσθεν αυτών πορείας, φαίνονται ακίνητοι (1), άλλ' ή άρετή δέν επιδέχεται τοιαύτης δικοπίας και

δικαιήματα προκοπής. Η ψυχή άείποτε εν κινήσει ώσπερ επί ζυγού ρέπουσα, η άνυψύται προς τα καλά η καταπέσιναι προς τα έναντία. Οί Κιρραίοι ήρώτησαν τό μαντεϊόν πώς δύνανται να

(1) Τοϋτο προέρχεται εκ της ένυπαρχούσης διαφοράς μεταξύ της κινήσεως της γής και της των πλανητών. Οτε η γή ακολουθεί ανώτερον πλανήτην, οϋτος φαίνεται εις εύθείαν κίνησιν, οτε δ' εύρίσκειται απέναντι αυτού, φαίνεται ακίνητος, και οτε προηγείται, ο πλανήτης φαίνεται όπισθοπορών.

ζώσιν εν ειρήνη μεταξύ των, και ιδού ο Χρησμός : « Αν πάσας τας ήμέρας και πάσας τας νύκτας πολεμήσ προς τους έξω». Ούτω λοιπόν, αν συναισθάνεσαι ότι διηνεκάς επολέμησας κατά της κακίας και των παθών, αποδώκων πάντοτε τας ραθυμίας και τας ήδονάς,

αίτινες έπαρρουσιζοντο ώσπερ κήρυκες προς την φρουράν της άρετης φέρουσι σπουδές συνδιαλλαγής, εύλόγως τότε δύνασαι να διαλύσης τό λειπόμμενον του σταδίου σου μετά θάρρους και προθυμίας. Έμ. Γιαννακόπουλος. (άκολουθεί.)

ΜΑΔΑΓΑΣΚΑΡΗ.

Η θρησκεία του λαού εινε ειδός τι ειδωλολατρείας μεμιγμένης μετ' άμυδράς τινος ιδέας περί του ύπερτάτου όντος, τό έποίησιν καλούσιν Άδρία — Μανίτρα, ήτοι Θεόν του Ούρανου.



Ο βασιλεύς της Μαδαγασκάρης.

Ητοι νήσος της Σελήνης, μία των μεγίστων εν τή Ίνδική ωκεανώ προς τα άνατολική παράλια της Άφρικής, χωρισμένη αυτης δια του Μοζαμβικίου πορθμού και κειμένη μεταξυ της 12ης και 25 40 νοτ. πλ. και της 43 και 50, 30 μήκους ανατολικού.

Τό μήκος της νήσου είναι 937 μίλια, τό κατά τό κέντρον πλάτος 350—τό δ' έμβαδόν 240,000 τετραγωνικών μιλίων και ο πληθυσμός 3,000,000.

Άνεκαλύθη δέ τό 1506 υπό του Λορένζου Άλμεϊδα, υιού του πρώτου Πορτογάλλου αντίβασιλεύος εν ταίς Άνατολικαίς Ίνδαις.

Οί νύν κάτοικοι της νήσου διακρίνονται ως εκ του χρώματος εις δύο—εις ελατοχρόους και εις μαύρους. Εκ των πρώτων κατάγεται ή νύν βασιλεύουσα οικογένεια.

Οί ελαιόχροοι άνήκουν εις την Μαλαικήν φυλήν, και οι Μαύροι φαίνεταί ότι εισήλθον δια της σωματεμπορίας ως δούλοι. Οί αυτόχθονες κάτοικοι, οίτινες κατώκουν τα ένδότερα, εξήφρανίσθησαν έντελώς δια των πολέμων προς τους άποίκους. Έκτός τούτων ύπάρχουσι κατά τα άνατολική παράλια και όλίγαι χιλιάδες Άράβων μεταναστευάντων των Ίνδιών.

(ΜΕΝΤΩΡΟΣ Τόμ. Δ'. Τεύχος ΜΑ')

Ο λαός προσκυνεί 12 κύριε είδωλα, τα όποια περιτύσσει τους δώδεκα κυρίους θεούς των—4 εκ τούτων εινε ανώτεροι των άλλων και θεωρούνται δημόσιοι είτε έθνικοί.

Η μαγεία και ή δεισιδαιμονία εινε εις γενικήν χρήσιν—έπίσης και ή σεληνομαντεία.

Τά ήθη πρό της εισαγωγής του Χριστιανισμού ήσαν πολύ κακά—ο δέ βασιλεύς απόλυτος δεσπότης.

Η νήσος εινε καρποφόρος και παράγει όρύζιον, καπνόν, πατάτας, καφφέν, βαμβάκιον, ίνδικόν, μέταξαν, ζάχαριν, μέλι, ροδάκινα, πορτοκαλία και διάφορα είδη κόμμεος, άραρούτα, μαρίντας κλπ. ιατρικών.

Πολλάί των Ευρωπαϊκών Κυβερνήσεων έπροσ-

πάθησαν να κατακτήσωσι κατά καιρούς την νήσον, άλλ' αι προσπάθειαι των απέθθησαν μάταιαι ένεκα του κλίματος και της άνδρίας των κατοίκων.

Ο Χριστιανισμός εισήχθη εις την νήσον ως έφεξής. Κατά τας αρχάς του περόντος αιώνος ή Μαδαγασκαρ ήτο διηρημένη εις πολλάς ανεξαρτήτους άλλήλων επαρχίας, εις μίαν

των όποιων, Ίμερίαν, έβασίλευεν ισχυρός τις και φιλόδοξος άνήρ, καλούμενος Ραδάμας. Τούτον τὸ 1816 έπεσεκέρθησαν Ἄγγλοι άπεσταλμένοι, τὸς όποιους ύπεδέξατο φιλοφρόνως και μετὰ των όποιων έκλεισε συνθήκην, δι' ης καθρηγήθη ή σωματεμπορία, επί τῷ όρω του να σταλώσιν εις αυτόν υπό της Ἄγγλικῆς Κυβερνήσεως πολυμερόδια, όπλα και άνδρες όπως γυμνάσωσι τὸν στρατόν του εις τήν πολέμικήν. Διὰ τῆς βοηθείας ταύτης ὁ Ραδάμας μετ' ὀλίγον καθυπέταξεν εις έαυτὸν ὅλην τήν νήσον.

Τὸ 1818 ή Ἱεραποστολική Ἐταιρία τοῦ Λονδίνου έστειλε διαφόρους Ἱεραποστόλους τεχνίτας όπως διδάξωσι τὸν λαόν τὸν Χριστιανισμόν και τὰς τέχνας τοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ των προσπαθειῶν τούτων ή γλώσσα του λαοῦ κατέστη γραπτὴ διὰ λατινικῶν γραμμάτων, γραμματικὴ έμμορφώθη και ή Ἁγία Γραφή μετεφράσθη και έτυπώθη εις αὐτήν. Εἰς 10 έτη 15 χιλ. έντοπίων έμαθον να αναγινώσκουν και γράρουν και πολλοί ένηγακλίσθησαν τὸν Χριστιανισμόν.

Ὁ βασιλεύς, και τοι μή Χριστιανός αὐτός, ηνύθει πολὺ τὸς Ἱεραποστόλους και τοίς παρείχεν ὅλα τὰ μέσα πρὸς επιδιώξιν τοῦ σκοποῦ των.

Αἴφνης όμως άπέθανεν, ή δὲ διαδεχθεῖσα αὐτὸν γυνή του έπεδέθη άμέσως εις τήν καταστροφήν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὰ σχολεία έκλείσθησαν, οἱ δὲ Ἱεραποστολοὶ ἐδιώχθησαν εκ τῆς νήσου τὸ 1836. Ὁ Χριστιανισμός άπεκηρύχθη, οἱ δὲ ὀμολογούντες αὐτὸν κατεδιώχθησαν, έδρακνίσθησαν και έθανατώθησαν, πολλοὺς δὲ τούτων έρριπτον κατὰ κεφαλῆς κατὰ κρημνῶν, εἰς δὲ νήσον τὸν Χριστόν, και άπέθνησκον. Ὁ ηρωϊσμός των μαρτύρων τῆς Μαδαγασκάρ η̄τον άξιόθαύμαστος.

Ἡ κατάσταση αὐτῶν των πραγμάτων έξηκολούθει χωρὶς να δυνηθῆ ή Κυβερνησις να καταστρέψῃ τὸν Χριστιανισμόν μέχρι 1846, ὅτε ὁ υἱὸς τῆς βασιλείσεως 17έτης τότε ένηγακλίσθη τὸν Χριστιανισμόν και διὰ τῆς έπιτροπῆς του ὁ Χριστιανισμός έξηπλώθη περισσότερο η̄ πρότερον.

Τὸ 1855 νέος διωγμός η̄γήθη κατὰ τοῦ Χριστοῦ και πλεόν των 2,000 Χριστιανῶν έθανατώθησαν.

Τὸ 1857 Γάλλοι άπεσταλμένοι διοργάνισαν συνωμοσίαν κατὰ τῆς βασιλείσεως και τούτο έδωκεν άρρομήν εις έτερον διωγμόν, καὸ' ὃν και πάλιν 2,000 περίπου Χριστιανοὶ έφρονεύθησαν.

Τὸ 1861 ὁ νέος η̄γεμὼν Ραδάμας ὁ 2ος άνέβη εις τὸν θρόνον· αλλά μετ' οὗ πολὺ έδολοφρονήθη υπό τινων εκ των μεγιστάνων του και ή βασιλομήτωρ εκ νέου άνέβη εις τὸν θρόνον τὸ 1863 και επανήγαγε τήν ειδωλολατρείαν και κατεδύξε σκληρῶς τὸς Χριστιανούς.

Με τὸν θάνατον αὐτῆς, ὅστις συνέβη τὸ 1869 και με τήν ανάβασιν τῆς νέας βασιλείσεως ὁ Χριστιανισμός ὄχι μόνον άπηλλάγη τοῦ διωγμοῦ, αλλά και κατέστη θρησκεία τοῦ Κράτους διὰ βασιλικῶν διατάγματος. Τὰ ειδώλα κατεκρήσαν και διάφοροι διδάσκαλοι και κήρυκες τοῦ Ευαγγελίου έσχλήσαν εις διάφορα μέρη τῆς νήσου όπως διδάξωσι τὸν λαόν τήν νέαν θρησκείαν.

Ἐν δὲ τῷ «Χρόνῳ τῆς Νεας Ἰόρκης» αναγινώσκουμεν.

«Ἡ βασιλισσα τῆς Μαδαγασκάρης κατέκλυσε τὰ ειδώλα τῆς και ένηγακλίσθη με τήν άριστοκρατίαν αὐτῆς τὸν Χριστιανισμόν.

πάσα δὲ ή επαρχία τῆς Ἰσημερίας, ὅπου κείται ή πρωτεύουσα, έμμιμήθη τὸ παράδειγμα τῆς κυβερνήσεως. Κατὰ τὸ θεός ή βασιλισσα ὠκοδομήσατο βασιλικὸν ναίκον. Κατηδαφίσθη τὸ περιούλιον τοῦ ναοῦ τοῦ μεγάλου εθνικοῦ ειδώλου· οἱ ἱερεῖς έξεμάνησαν φρικτὰ και εἶπον ὅτι ὁ θεός αὐτῶν θέλει εξάπαντος εκδικηθῆ τήν άσεβῆ και αίρετικὴν η̄γεμονίδα.

«Τῆ δὲ 8 Σεπτεμβρίου ἤλθον ένοπλοι και άπειλητικοὶ ὅπως άπειτήσωσι τὰ δικαιώματα. ἄπερ άξιοῦσιν ὅτι έχουσι καθὸ ευγενείας. Πάραυτα δὲ άπεφασίσθη να πεμφθῶσιν ὁ αρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας και έτεροι μεγάλοι αξιωματοῦχοι εις τὸ έπίτὰ μιλιὰ απέχον τῆς πρωτεύουσῆς ἱερὸν χωρίον, όπως πυρπολήσωσι τὸν ναόν πρὸ τῆς επανόδου των ἱερέων. Οὕτω δὲ και έγένετο· τὸ ειδώλον άπετερώθη μετὰ τοῦ ναοῦ.

«Ὀλίγοι εκ των τοῦ ὄχλου εἶχον ἰδεῖ τὸ ειδώλον. Ὁ μέγας, θεός τῆς Μαδαγασκάρης η̄τον άόρατος. Οἱ ἱερεῖς, οἵτινες ένέδυσαν αὐτὸν μεταξωτὴν έσθήτα, έφρόντισαν να έχωσι αὐτὸν κεκρυμμένον. Ὁ λαός, ἰδὼν ὅτι δὲν εἶχε πλέον θεότητα πρὸς λατρείαν, εξήτησεν άμέσως παρὰ τῆς βασιλείσεως τήν νέαν θεότητα του, ή δὲ βασιλισσα προσκαλεσαμένη τότε τὸς αὐτόχθονας Χριστιανούς παρεκάλεισεν αὐτοὺς να πέμψωσι διδασκάλους τοῦ Χριστιανισμοῦ όπως διδάξωσι τὸν λαόν. Ἰδοὺ δὲ πῶς έρρυθμίσθη τὸ πρᾶγμα. Ἐπὶ των 280 πόλεων και κωμῶν τῆς επαρχίας Ἰσημερίας, αἱ 220 έχουσι ἤδη Χριστιανικὰς εκκλησίας, και εύρέθησαν άνθρωποι, οἵτινες ανέλαβον να διδάξωσι τὸν λαόν. Τούτο άποδεικνύει ὅτι δύνανται και αἱ Ἄρχαι να μεταστρέψωσι τὸ δόγμα έθνους τινός. Ἡ έπιστροφή τῆς Μαδαγασκάρης εις τὸν Χριστιανισμόν έτελέσθη κατὰ τὸν 10' αἰῶνα, ὡς ή των Σαξῶνων κατὰ τὸν ΣΤ'. Ἐάν θέλωμεν να ανατρέψωμεν τήν λατρείαν των ειδώλων, πρέπει πρώτων να εξεκρνίσωμεν τὸ ειδώλον. (1)

(Ἐκ τοῦ Ἄστέρου τῆς Ἄνατολης).

ΛΟΓΟΣ

έκφωνηθεῖς υπό τοῦ ἱατροῦ Χρ. Πολίτου

έν τῷ έν Ν. Ἐφθῶφ φιλεκπαιδ. Συλλόγῳ «ή Σύμπνοια.»

Φιλόμουσον Ἀχροατήριον!

«Ἔσεσθε οὖν τέλειοι, ὡςπερ ὁ πατήρ ὑμῶν έν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός έστι.» (Ματθαίος Κεφ. στ'.)

Ὁ έρευνητικός νοῦς τοῦ ανθρώπου, ή φυσική ήμῶν περιέργεια μᾶς ὀδηγεῖ εκόντας άκοντας ν' αναζητῶμεν τὸν μυστηριώδη σκοπόν τῆς ἐπι γῆς υπάρξεως τοῦ ανθρώπου. Ὅσον δύσλυτον και άκατανόητον μᾶς παρουσιάζεται εκ πρώτης ὄψεως τὸ ὑψηλὸν και δυσπρόσιτον τούτο έρευνημα, τὸ σκανδαλίζον εκάστοτε τὸς μή

(1) Ἴδε και Β' τόμ. Μεντ. σελ 198.

εὐαρεστουμένους να κατανοήσωσιν ὅτι οἰκοθεν εἶνε εὐνόητον, τὸσον άπλῶν καθίσταται· εις τὸς ὀδηγουμένους υπό τοῦ θεοῦ φῶτος τῆς ἀληθοῦς σοφίας.

Παραδεχόμενοι, κύριοι, άνευ τῆς παραιμικῆς ἀμβρολίας, ὅτι ὁ Θεός, ὡς ή πρώτη και ανεξάρτητος δημιουργική αίτια πάντων των ὄντων, έπλασε τὸν άνθρωπον κατ' εἰκόνα και ὁμοίωσιν αὐτοῦ, ὑποχρεούμεθα κατὰ λογικὴν συνέπειαν να παραδεχθῶμεν άνευδοξίως, ὅτι ὁ άνθρωπος, καθὰ λογικὸν ὄν, ὀφείλει αναγκαιῶς ὡς πρώτων και κύριον μέλημα να έχη τήν ἠθικὴν και διανοητικὴν ανάπτυξιν αὐτοῦ, δι' ης μόνης τελειοποιούμενος ὅσον έπιτετραπται αὐτῷ πλεόν, δύναται ἐπι μάλλον να προσομοιωθῆ και πλησιάζῃ πνευματικῶς πρὸς τὸν ἀθμιουργῆτον δημιουργόν του, συμρώνως πρὸς τὸν ἀληθῆ προορισμόν, ὃν ὁ πάνσοφος προσδιώρισε τῷ ευγενεῖ και λογικῷ κτίσματι αὐτοῦ, τῷ ανθρώπῳ.

Πρώτη λοιπὸν ἀρχή και βᾶσις τῆς ἠθικότητος και νοητικότητος τοῦ λογικοῦ τούτου πλάσματος, τοῦ ανθρώπου, εἶνε ἀναμφισβητήτως ὁ Πλάστης, ὁ ὀποιος δημιουργήσας εκ τοῦ μηδενός τὰ παντα, συντηρούμενα καὸ' οὗς έθετο αρχικούς νόμους εις τήν δημιουργίαν αὐτῶν, εἶνε πάνσοφος, πανάγιος, κριτῆς άδέκαστος των λογικῶν αὐτοῦ πλάσματος, πηγὴ άέναντος και κανὼν άπειστος πάσης ἀληθείας και αἰγιότητος.

Ἦδη εξετάζοντες μετὰ προσοχῆς και έμβριθείας τὸ ευγενές τούτο πλάσμα τῆς θείας πανσοφίας, τὸν άνθρωπον, άνευρίσκομεν, ὅτι ὁ διοργανισμός αὐτοῦ οὐσιωδῶς διαφέρειν τοῦ των λοιπῶν ἀλόγων ζῶων διευθύνεται υπό τοῦ νοῦ, τῆς ευγενούς δηλ. εκείνης δυνάμεως τῆς ψυχῆς, τῆς εις μόνον τὸν άνθρωπον υπό τοῦ δημιουργοῦ δωρηθείσε, η̄τις καθιστᾶ αὐτὸν άξιον να προσφέρῃ προσηκόντως και διὰ των ἀγαθῶν πράξεων τήν λατρείαν του πρὸς τὸν ὕψιστον και πάνσοφον Δημιουργόν τοῦ παντός.

Βεβίαιως, ή ευγενῆς αὐτῆς δυνάμεις, ὁ νοῦς, έν τῷ ὀποίῳ καταφαίνεται ή ζωογονούσα αὐτὸν ψυχὴ, η̄τις άπορρέει εκ τῆς θείας χάριτος, έδωρήθη υπό τοῦ Ἵψίστου οὐχί ἵνα μετ' η̄ν τῷ ανθρώπῳ στάσιμος, αλλά πάντως ἵνα προσδεῦη και ὅσον έἴεστιν αὐτῷ ἐπι μάλλον τελειοποιήται.

Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ ὁ δημιουργός έπλασε τὸν άνθρωπον κατ' εἰκόνα και ὁμοίωσιν αὐτοῦ, έπειτα ὀμολογουμένως, ὅτι τὸ λογικὸν τούτο πλάσμα τοῦ Θεοῦ, ὁ άνθρωπος, ὀφείλει να θεωρῆ τὸν πάνσοφον δημιουργόν του ὡς πρώτην ἀρχὴν και βᾶσιν τῆς ἠθικῆς και διανοητικῆς ανάπτυξεως αὐτοῦ, τῆς ἀληθοῦς και άπειστοῦ διαγνώσεως τοῦ καλοῦ και τοῦ κακοῦ, και να καθοδηγῆται εις ὅλας τὰς πράξεις του υπό των θεῶν έντολῶν του. Διὸ πάντες οἱ κατὰ καιρούς σοφοὶ και ὄντως μεγάλοι άνδρες απέβιδον τὰς καλὰς πράξεις αὐτῶν οὐχί· εις έαυτούς, αλλά· εις τὸν Θεόν ὡς έμπνευσθείσας υπό τῆς θείας χάριτος.

Θεωροῦντες όμως τὸν πλάστην πρώτην ἀρχὴν τῆς ἠθικότητος και νοητικότητος τοῦ ανθρώπου, δὲν έπειται εκ τούτου ὅτι ὀφείλομεν να ένοσῶμεν τὸν άνθρωπον παντάπασι παθητικόν ὄν, και ὡς ὄργανον μή δυνάμενον να διακρίνῃ και πράττῃ ἀρ' έαυτοῦ τὸ καλόν. Ἀπ' εναντίας μάλιστα εξετάζοντες μετ' έμβριθείας τήν φύσιν τοῦ ανθρώπου, άνευρίσκομεν, ὅτι εἶνε ὄν λογικόν, φύσει ἠθικόν και ελεύθερον εις τήν εκλογὴν των πράξεων του

επομένως ὀφείλομεν να καθομολογήσωμεν, ὅτι ὁ άνθρωπος διὰ τοῦ λογικοῦ, τὸ ὀπίσιν ὁ πάνσοφος έδωρήσεν αὐτῷ, εἶνε μετὰ τὸν Παντοδύναμον αὐτός ἀρχὴ ἠθικότητος έαυτοῦ.

Ἐάν θελή λοιπὸν ὁ άνθρωπος, συμμορφούμενος πρὸς τὸν ἀληθῆ προορισμόν αὐτοῦ, να μεταχειρίζεται επαξίως και καταλλήλως τὸ ἀπὸ τοῦ πανσόφου δωρηθὲν αὐτῷ πολυτιμότερον τάλαντον, τὸν υπό τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ζωογονούμενον νοῦν, ὀφείλει οὗτος ὅλας δυνάμεις να καλλιεργῆ αὐτὸν ὅσον εξεστει περισσότερο, ανάπτυσων ἐπι τὸ τελειότερον τὰς ἠθικὰς και διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις. Οὕτω δὲ ανάπτυσσόμενος ὁ άνθρωπος εκπληροῖ τὸ ρητόν τοῦ Θεοανθρώπου, λέγοντος «έσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡςπερ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ έν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός έστι.»

Τῖνι δ' ἄλλῳ τρόπῳ δύναται ὁ άνθρωπος να γίνηται τέλειος και να διακρίνῃ μὲν τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν, τὸ δικαίον ἀπὸ τὸ άδικον, τήν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸ ψεῦδος, να πράττῃ δὲ τήν ἀρετὴν και ν' άπορρεύῃ μετ' άποστροφῆς τήν κακίαν; τῖνι τρόπῳ τέλος τὸ λογικόν ὄν, ὁ άνθρωπος, καθίσταται άξιός να προσφέρῃ προσηκόντως και δι' ἀγαθῶν πράξεων τήν ἀληθῆ λατρείαν πρὸς τὸν πανάγαθον και πάνσοφον δημιουργόν του, εἰς μή διὰ τῆς ἀγαθῆς ανάπτυξεως των Διανοητικῶν δυνάμεων του προπαρρακευάσῃ έαυτόν;

Ἐάν λοιπὸν πράγματι θέλωμεν να ἤμεθα κατ' εἰκόνα και ὁμοίωσιν πλάσματα τοῦ πανσόφου Δημιουργοῦ τοῦ παντός, ὀφείλομεν ὅλας δυνάμεις να προσπαθῶμεν ν' άποκτώμεν ἀληθῆ παιδείαν, ανάπτυσσοντες ἐπ' ἀγαθῶ τὰς διανοητικὰς ήμῶν δυνάμεις.

Οὗτος, κύριοι, εἶνε ὁ ἀληθῆς προορισμός τοῦ ανθρώπου· ἐπι τῷ σκοπῷ τούτῳ ὁ πανάγαθός έδημιούργησεν ἐπι γῆς τὸν άνθρωπον. Κι έστις μή συμμορφούμενος πρὸς τὸν ἀληθῆ τούτον προορισμόν τοῦ ανθρώπου, παραιμειῖ τήν ὅσον ένεστιν έντελειότεραν ἠθικὴν και διανοητικὴν ανάπτυξιν αὐτοῦ, οὗτος προφανῶς, ἄτε μή πειθόμενος εις τὸν θεῶν νόμον, αὐτὸς έκυτὸν υποδύεται εις ἡν ζωολογικὴν βλαμίδα οὐδέλως ὁ πάνσοφος Δημιουργός κατέταξεν αὐτόν.

Δύναται δὲ ὁ άνθρωπος, συμρώνως πρὸς τὸν υπό τοῦ Δημιουργοῦ θεθέντα ὕψηλόν και ευγενῆ προορισμόν του, ν' άποκτήσῃ ἠθικὴν και διανοητικὴν διαμόρφωσιν, δι' ης κατόπιν λογικώτερον διακροθμίζει τήν καλὴν κρίσιν και διαγωγὴν αὐτοῦ έν τῷ οἴκῳ, έν τοῖς σχολείοις, έν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς και έν τῇ κοινωσίᾳ.

Ἐν μὲν τῷ οἴκῳ ὁ άνθρωπος κατὰ τήν παιδικὴν ἠλικίαν αὐτοῦ προοιμαζέται, οὕτως εἶπεῖν, και παραλαμβάνει παρὰ των γονέων και οἰκείων τὰς πρώτας ἰδέας περὶ τῆς φύσεως των πραγμάτων έν γένει, τήν ἠθικὴν φυτάδα, εξ ης κατόπιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον θέλει αναδλαστήσει τὸ δένδρον τῆς ανατροφῆς αὐτοῦ. Ἐκ τῆς κατ' οἶκον έπιμελοῦς ἢ πλημμελοῦς επαγρυπνήσεως των γονέων και οἰκείων περὶ τήν πρώτην και ἀρχικὴν ανατροφήν τοῦ ανθρώπου εξαρτάται κατὰ μέγα μέρος ή ευημερία ή δυσημερία τῆς ἰδέας αὐτοῦ υπάρξεως, τῆς κοινωίας και τοῦ ἔθνους αὐτοῦ.

Ἐν δὲ τοῖς σχολείοις, διὰ τῆς διδασκαλίας των διδασκόντων άρύεται ὁ άνθρωπος τήν διανοητικὴν ανάπτυξιν αὐτοῦ, και διαρ-

ρυθμίζει: τὴν ἠθικὴν μόρφωσίν του, καὶ οὕτως ἐφωδιασμένος προβαίνει νὰ διαπλεύσῃ τὸ δύσπλευρον πέλαγος τῆς ἀνθρωπίνου κοινωνίας. Ἐν τοῖς σχολείοις πλάττονται καὶ μορφώνονται οἱ ἀγαθοὶ πολῖται, οἱ μεγάλοι ἄνδρες. Διὰ αἱ κοινωνίαι καὶ οἱ ἄρχοντες ὀφείλουσι νὰ καταβάλλωσι μεγίστην προσοχὴν καὶ προσπάθειαν περὶ τὴν κατὰλληλον διαρρύθμισιν τῶν σχολείων καὶ ἰδίως περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν διδασκάλων. Ὁμολογουμένως ἔργον τοῦ διδασκάλου εἶνε ἡ ἀναπτύσσει καὶ μορφὴν λογικῶς τὸ πνεῦμα τοῦ μαθητεύοντος ἀνθρώπου, νὰ μεταδίδῃ εἰς αὐτὸν ἰδέας ὀρθὰς καὶ ὑγιεῖς, νὰ ἐγκαρτέηται προσηκόντως εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὰ πρῶτα καθήκοντα τῆς ἀγαθῆς καὶ τιμίας διαγωγῆς, καὶ ἐν γένει νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ καταρτίξῃ αὐτὸν οὕτως ὥστε νὰ δύναται κατόπιν νὰ προβαίῃ μόνος εἰς ἀπόκτησιν νέων γνώσεων, δι' ὧν τελειοποιῶν τὴν ἠθικὴν μάλλον αὐτοῦ ζωὴν νὰ ᾖ ἀξίος εἰς τὸ μετὰ ταῦτα νὰ διανύσῃ μάλλον ἀπροσπαιστώτως τὸ εὐχρινὸν τῆς ἀπειροῦς κινδύνους παρουσιαζούσης ἀνθρωπίνου κοινωνίας. Ἀλλὰ ὅπως τις ὀφείλει νὰ ᾖ ὁ διδάσκαλος διὰ νὰ δώσῃ τοιαύτην σωτηριώδη καὶ ὑγιή μάρφωσιν εἰς τὸν μαθητὴν, εἰς τὸ κατόπιν μέλος τῆς κοινωνίας; Βεβαίως ὁ ἐπαγγελλόμενος ἡ ἀναπτύξῃ διανοητικῶς καὶ μορφώσῃ ἠθικῶς τοὺς ἄλλους, ὀφείλει αὐτὸς πρῶτος νὰ τυγχάνῃ ἀνεπτυγμένου καὶ ἠθικῶς ὁ διδάσκαλος ἂν μὴ παρεμποδίσῃται τὸ παράπαν ὑπὸ τῶν γονέων ἢ ἀρχόντων εἰς τὴν καλὴν ἠθικὴν καὶ λογικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Χρέος μάλιστα ἀπαραίτητον τῶν τε γονέων καὶ ἀρχόντων εἶνε νὰ παρέχωσι πᾶσαν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ὑποστήριξιν καὶ συνδρομὴν πρὸς τοὺς ἱκανοὺς καὶ ἀγαθοὺς διδασκάλους, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἰδίως κατὰ μέγιστον μέρος ὑπάρχει ἐμπειροσυστημένη ἢ εὐήμερία τῶν οἰκογενειῶν, τῶν κοινωνιῶν καὶ κατὰ συνέπειαν τῶν ἐθνῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει. Ἄρα γε αἱ κατὰ τὴν Μικρασίαν ὁμογενεῖς κοινότητες ἔλαβον ποτε ὑπὸ σπουδαίων ἔποψιν τὴν κατὰλληλον διαρρύθμισιν τῶν σχολείων; τὰ ἔργα αὐτὰ ἂν ἀπαντήσωσιν ἀντὶ ἐμοῦ, ὅστις ἀπέχω νὰ προσκρούσω καὶ ἡδὴ ὁμολογῶν τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν καὶ ἰδίως περὶ τῆς καταστασεως τῶν καθ' ἡμᾶς σχολείων.

Ἐν δὲ τοῖς ἱεροῖς ναοῖς φοιτῶν ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐνισχύει, κρατῶν καὶ καλλιεργεῖ ὁ ἀνθρώπος τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις, τὰς ὁποίας παρὰ τῶν γονέων καὶ διδασκάλων παραλαμβάνει. Ἐν τοῖς ναοῖς τελειοποιεῖ ὁ ἀνθρώπος ὁλοκλήρως τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν αὐτοῦ, προσφέρων εἰς Θεὸν τὴν προσήκουσαν λογικὴν λατρείαν, ἀμέτοχον ὅσον τὸ δυνατόν πάσης δεισιδαιμονίας. Πᾶς τις κατανοεῖ πόσον ὑψηλὰ εἶνε τὰ καθήκοντα τῶν λειτουργῶν τῶν ἱερῶν ναῶν, καὶ πόσον ἐκ τῆς ἀγαθῆς ἢ πλημμυλοῦς ἐκπληρώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν καθηκόντων τῶν ἱερῶν ἐξαρτᾶται ἰδίως καὶ κατὰ μέγιστον μέρος ἡ ἠθικὴ εὐήμερία καὶ ψυχικὴ σωτηρία τῶν κοινωνιῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Πόσον ὄντως μεγίστην εὐθύνην ἀναλαμβάνουν οἱ λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, οἱ ἱερεῖς ἐνώπιον τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν ὁποίαν οὗτοι πνευματικῶς, παρ' ἡμῖν δὲ ἐν μέρει καὶ πολιτικῶς, κυβερνῶσιν! Εἶθε οἱ καταλλήλοι, οἱ διέποντες τὰ τῆς θρησκείας, καὶ ἰδίως ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αυτοκρατορίᾳ, λαμβάνοντες ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν τὴν ἰσχυροτάτην ἠθικὴν ἐπίδρασιν

ἐξασκῶσιν ἢ δύνανται νὰ ἐξασκῶσιν οἱ κατώτεροι λειτουργοὶ τῆς ἐκκλησίας ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς ὁμοδόξοις κοινωνίαις, εἶθε, λέγω, οἱ ἐκ τῆς θέσεώς των θυνάμενοι νὰ ἐνοήσωσι καταλλήλως τὴν ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν κοινωνιῶν πανίσχυρον ἐπενεργεῖαν τοῦ κατωτέρου Κλήρου καὶ νὰ ἐπιστήσωσι τὴν ἐντονωτάτην προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν αὐτῶν εἰς τὴν κατὰλληλον ἐκλογὴν καὶ χειροτόνησιν ἱερῶν, ὅτινες πάντες ὀφείλουσι νὰ ᾖ ὅσον μάλλον ἠθικοὶ καὶ πως διανοητικῶς ἀνεπτυγμένοι. Ἄν μὴ ληφθῇ σύντομος καὶ ταχεῖα πρόνοια περὶ τοῦ σπουδαίου καὶ σωτηριώδους τοῦτου ἀντικειμένου, αἱ κατὰ τὴν Μικρασίαν ἀναπτύκτου εἰσέτι κοινωνίαι, μὴ χειραγωγούμεναι προσηκόντως ὡς ἐκ τῆς ἁλλείψεως καταλλήλων ἱερῶν, θέλουσι ἐπὶ μάλλον κυλισθεῖν ἐν πᾶθει καὶ διχνοίαις, τὰς ὁποίας ἴσα ἴσα οἱ ἀγαθοὶ ἱερεῖς δύνανται νὰ κατασβύωσι καὶ προλαμβάνωσιν. Ἀλλὰ, διὰ ἡ ἀποκτήσωμεν τοιοῦτους ἀγαθοὺς καὶ σωτηριώδεις ἱερεῖς, ὀφείλομεν ἡμεῖς αὐτοὶ νὰ συντελέσωμεν ἐν μέρει εἰς τὸ νὰ προπαρασκευασθῶμεν τοιοῦτοι ὀφείλομεν ἔτι γενναίως νὰ προσφέρωμεν αὐτοῖς τὰ πρὸς ἀξιοπρεπῆ καὶ ἀνεξάρτητον συντήρησιν αὐτῶν ἀπαιτούμενα μέσθη ἄνευ τῆς θυσίας ταύτης δὲ εἶνε δυνατόν ἡ ἀποκνήσωμεν ἀγαθοὺς ἱερεῖς, καὶ ἐπομένως οὐδέποτε θείλομεν προαχθῆναι καὶ εὐμερήσει κοινωνικῶς.

Ἐν τῇ κοινωνίᾳ τέλος εἰσέρχόμενος ὁ ἀνθρώπος θέλει ἀποκτήσει δόλιγον τὴν πείραν, δι' ἧς ἐκ τῶν πραγματικῶν ἀποτελεσμάτων μηχανῶν τὴν ὀφείλει νὰ ζητῇ καὶ τί ἡ ἀπορρογῆ, ἀναπτύσσει τὰς λογικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ προσκατὰ τὴν φρόνησιν. Ἄλλ' ὅπως λάβῃ τις ἐν αὐτῇ τῇ κοινωνίᾳ, τῇ μύριους κινδύνους παρουσιαζούσῃ, ἀγαθὴν καὶ κατὰλληλον πείραν, ὀφείλει προηγουμένως νὰ ᾖ προσηκόντως προπαρασκευασμένος παρὰ τῶν ἐαυτοῦ γονέων καὶ τῶν διδασκάλων, νὰ συνοδεύηται δὲ ὑπὸ ἀκραδάντου πεποιθήσεως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐνθέρμου ἐπιθυμίας περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων του· ἄλλως οὐδέποτε ὁ ἀνθρώπος δύνανται νὰ εὐμερήσῃ, ἀλλ' ἀπόλλυται ἐν τῷ ὠκεανῷ τῆς διαφθορᾶς.

Οὕτω δὲ ὁ ἀνθρώπος, ἀναπτυσσόμενος δι' ὧν ἄνω εἶρηται μέσων ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς καὶ σχηματίζων ὀρθότερας ἰδέας περὶ τῆς ἀληθοῦς φύσεως τῶν πραγμάτων, δύνανται συμφωνῶν πρὸς τὸν ἀληθῆ προορισμὸν αὐτοῦ νὰ εὐμερήσῃ μὲν κατ' ἀνθρώπον ἐπὶ γῆς, ἡ ἀξιοθῆ δὲ μετὰ θάνατον τῆς θείας χάριτος καὶ ἀπολαύσεως. Ἐνταῦθα τοῦ λόγου περιελθόντων, κρίνω ὠφέλιμον ὅπως ἐν παρόδῳ δι' ἀναμνησθητῆτον ἀποδείξω καὶ λογικῶν ἐπιχειρημάτων ἀνατρέψω καὶ ἐξαλείψω, εἰ δυνατόν, κοινὴν τινα πρόληψιν, ἐρριζωμένην ἀτυχῶς παρὰ τῷ λαῷ, ὅστις ὡς μὴ ὠφελε δοξάζει καὶ φρονεῖ, ὅτι τάχα ὅσον ἀναπτύσσεται τις ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς ἐκπαιδευόμενος τόσον παραμελεῖ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα αὐτοῦ, γινόμενος ὀλιγόπιστος ἢ καὶ ὄλιγος, ὡς κοινῶς λέγουσι, ἄπιστος. Τὴν ὄλιγος δεισιδαιμονία καὶ ἄλογον τῆς λαοῦ πρόληψιν χρέος ἀπαραίτητον ἔχει ἕκαστος δυνάμενος νὰ ἐξαλείψῃ διὰ λογικῶν ἐπιχειρημάτων, ὡς ἀντιστρατευομένην κατὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τοῦ ἀληθοῦς προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁμολογουμένως ὁ πάνσοφος Δημιουργὸς τοῦ παντός εἶνε τὸ

πνευματικὸν φῶς, δι' οὗ πάντα τὰ ἔργα του φωτίζονται, ἢ δὲ ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ ἀνάπτυξις τοῦ νοῦ, ἢ ἀληθῆς παιδεία τοῦ ἀνθρώπου, εἶνε ὁ πνευματικὸς ὀφθαλμὸς, δι' οὗ ὁ ἀνθρώπος καθορᾷ νοερῶς τὸ ἀληθινὸν φῶς, τὸν παντοδύναμον πλάστην του.

Ὅστις λοιπὸν, κύριοι, δι' ἄσχυρίζεται, ὅτι ἴθιεν ὁ τυφλὸς δύναται νὰ βλέπῃ καλλίτερον τοῦ ἔχοντος τοὺς ὀφθαλμοὺς σώους καὶ ὑγιεῖς, μόνος οὗτος, ὁ τυφλὸς τὰ τ' ὡς τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὀφθαλμοῦν, δύνανται παρρηθῶς νὰ δι' ἄσχυρίζεται καὶ πρεσβεύῃ, ὅτι ὁ ἀμαθὴς καὶ ἀπαιδευτος, δηλαδὴ ὁ νοερῶς τυφλός, δύνανται καλλίτερον τοῦ ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς ἀνεπτυγμένου, τουτέστι τοῦ ἔχοντος νοερῶς ὀφθαλμοὺς, νὰ βλέπῃ πνευματικῶς, ἐκτιμᾷ καὶ σέβηται προσηκόντως τὸ ὑπέρτατον ὄν, τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, τὴν ἀνεξάντητον πηγὴν τῆς σοφίας! Οὐδέποτε λογικὸς καὶ σώας ἔχων τὰς φρένας δύνανται σπουδαίως νὰ ὑποστηρίξῃ τοιαύτην ἄλογον καὶ σαθρὰν παραλογίαν.

Ὁ ἀπαιδευτος καὶ ἀμαθὴς εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐκ πλημμελοῦς ἀνατροφῆς καὶ πείρας, καὶ ἐὰν ἐκ τῆς ἐμρῦτου τῷ ἀνθρώπῳ ἀγαθότητος παρορμᾶται, δὲν ἐννοεῖ τίνα τρόπον νὰ προσφέρῃ τὴν προσήκουσαν λατρείαν, τὴν καὶ ἀρετὴν πρὸς τὸν πάνσοπον, ὁ ὁποῖος πρὸς ταῖς δεήσεις καὶ ἀνυποκρίτους προσευχὰς πάντως ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ ἀληθοῦς εὐσεβοῦς καὶ πρᾶξις ἀγαθοεργίας καὶ ἀδόλου φιλανθρωπίας, τὰς ὁποίας μόνος ὁ ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς ἀνεπτυγμένος καταλλήλως διαγιγνώσκων δύνανται ἐν ἐπιγνώσει καὶ προσφύρω νὰ ἐφαρμόξῃ.

Ἀλλὰ συνηγορῶν ἐκθύμως ὑπὲρ τῆς διανοητικῆς ἐκπαιδεύσεως ὡς ἀρετῆς τῷ Θεῷ, δὲ ἐννοῶ βεβαίως τὴν πλημμυλὴν καὶ ἐλαττωματικὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ καὶ χρηστὴν παιδείαν, τὴν συνοδεουμένην πάντοτε ὑπὸ τῆς χρηστοθείας καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀνατροφῆς, τὴν ὁποίαν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας δι' ὧν εἶρηται μέσων προσπορίζεται ὁ ἀνθρώπος. Ἀλλως, καὶ αὐτὴ ἡ ὑψίστη διανοητικὴ ἀνάπτυξις, ἐὰν μὴ συνοδεύηται ὑπὸ τῆς ἠθικῆς, ἀνγκραῖως θέλει παρᾶγει ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὀλεθριώτατα κακά, ὅποια οὐδ' αὐτὴ ἡ παχυλὴ ἀμάθεια δὲν δύνανται νὰ ἐπιφέρῃ. Ἄς μοι ἀρκεσθῇ ὡς πειστικώτατον παράδειγμα ἡ ἀναφέρω ἡδὴ τὸν δαιμόνιον καὶ πολυμαθέστατον Γάλλον Βολταίρον, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ ὀξυτάτῃ μὲν ἀλλὰ διεφθαρμένῃ καὶ νοσηρᾷ φαντασίᾳ του συγχύσας παραλόγως τὰς ἀκατονομήστους καταχρήσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας καὶ αὐθιρεσίας μετὰ τῆς θρησκείας αὐτῆς τῆς ἀμύμου, ἐπροηλάκισεν ἀσεβῶς διὰ τῶν εὐσεβεστάτων μὲν ἀλλ' ἀνῆθικων συγγραμμάτων ὅχι τὰς καταχρήσεις καὶ παρανομίας τῶν λειτουργῶν τῆς θρησκείας, ἀλλ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἄμωμον καὶ θείαν θρησκείαν, καθόσον παραλόγως ἐθεώρει πάντα τὰ ἐγκλήματα, τὰ προκλούμενα ἐκ τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς δεισιδαιμονίας ὡς τόσα φαντάσματα κατηγορητικὰ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, ἢ ὅποια ἴσα ἴσα κατὰ θείαν εὐδοκίαν ἦλθεν ἄνωθεν ἵνα καταπολεμηθῇ καὶ ἐκρίζωσῃ τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὸν φανατισμὸν. Οὕτω δὲ ὁ δαιμόνιος καὶ ὀξυνοῦστατος Βολταίρος διὰ τῆς εὐρυτάτης πολυμαθείας του ἐγένετο ἡ κυρία αἰτία τῆς παραλοίας καὶ κατασφάσεως τοῦ ἐν τῇ Δύσει θρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ μετ' αὐτοῦ τῆς ἠθικῆς. Εἰς τὴν ἐκρυθμον δὲ ταύτην ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν διαφθορὰν ἀποδοτεῖα κατὰ μέγα μέρος καὶ αἱ

ὀλεθριώταται συμφοραὶ, ἂς ἐσχάτως ὑπέστη ἡ δύσμορος Γαλλία.

Κατ' ἀντιπαράθεσιν ἡδὴ ἂς λάβωμεν ὑπὸ τῆν ἄλλοις σοφιστάτους καὶ ἀληθῶς πεπαιδευμένους ἄνδρας, οἵτινες περιφρουροῦμενοι ὑπὸ τῆς ἠθικῆς καὶ χρηστῆς ἀνατροφῆς, ὡς ἄλλοι φαινότατοι ἀστέρες, καθωδήγησαν τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τοῦ θείου φωτός τῆς ἀληθείας εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, γενόμενοι μέγιστοι εὐεργεταὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡρακλείδων, χάριν συντομίας, ἡ ἀναφέρω τοὺς ἀπειροπληθεῖς σοφοὺς ἀγίους πατέρας, οἵτινες διὰ τῆς ἐν Χριστῷ σοφίας καὶ τῆς εὐρυτάτης παιδείας αὐτῶν ὡς φαινότατοι φωστῆρες διαφωτίζουσι τὸ στερέωμα τῆς ἀγίας ἡμῶν ἐκκλησίας, καὶ τόσους ἄλλους λαϊκοὺς, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς χρηστῆς πολυμαθείας των εὐηργέτησαν καὶ προήγαγον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἂς ὀνομάσω ἐν συντόμῳ δλίγους τινὰς ἐκ τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, οἵτινες μολοντὶ ἤκμασαν εἰς τοὺς χρόνους τῆς εἰδωλολατρίας καὶ ἐν μέσῳ τῆς πολυθείας, εἰς διάφορα ἀπ' ἀλλήλων ἀρεστοῦτα ἔβηθη, διὰ τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως, διὰ τῆς ἀληθοῦς παιδείας ὀδηγοῦμενοι ὑπὸ τοῦ θείου φωτός τῆς ἀληθείας, ἐν μιᾷ διανοίᾳ ἅπαντες διέγνωσαν, ἐλάτρευσαν καὶ ἐδίδαξαν τοῖς ἐκείνων ὁμοθεθεῖσι τὸν ἀληθῆ Θεόν, ὡς τὸν δημιουργὸν τοῦ παντός καὶ πηγὴν ἀένχου πάσης σοφίας.

Οὕτως, εἰς τὴν Βακτριανὴν τὴν ἐν τῇ Περσίᾳ ἤκμασε καὶ ἐβασίλευσεν, ὡς λέγεται, ὁ ἀρχαιότατος φιλόσοφος Ζωροάστρης, περὶ τὸ 500 ἢ 600 πρὸ Χριστοῦ. Ὁ φιλόσοφος οὗτος ἐπέρεσε καὶ ἐδίδαξε τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἀνταπόδοσιν. Ὁ Ζωροάστρης εἰς πέντε ἢ ἕξ, ὡς λέγουσιν, ἔτη θαυμασίως κατῴρθωσε νὰ μεταπλάσῃ ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς τὴν Περσίαν. Οὗτος ἐτακτοποίησε τὸν τε πολιτικὸν καὶ τὸν θρησκευτικὸν ὄργανισμὸν τοῦ κατὰ τὸ Μηδωπερικὸν κράτος τάγματος τῶν μάγων, ἕξ ὧν τρεῖς, ὡς πεποιγώστον, κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος, γνωρίσαντες ἐκ τοῦ ἐπιφανέτους ἀστέρος, ὅτι ἐτέχθη βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἦλθον εἰς Βηθλεὲμ καὶ πεσόντες προσεκύνησαν τὸ θεῖον βρέφος καὶ προσέφεραν τὰ γνωστὰ δῶρα, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους ἐν τῇ Κίνα Κομφούκιος, ὁ ἀριστος τῶν Σινῶν φιλοσόφων, γεννηθεὶς τὸ 550 πρὸ Χριστοῦ, ἐδίδαξεν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ὀφείλει νὰ ὑποτάσσῃται εἰς τὸν Θεόν, νὰ σέβηται καὶ νὰ λατρεύῃ αὐτόν ἡ ἀγαπᾷ τὸν πλησίον ὡς ἐαυτόν ἢ νὰ ὑποτάσσῃ τὰ ἐαυτοῦ πάθη εἰς τὸ λογικόν. Καθὼς ὁ Σωκράτης οὕτω καὶ ὁ Κομφούκιος ἐφήρμισεν τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν εἰς τὸν πρακτικὸν βίον πρὸς εὐδαιμονίαν τῶν ὁμοειθῶν του.

Ὁ οὐκονομάντωρ Ἀθηναῖος φιλόσοφος Σωκράτης, γεννηθεὶς τὸ 467 πρὸ Χριστοῦ, ἐδίδαξε τόσον ὀρθὴν καὶ φιλόδηρον ἠθικὴν, ὥστε δικαίως ἔλεγε περὶ αὐτοῦ ὁ φιλόσοφος καὶ ρήτωρ Κικέρων, ὅτι παρέλαβεν αὐτὴν οὐρανόθεν. Διὰ τοῦ θεοῦ λογικοῦ ἐγνώρισε τὴν ὑπαρξίν ἐνός μόνου Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπροσπάθησεν ἐπ' ἀγαθῷ νὰ κοινωνοποιήσῃ τὴν θείαν ταύτην ἀποκαλύψιν, καταγορηθεὶς ὡς ἄθεος παρὰ τῶν ἱερῶν τῆς Δημήτρας κατεδικάσθη νὰ πίνῃ τὸ κώνειον.

Ἄν ὁ Θεός, ἔλεγεν ὁ Σωκράτης πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἔκρυψεν ἀφ' ἡμῶν τὴν φύσιν τῶν ὄντων, ἔδειξεν ὅμως ἐν αὐτοῖς τὴν ὑπαρξίν τῆς ἑαυτοῦ θεότητος, τὴν σοφίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀγαθότητα. Ἐδίδασκεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε πανταχοῦ παρών, τὰ πάντα ὄρων καὶ περὶ πάντων προνοῶν· ἐπρέσβευεν ἐν πεποιθῆσει τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ τὴν μετὰ θάνατον δικαίαν ἀνταπόδοσιν· ἔλεγεν, ὅτι ἡ σοφία εἶνε ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς.

Πλάτων, ὁ Ἀθηναῖος φιλόσοφος, ὁ καὶ ἄξιος μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, γεννηθεὶς τῷ 406 πρὸ Χριστοῦ, ἐδίδασκεν ἰδέας ἐχοῦσας τὴν ὁμοίωσιν μετὰ τὴν παλαιὰν Γραφήν, ὡστε ὁ Νουμένιος, ὁ ἐκ τῆς ἐν Συρίᾳ Ἀπαμείας, ὀνομάζει αὐτὸν Μωϋσῆν Ἀθηναῖον. Ὁ Πλάτων ἐνόησε σαφῶς τὸν Θεὸν ὡς πρόνοιαν· ἀπέδειξε δὲ τὴν πνευματικότητα καὶ ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Ἐμβριθέστατα ἐπέκρινε τὴν Ὀμηρικὴν πολυθεΐαν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον τῶν πρὸ αὐτοῦ σοφῶν δώσας πληρεστέραν ἰδέαν περὶ Θεοῦ, ὡς ὄντως ὑπερόχως ἀγαθοῦ. Κικέρων, ὁ Ῥωμαῖος ρήτωρ καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς τὸ 105 πρὸ Χριστοῦ, ὑπάρχει ἀνθρώπος, ἔλεγεν, ὅστις, βλέπων τὸν οὐρανὸν καὶ παρατηρῶν τὰ ἐν αὐτῷ γενόμενα, δὲν ἐννοεῖ ἐναργέστατα, ὅτι κυβερνᾷ αὐτὸν ὑπέρτατος νοῦς, ὁ Δημιουργός; Ὅστις ἀμφιβάλλει περὶ τούτου, δύναται ἐπίσης ν' ἀμφιβάλλῃ καὶ ἂν ὑπάρχει ἥλιος. Προκρίων, ἔλεγε, τὴν μαρτυρίαν τῆς συνειδήσεώς μου (τῆς καθαρᾶς), παρ' οὗ λέγονται περὶ ἐμοῦ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἡ μεγαλειότης τιμωρίας τοῦ κακοποιῶν εἶνε ἡ συνείδησις αὐτοῦ, ἥτις ἀκαταπαύτως τὸν ἐλέγχει. Ἡ παιδεία, ἔλεγεν ὁ Κικέρων, διαπλάσσει μὲν τὴν νεότητα, ὠφελεῖ δὲ τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν, εὐχαριστεῖ καὶ ἡδύνη τὴν γερωνικήν, παρηγορεῖ τὴν δυστυχίαν, λαμπρύνει τὴν εὐτυχίαν, συντροφεύει τὸν ἄνθρωπον ἡμέραν καὶ νύκτα. Πᾶς ἄνθρωπος, ἔλεγε, ὁ Κικέρων, ἐξετάζων ἑαυτὸν ἀνευρίσκει ἔχῃ τῆς θεότητος· βλέπων δὲ ἑαυτὸν ὁ ἄνθρωπος ὡς ναόν, ἐν τῷ ὀπίω ὁ Θεὸς ἔθετο τὴν ψυχὴν εἰκόνα τῆς θεότητος αὐτοῦ, θέλει φρονεῖν καὶ πράττειν ἄξια τῆς ἐν αὐτῷ παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Μόνος ὁ παντάπασιν κτηνώδης δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶνε οὐσία ἀδιαίρετος καὶ ἐπομένως ἀθάνατος· διότι ὁ θάνατος εἶνε διαίρεσις καὶ ἀναλύσις τῶν συνθέτων. Ἄς ἡμεῖθα βέβαιαι, ἔλεγεν, ὅτι διὰ πάντας τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγωνιζόμενους καὶ δικαίους εἶνε ἐν τῷ οὐρανῷ τόπος ὀρισμένος, ἐνθα θέλουσιν ἀπολαμβάνει ἀτελεύτητον εὐδαιμονίαν.

Ὁ Ἀττινὸς φιλόσοφος Σενέκας (Λούκιος Ἀνναῖος), γεννηθεὶς περὶ τὸ ὄγδοον μετὰ Χριστὸν ἔτος ἐν Κορδύβῃ, πόλει τῆς Ἰσπανίας, ἂν καὶ ἤκμασε κατὰ τοὺς χρόνους ἐπὶ τῆς εἰδωλοκρατείας καὶ πολυθεΐας, πρὶν ἢ ὁ Θεάνθρωπος κηρύξῃ τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθῆ Θεόν, ἐπρέσβευε κατὰ μέγα μέρος ὅσα καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐντελλεται ἡμῖν.

Ὁ πολυμαθέστατος καὶ ἠθικώτατος οὗτος ἀνὴρ ἰδοῦν τίνα ἐδίδασκε περὶ θεότητος. Ἄν ὀφείλωμεν, ἔλεγε, καὶ πρῆπῃ ν' ἀγαπῶμεν τοὺς γονεῖς, πόσῳ μᾶλλον ὀφείλωμεν ν' ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν! Οὐδεὶς δύναται νὰ διίσχυρισθῇ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπλάσσει τὸν ἄνθρωπον ἄνευ προνοίας καὶ σκοποῦ καθόσον διὰ πάντας προητοίμασε τὰς ἀναγκαίαις τροφὰς καὶ βοηθείας· ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου ἐπρονόησε περὶ ἡμῶν καὶ διέταξε τὸ πᾶν οὕτως, ὡστε δὲν δικαιώμεθα ποτὶς ν' ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ ἀθῶν.

τὸ ἀντικείμενον τῶν φροντίδων καὶ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ. Ἀπαρίθμησον, ἄνθρωπε, τὰς ἀναριθμήτους εὐεργεσίας, ὅσας ἐπεδαψίλευσεν εἰς σὲ ὁ Θεός· οὗτος ὁ φιλοστοργότατος πατήρ σοι ἐδώρησε τὰς νοητικὰς δυνάμεις, δι' ὧν ὑποτάτεις τόσα ζῶα δυνατότερά σου καὶ ἐννοεῖς πᾶν καταληπτόν πράγμα· πρόσθε καὶ τόσα ἄλλα ποικίλα ἀγαθὰ, ἅτινα σοι ἐπεδαψίλευσεν ὁ Θεός· Παρὰ πάντα τὰ λοιπὰ κτίσματα ὁ Θεὸς σὲ ἠγάπησε καθ' ὑπερβολήν, ὡ ἄνθρωπε· διὰ τοῦτο καὶ σοι προσεδίωρισε τὴν ἐντιμωτέραν τάξιν ἐν τῷ κόσμῳ, τάξιν σε ἀμέσως δευτέρον ἑαυτοῦ. Ἄς ἡμεῖθα λοιπὸν εὐγνωμόνες, ἔλεγε, πρὸς τὸσον ἀγαθὸν Κύριον, τὸν ὑπέρτατον Ἀρχοντα τοῦ παντός. Ὁλος ὁ κόσμος εἶνε ναὸς τῆς θεότητος, ναὸς σεβαστὸς καὶ μόνος ἄξιος τῆς θείας μεγαλειότητος.

Ὡς τερατώδης ἀπάτη νὰ πιστεύῃ τις, ὅτι δημιούργημα τὸσον ὠραῖον, τὸσον ἐναρμόνιον, τὸ αἰώνιον τοῦτο δημιούργημα, ὁ κόσμος, δύναται ποτε νὰ ἦνε ἔργον τῆς τύχης! Αἱ πύλαι τῆς οὐρανόου κατοικίας τοῦ Ὑψίστου, ἔλεγεν ὁ φιλόσοφος Σενέκας, εἶνε ἡνεωγμέναι· αὐτὸς δὲ ἐκτείνει τὴν θείαν αὐτοῦ χεῖρα πρὸς τοὺς ἀγωνιζόμενους ν' ἀναβῶσιν. Ἄς μὴ θαυμάζωμεν, ἔλεγεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται ν' ἀναβῆ πρὸς τὸν Θεόν. Μήπως ὁ Θεὸς δὲν ἦλθεν εἰς ἡμᾶς; καὶ τὸ θαυμάσιον, δὲν κατώκησεν ἐν ἡμῖν; Ναί, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ δικαίου κατοικεῖ θεῖον δὲ σπέρμα ἔγκειται εἰς τὰ σώματα ἡμῶν, ἡ ἐνάρετος καρδιά περιθάλλει αὐτό, καὶ οὕτω βλαστάνει καὶ δίδει καρπὸς πράξεων ἄξιους τῆς εὐγενεστάτης αἰτίας, ἐξ ἧς ἐμψυχόναται. Ἄς ἡμεῖθα βέβαιαι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὑπερτάτου ὄντος· ὀφείλωμεν νὰ προσφέρωμεν καταλλήλως λατρείαν εἰς τὴν ὑπερτάτην μεγαλειότητα αὐτοῦ καὶ εὐχαριστίας εἰς τὴν ἀγαθότητά του. Ἐὰν θέλῃς ἀδόλως νὰ τιμᾷς τὸν Θεόν, ἔσο καλὸς ἄνθρωπος· μιμούμενος αὐτόν, λατρεύεις αὐτόν.

Ἄς ζητῶμεν παρὰ Θεοῦ εὐθύτητα καρδίας, ὀρθότητα πνεύματος καὶ σώματος ὑγείαν. Δὲν ὀφείλωμεν μόνον τὰ οἰκοδομῶμεν μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς εἰς δόξαν Θεοῦ· τὸ οὐσιώδες εἶνε ν' ἀφιερῶμεν εἰς αὐτόν τὴν καρδίαν ἡμῶν. Θέλῃσις εὐθεΐα καὶ καθαρὰ, καρδιά ἐνάρετος, ἰδοῦ ποῖα εἶνε ἡ εὐαρεστοτέρα προσφορά εἰς τὴν θεότητα αὐτοῦ. Ὁδηγούμενος, ἔλεγεν ὁ Σενέκας, ὑπὸ τῆς λογικῆς, πειθουμῆ εἰς τὴν γνώμην τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, διδασκόντων ἡμᾶς τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς· ἡ αἰωνιότης ἦν μετ' ἐλίγον μέλλω ν' ἀπολαύσω μὲ κάμνει νὰ μὴ λατρεύω τὸ σαρκίον τοῦτο, ὅπερ μὲ κρατεῖ ἐπὶ τῆς γῆς. Οὐχὶ τὰ πλοῦτη οὕτε ἡ δόξα οὕτε τὸ πλεῖθος τῶν δούλων δύναται νὰ σὲ ὑψώσωσιν, ὡ ἄνθρωπε, μέχρι τοῦ θρόνου τῆς θεότητος· ψυχὴ καθαρὰ, ἀγαθοποιὸς καὶ ἐνάρετος δύναται νὰ σὲ ἀναβιβάσῃ μέχρις αὐτοῦ. Οἱ σοφοὶ διὰ τῶν συγγραμμάτων των, ἅτινα φωτίζουν ἕλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὠφέλησαν πλείοτερον τὴν ἀνθρωπότητα παρ' ἂν ἦθελον εἰσθαι ἡγεμόνες καὶ στρατηγοί· διότι διὰ τῶν συγγραμμάτων των διδάσκουσιν καὶ φωτίζουν πάντας τοὺς ἀνθρώπους, παρόντας καὶ μεταγενεστέρους. Τοιαῦτα καὶ ἄλλα πρόμοι α εὐαγγελικώτατα διδάγματα ἐδίδασκεν ὁ φιλόσοφος Σενέκας καὶ πλείστοι ἄλλοι σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος.

Ἄλλα σύγγνωτέ μοι, φιλόμουστον ἀροατῆριον, ἐὰν παρεξέβην τοῦ κυρίου θέματος, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ καταστρέψω τὴν ἀδικον καὶ παράλογον ἰδέαν, ὅτι δῆθεν ἡ πολλὴ παιδεία δύναται νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἄπιστον καὶ ἄθεον. Μαχρὰν τούτου, ὡς

Η ΓΥΨΗΑΟΤΕΡΑ ΠΟΤΕ ΔΤ ΑΕΡΟΣΤΑΤΟΥ ΠΤΗΣΙΣ.

Ἐκ τῶν ἀρηγγυθέντων ἐπιληροφρήθημεν, ἡ ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου, συνοδευομένη ὑπὸ τῆς ἀρετῆς, κατέστησε μάλιστα αὐτὸν χριστιανικώτατον καὶ πρὶν ἀκόμη ὁ Θεάνθρωπος ἐνανθρωπισθεὶς κηρύξῃ τὰ θεῖα καὶ ἀληθέστατα περὶ θεότητος δόγματα. Διὸ καὶ οἱ λέγει « γίνεσθε τέλειοι, καθὼς ὁ πατήρ Σας ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς εἶνε τέλειος », ἐντελλεται καὶ προτρέπει ἡμᾶς νὰ προσπαθῶμεν νὰ γινώμεθα τέλειοι, ἀποκτώντες ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ἀληθῆ παιδείαν, συμφώνως πρὸς τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, δι' ἧς μόνως δύναμεθα καταλλήλως καὶ δι' ἔργων θεαρῆστων νὰ λατρεύωμεν τὸν πάνσορον Δημιουργὸν τοῦ παντός.

Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν περιστάσεων ἔτυχε νὰ μὴ γευθῶμεν τὴν ἀνεκφραστον καὶ ἀπεριγραπτον ἠθικὴν ἡδύτητα τῆς διανοητικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀς σπευσῶμεν τοῦλαχιστον δι' ὅλων τῶν προσφῶρων μέσων νὰ προλειπώμεν τὴν πρὸς αὐτὴν ἄγουσαν ὁδὸν διὰ τὰ φιλοτατα ἡμῶν τέκνα καὶ διὰ τὸν πλησίον μας, παρέχοντες μὲν ἀγαθὰ πρὸς μίμησιν παραδειγμάτων ἐν τῷ οἴκῳ, ἀποστελλόντες δ' αὐτὰ τακτικῶς εἰς τὰ σχολεῖα, ὑπὲρ τῆς καταλληλοτέρως διακρουμίσεως τῶν ὀπίων ὀφείλωμεν ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ συνεισφέρωμεν ἕκαστος μετὰ προθυμίας τὸ κατὰ δύναμιν. Ἄς προθυμοποιώμεθα τοῦλαχιστον νὰ συντελέσωμεν διὰ μικρᾶς ὑλικῆς θυσίας ὑπὲρ τῆς ψυχρωτηρίου ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων ἡμῶν, τὰ ὁποῖα ἡ θεία Πρόνοια μᾶς ἐδωρήσατο, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀγωγῆς τῶν ὀπίων ἀς καταβάλλωμεν τὴν ἡμίσειαν τουλάχιστον ἐπιμέλειαν καὶ ἐπαχρόνησιν ἐκείνης, τὴν ὀπίων δεικνύομεν ὑπὲρ τῶν ἀψύχων κτημάτων καὶ τῶν ἀλόγων θηριμάτων ἡμῶν.

Οὕτω δὲ, πολιτευόμενοι συμφώνως πρὸς τὸν ἀληθῆ προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, δύναμεθα τότε ἐπαξίως νὰ καυχώμεθα, ὅτι ὄντως τυγχάνομεν γνήσιοι ἀπόγονοι τοῦ ἐνδοξοῦ καὶ ἀθανάτου Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τοῦ ὁποῖον διὰ τῆς πνευματικῆς ἰσχύος καὶ ἠθικῆς ὑπεροχῆς του προὔλειαν μὲν καὶ προπαρσκεύασε τὴν πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν ὁδόν, ἔθεσε δὲ τὰ στερεὰ θεμέλια τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, κατεκτησε δὲ διὰ τῶν ἀκαταμυχῆτων καὶ πανισχύρων διανοητικῶν ὀπλῶν ἅπαντα τὸν τότε γνωστὸν καὶ νῦν πεπολιτισμένον κόσμον, ὁ ὁποῖος περιστρέφεται ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἰδεῶν τῶν ἀθανάτων προγόνων ἡμῶν. Ἄλλὰ τίνοι δικαιοῦμα δικαιοῦμεθα ν' ἀποκαλῶμεν προγόνους τοὺς ἀποστόλους ἐκείνους τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, τοὺς θεοπνεύστους ἐκείνους προδρόμους τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐὰν μὴ τραπῶμεν ἐν μέρει τὴν αὐτὴν ἢν ἐκείνοι ὁδόν, τὴν πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἐκπαιδεύσιν; Διὰ τῆς καλλιέργειας τέλους τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἐκπαιδεύσεως ἡμῶν δύναμεθα ν' ἀνταποκριθῶμεν πρὸς τὰς ἐκπολιτιστικὰς καὶ φιλοπροόδους προθέσεις τοῦ ἐνδοξοῦ καὶ φιλομούστου Αὐτοκράτορος Σουλτᾶν Ἀζίζ Χάν, τὸν ὁποῖον ὁ Πανάχαρος διαφυλάξῃ πολυχρόνιον!

Ἡ μᾶλλον ἀξιοθέατος ἀεροπλοϊκὴ ἢ ἀεροβυτικὴ μνημονευομένη πτήσις ἔγινε κατὰ τὸ 1804 ἐν Παρισίοις ὑπὸ Biot καὶ Gay Lussac Διὰ τῆς ἀεροβυτικῆς ταύτης ἐπειρατικῆς ἢ ἐπιστήμης διὰ σειρᾶς νέων καὶ ἐπιστήμων γεγονότων ἀμφισβητούμενων πρὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου, διότι οἱ ἀεροναῦται οὗτοι ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν τελεῖαν συλλογὴν καταλλήλων χημικῶν συσκευῶν, ἦσαν δὲ πρὸς τούτοις πράξει τε καὶ θεωρίᾳ ἄριστα συγκεκροτημένοι περὶ τὰ φυσικομαθηματικὰ κλπ· Ἀνυψώθησαν λοιπὸν εἰς ὕψος 13, 000 ποδῶν παρετήρησαν δὲ ὅτι ἀπὸ 8, 000 μέχρι 9, 000 ποδῶν, τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν πρὸς δοκιμασίαν ἐπὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μ. α. ν. ὡ. σ. ε. (ἀραιώσεως) τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ψύχους καμμίαν δὲν ἔπαθον ἀλλοίωσιν ἢ ἐξαλλοίωσιν. Ἐν τῷ μεταξῷ ὅμως ὁ σφυγμὸς τῶν δύο πειραματικῶν ἤρχισε νὰ πάλῃ πολὺ ταχύτερον. Ὁ τοῦ Gay-Lussac, συνήθως βραδύς ὢν 62 παλμοὺς τὸ λεπτόν, ἀνέβη μέχρις 80, ὁ δὲ τοῦ Biot, φύσει ταχὺς ὢν 79 παλμοὺς τὸ λεπτόν, ἀνέβη μέχρις 111. Εἰς τὸ ὕψος 11, 000 ποδῶν περιστερὰ ἀρθεῖσα κατέπεσε κυλινδρουμένη ὑπὸ τοῦ ἀέρος. Ὁ ἀήρ ἦτο πολὺ λεπτός καὶ πολὺ μ. α. ν. ὡ. σ. ε. (ἀραιωμένος) ἢ ὡστε νὰ τὴν βοήθησιν νὰ πετάξῃ.

Μετὰ τρεῖς ἐβδομάδας ὑστερον ὁ Gay-Lussac ἀνυψώθη μόλις ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ ἐν Παρισίοις πολυτεχνικοῦ σχολεῖου, καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ ὕψους τῶν 23, 000 ποδῶν, 4 περίπου μιλίων καὶ ἐνθὸς ἕκτου, ἤτοι 2, 000 πόδας ὑψηλότερον τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Κιμβόρατος. Τὸ βαρόμετρον ὑψώθη μόνον 13 δακτύλους· τὸ θερμομέτρον Φαρνεϊτου 18 βαθμοὺς κάτωθεν τοῦ 0 τοῦ πάχους ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἦτον 80 βαθμῶν. Καὶ μετὰ ἐξάωρον ἐκεῖθεν ἐναέριον πλοῦν κατήλθε πρὸς τὸν ἕνα τῆς Ῥουένης διατρέξας ἀπόστασιν ἑκατὸν μιλίων. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνυψώσεως ταύτης ἐπὶ τῆς ὑγείας τοῦ Gay-Lussac ἦτο πολὺ βλαπτικὸν ἐν μέρει διὰ τὴν ἔλλειψιν ζωτικῆς ἀέρος πρὸς ἀναπνοὴν καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ αἰφνιδίου ψύχους, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὴν ἔλλειψιν συνήθους πίεσεως. Εἰς τὸ μέγα ἐκεῖνο ὕψος τῶν 23, 000 ποδῶν, τὸ πρόσωπον καὶ ὁ λαιμὸς του ἐπὶρρήθησαν ὑπερβολικῶς, οἱ δὲ φθαλοὶ του ἐπετάχθησαν ἔξω ὡς τοῦ καρκίνου, τὸ αἷμα του ἔτρεχεν ἐκ τῶν βλεφάρων καὶ βλεφαρίδων, ἐκ τῆς ρινὸς καὶ τῶν ὠτων ἐπ' ἰσῆς, ἐμετος δ' αἰμακτος ἐξημέτερος ἐκ τῶν σπλάγγων καὶ τοῦ στόματος, ἐνὶ λόγῳ τὸ σῶμα του ἐδλάθη σημαντικῶς, ὡστε δὲν ἠδυνήθη ἕκτοτε νὰ ἀνακτήσῃ ἐντελῶς τὴν ὑγείαν του καθ' ὅλον τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς του.

Αἱ ἀπώλειαι τοῦ Γαλλ. στρατοῦ ἐπὶ τῆς εἰσοσσετοῦς αὐτοκρατορίας Ναπολέοντος τοῦ Γ'.

Ἐν τῷ γαλλικῷ Αἰῶνι ἀναγινώσκουσι τὰ ἐξῆς:

Ἡ ἀκρίβης καταγραφή τῶν ἀπωλειῶν μας κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870—1871 ἔλαβε τέλος. Ἀγνοοῦμεν ἂν αὕτη θὰ δημοσιευθῇ ἐν τῇ Ἐπισήμῳ ἐφημερίδι. Ὅπως καὶ ἂν ἔγῃ ὁμως, εἰ-

μεθα εἰς θέσιν νὰ δώσωμεν ἀπὸ τῆς σήμερον τὴν λεπτομέρειαν αὐτῆς εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν. Ὀγδοήκοντα ἑννέα χιλιάδες ἐν τῶν δυσμοίρων στρατιωτῶν μας ἔμειναν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἢ ἐτελεύτησαν ἐν τοῖς θεραπευτηρίοις ἐκ τῶν τραυμάτων των. Ἐκ τῶν ὀγδοήκοντα ἑννέα τούτων χιλιάδων, εἰκοσιεξ χιλιάδες ἔπεσον εἰς τὸ Φορβάχ, Ρεϊτζόφεν, Βορνύ, Γραβελώτ, Σαιν Πριβὰ καὶ εἰς τὰς μάχας τὰς συγκροτηθείσας περὶ τὸ Μῆτς ἀπὸ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 27 Ὀκτωβρίου· δέκα χιλιάδες περίπου ἔπεσον εἰς τὸ Σεδάν. Ἡ δὲ πολιορκία τῶν Παρισίων δὲν μᾶς ἐστοίχισεν ὀλιγωτέρας τῶν δεκαεπτὰ χιλιάδων.

Αἱ ἀπώλειαι τοῦ στρατοῦ τοῦ Λεϊψγοῦς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατηγῶν Ὁρέλ δὲ Παλαδὶν καὶ Σανζῦ εἶνε εἰκοσιδύο χιλιάδων πεντακοσίων ἢ τοῦ ὑπὸ τὴν τοῦ Βούρβαχη, ἑπτὰ χιλιάδων αἱ τοῦ βορείου στρατοῦ του, τριῶν χιλιάδων πεντακοσίων ἢ τοῦ ὑπὸ τὸν Γαριβάλδην χιλίων ἑξακοσίων. Τέλος δὲ αἱ πολιορκίαι τοῦ Στρασβούργου, τοῦ Τοῦλι, Βίσχ, τοῦ Θιομβίλ, τοῦ Μουμεδύ, τοῦ Βέρδου, τοῦ Φλασβούργ, τοῦ Μεζιέρ καὶ τοῦ Βελζῶρ ἐστοίχισαν εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπὲρ τὰ δισχίλια ἐκ τῶν τέκνων τῆς.

Τὸν ἀριθμὸν τῶν τραυματιῶν ἀγνοοῦμεν εἰσέτι· ἀλλ' ἔχομεν λόγον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπερέχει πολὺ τοῦ τῶν φονευθέντων.

Ἡ καταγραφή αὕτη ἐπιτρέπει νὰ ἐκθέσωμεν τὸν ὀριστικὸν ἰσολογισμὸν τῆς αὐτοκρατορίας. Ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν εἰκοσι χιλιάδας Γάλλων ἔμειναν ἐν τῇ Κριμαίᾳ, 40 χιλιάδες ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, 35 ἐν Μεξικῷ, 10 χιλιάδες περίπου εἰς τὰς ἄλλας ἀπωτέρας ἐκστρατείας.

Προσθέτοντες δὲ εἰς ταύτας καὶ τὰς ὀγδοήκοντα ἑννέα χιλιάδας τῶν πεσόντων ἐν τῷ τελευταίῳ πολέμῳ, θέλομεν φθάσει εἰς τὸν ὀλικὸν ἀριθμὸν διακοσίων ἑννενηκοντα τεσσάρων χιλιάδων.

Κρίνομεν ἐπωφελὲς ἐν ταῖς προσεγγιζούσαις τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλιῶν ἐκλογαῖς νὰ βάλωμεν τὸν πίνακα τούτον ὑπ' ἔψιν τῶν ἀναγνώστων μας. Αὐτοὶ θὰ προσθέσωσιν ὅτι ἐλλείπει, τευτέστι τὴν ἀπώλειαν δύο ἐπαρχιῶν, τὸ δημόσιον χρέος διπλασιασθέν, τὴν χώραν κατεχόμενην ὑπὸ τοῦ ξένου, καὶ τότε θὰ ἠξέουρον καὶ νὰ ἀπονηθῶσιν εἰς τοὺς συνενόχους τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Σεδάν, οἵτινες ἔχουν ἤδη τὸν κυνισμὸν νὰ παρουσιάζωνται ὡς ὑποψήφιοι.

(Ἐκ τῆς ἐφ. Κρήτης).

ΤΙΝΙ ΤΡΟΠῳ Ἡ ΜΕΛΙΣΣΑ ΕΥΡΙΣΚΕΙ ΤΗΝ ΟΙΚΑΔΕ ΑΓΟΥΣΑΝ.

Μεγάλη διαφωνία ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν φυσιολόγων περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἡ μέλισσα εὐρίσκει τὴν εἰς τὴν κυψέλην ἀγροσταν καὶ διακρίνει τὴν ἰδίαν διαμονὴν τῆς τῶν ἄλλων. Τινὲς αὐτῶν φρονοῦσιν, ὅτι τοῦτο κατορθώνει ἡ μέλισσα μόνον διὰ τῆς ὀράσεως, ἄλλοι ἀποδίδουσι τοῦτο εἰς τὴν ἀκοήν καὶ ἄλλοι τέλος εἰς τὴν ὄσφρησιν αὐτῆς. Ἀλλ' ὅταν ἡ μέλισσα ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν κυψέλην τῆς, ἢ πτήσις αὐτῆς γίνεται συνήθως κατ' εὐθείαν γραμμὴν, εἰς οὗ φαίνεται πιθανώτατον τὸ ὅτι αὕτη ὀδηγεῖται ὑπὸ

τῆς ὀράσεως, αἰσθήσεως· ἐντελέστερον ἀνεπτυγμένης παρὰ τοῖς ἐντόμοις.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς γνώμης ταύτης ὁ κ. Newport τῇ 11ῃ Μαρτίου τινὸς μετέθεσε μίαν τῶν ἀχυρίων κυψελῶν ἐκ τοῦ περικλείτου μελισσῶνος, ἐν ᾧ αὕτη εὐρίσκετο τὸν χειμῶνα, εἰς θρανίδιον τι ἐν τῷ ὑπαίθρῳ δέκα ἢ δεκαπέντε πήχεις μακρὰν τοῦ μελισσῶνος, ὥστε εὐκόλως νὰ βλέπωσιν αὐτὴν αἱ μέλισσαι. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὀλίγαι μέλισσαι ἐξῆλθον ἐκ τε τοῦ μελισσῶνος καὶ ἐκ τῆς μετατεθείσης κυψέλης, τοῦ καιροῦ ὄντος βροχεροῦ καὶ θελλώδους. Ἀλλ' ἡ 13ῃ ἤτο μία ἐκ τῶν ὡραίων ἡμερῶν τοῦ Μαρτίου καὶ πολλαὶ μέλισσαι, ἐξελθοῦσαι ἑκατέρωθεν, ἐπανῆλθον φορτωμέναι ἀπὸ pollen (1), ἀλλ' οὐδεμία αὐτῶν παρετηρήθη διευθυνομένη πρὸς τὴν μετατεθείσαν ἀχυρίων κυψέλην. Τινὲς ἐφαίνοντο συχνάκις διευθυνομέναι καὶ κατερχόμεναι εἰς ἐκείνην τὴν ὄπην τοῦ μελισσῶνος, δι' ἧς καὶ πρὶν εἰσέρχοντο εἰς τὴν μετατεθείσαν κυψέλην. Ἀλλ' ἡ ὄπῃ αὕτη μετὰ τὴν μεταθέσιν εἶχε κλεισθῆ, καὶ αἱ μέλισσαι ἀθροίζόμεναι περὶ αὐτὴν ἠγωνίζοντο νὰ εἰσέλθωσι, ἀλλὰ μὴ δυνάμεναι ἐφαίνοντο κατερχόμεναι ὑπὸ μεγάλου ἐρεθισμοῦ. Τότε ἠνοιχθῆ ἡ ὄπῃ, καὶ ἐπιτραπέισης οὕτω τῆς εἰσόδου, πολλαὶ τῶν μελισσῶν ἔτρεξαν εὐθὺς περὶ τὴν θέσιν, ἐνθα ἡ κυψέλη εὐρίσκετο, ζωηρῶς κινουσαι τὰς ἡμικλειστοὺς πτέρυγας των καὶ προσεγγίζουσαι ἀλλήλας διὰ τῶν κεραιῶν, ὡς εἰ κατείχοντο ὑπὸ ὑποχονδρίας. Δύο ἢ τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἐξώρμησεν τότε ἐκ τῆς ὄπῆς, καὶ ποιήσασαι δις ἢ τρίς κυκλικὴν πτήσιν ἐν τῷ ἀέρι εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τοῦ μελισσῶνος, ὅπως ἀναγνωρίζωσι τὴν θέσιν, κατῆλθον ἐκ νέου εἰς τὴν ὄπην καὶ περιέδραμον αὐτὴν μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς καὶ πρότερον ἐκπλήξεως. Μετὰ ταῦτα ἐπέταξαν πρὸς τὴν ὄπην τῆς εἰσόδου ἑτέρας κυψέλης ἐν τῷ μελισσῶνι, ἀλλ' ὅμως ἔλαβον κακὴν ὑποδοχὴν, διότι αἱ μέλισσαι τῆς κυψέλης ταύτης ἀντέστησαν καὶ σκληρῶς ἀπέβαλον αὐτάς. Ὅθεν ἐγένετο δῆλον, ὅτι αὐταὶ ἀνῆκον εἰς τὴν μετατεθείσαν κυψέλην, τὴν ὁποίαν πιθανῶς εἶχον πρὸ μικροῦ ἐγκαταλείψει, καὶ δὲν ἐδύνατο νὰ ἀνεύρωσι τὴν νέαν θέσιν τῆς κυψέλης των, ὅπερ σπανιώτατα συμβαίνει εἰς τὰς μέλισσας, ἐν ὅσῳ ἡ κυψέλη των μένει ἀτάραχος ἐν τῇ αὐτῇ θέσει. Μὴ διακρίνουσαι λοιπὸν τὴν διαμονὴν των εἰμὴ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ μελισσῶνος, ἐπέστρεψαν κατ' εὐθείαν εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἦσαν εἰθισμέναι νὰ εἰσέρχωνται.

Τὸ πείραμα τοῦτο φαίνεται ἀποδεικνύον καλῶς, ὅτι ἡ μέλισσα δὲν ὀδηγεῖται οὔτε ὑπὸ τῆς ὄσφρησεως οὔτε ὑπὸ τῆς ἀκοῆς, καὶ ὅτι τὸ μέγα προτέρημα, δι' οὗ αὕτη διακρίνει καὶ ἀναγνωρίζει τὴν διαμονὴν τῆς, εἶνε τὸ τῆς ὀράσεως.

Ἐν Ν. Ἐρέσφ, Μαρτίῳ τοῦ 1873.

I. F. A.

(1) Λεῖψ βοτανικὴ σημαίνουσα τὴν ὡραίαν κυανόχρου κόνιν, τὴν ὑπάρχουσαν ἐν τῇ ἀνθήλῃ τῶν φυτῶν, καὶ δυνάμενη νὰ μεταφρασθῆ γ ο ς ις.